

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**GÖÇ BAĞLAMINDA ÇALIŞAN KADINLARIN ANNELİK
DENEYİMLERİ:
ANKARA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERAP DOĞAN ÖZGÜN

GAZIANTEP
NİSAN 2023

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

GÖÇ BAĞLAMINDA ÇALIŞAN KADINLARIN ANNELİK DENEYİMLERİ: ANKARA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERAP DOĞAN ÖZGÜN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yücel KARADAŞ

GAZIANTEP
NİSAN 2023

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir aksi durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Serap DOĞAN ÖZGÜN

Öğrenci Numarası:

Tezin Savunma Tarihi: 25/04/2023

ÖN SÖZ

Bu çalışmada toplum tarafından kadınlara isnat edilen annelik olgusunu göçmen kadınlar üzerinden ele almaya çalıştım.

Çalışma sürecimde bilgi ve tecrübeleri ile tezime yön veren tez danışman hocam Prof. Dr. Yücel KARADAŞ'a, tez savunma jüri hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Emrullah AKÇAN ve Doç. Dr. Eda DİNERİ hocama, tezin son halinin şekillenmesinde değerli destekleri ile katkı sağlayan Arş. Gör. Murat KAYA hocama, yüksek lisans döneminde ders aldığım tüm hocalarıma ve çalışmama katkı sunan görüşmeyi kabul eden tüm kadınlara, eşime ve iki kızıma saygı ve minnetlerimi sunarım.

Serap DOĞAN ÖZGÜN
NİSAN 2023

ÖZET

GÖÇ BAĞLAMINDA ÇALIŞAN KADINLARIN ANNELİK DENEYİMLERİ: ANKARA ÖRNEĞİ

DOĞAN ÖZGÜN, Serap

Yüksek Lisans Tezi

Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yücel KARADAŞ

Nisan, 2023, 84 sayfa

Geçmişten günümüze kadar gelen, toplum tarafından kadına atfedilen pek çok yakıştırmalardan biri de annelik kavramıdır. Kadınların içselleştirdiği annelik olgusu ile çalışma hayatının getirdiği eşitsizliklere bir de göçün zorlukları eklendiğinde durum karmaşık bir hal almaktadır. Bu araştırmada; göç bağlamında çalışan kadınların annelik deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada annelik deneyimlerini ortaya çıkarmak için nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Katılımcıların tümü bir arada olmadığı için araştırmanın katılımcılarına kartopu örneklem tekniği ile ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında sahaya inilerek yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. 03/09/2022 tarihinde katılımcılar ile görüşmeler yapılmaya başlanmış, 06/11/2022 tarihinde görüşme süreci tamamlanmıştır. Araştırma sırasında katılımcıların talebi üzerine ev, iş yeri ve kafe tarzı yerlerde görüşmeler yapılmıştır. Özellikle Suriye, Irak ve Afganistan'dan göç ederek Ankara'ya gelen farklı kadın gruplarının annelik algıları ve deneyimlerinin bu araştırmada yer alması sağlanmıştır. Katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri içinde yer alan annelik olgusuna bakış açıları ile çalışan anne olmanın getirdiği sorumlulukların neler olduğu, anne olma kararlarının alınmasında etkinliklerinin olup olmadığı ve bu konuda toplumsal bir etkinin varlığının sürüp sürmediği irdelenmeye çalışılmıştır. Bu araştırma için kartopu tekniği ile 22 kadın ile yüz yüze görüşme sağlanmıştır. Araştırma sonucu kadınların göç ettikten sonra çalışma hayatı ve aile yaşamı içindeki annelik deneyimlerinde değişikliklerin yaşandığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Annelik Deneyimleri, Çocuk, Toplumsal Cinsiyet, Göçmen Kadın.

ABSTRACT**MOTHERHOOD EXPERIENCE OF WORKING WOMEN IN THE
CONTEXT OF MIGRATION: THE CASE OF ANKARA**

DOGAN OZGUN, Serap

Master's Thesis

Department of Women's Studies

Thesis Advisor: Prof. Dr. Yücel KARADAŞ

April, 2023, 84 pages

One of the many perceptions attributed to women by society from the past to the present is the concept of motherhood. The situation becomes complicated when the difficulties of migration are added to the inequalities brought about by the phenomenon of motherhood internalized by women and working life. In this study, it is aimed to examine the motherhood experiences of working women in the context of migration. In the research, phenomenology design, which is one of the qualitative research designs, was used to reveal motherhood experiences. Since not all the participants were together, snowball sampling technique was used to reach the participants of the study. Within the scope of the study, data were obtained by going to the field and using semi-structured interview technique. Interviews with the participants started on 03/09/2022 and the interview process was completed on 06/11/2022. During the research, interviews were conducted in homes, workplaces and cafes upon the request of the participants. It was ensured that the perceptions and experiences of motherhood of different groups of women especially who migrated from Syria, Iraq and Afghanistan to Ankara were included in this research. It was tried to examine the perspectives of the participants on the phenomenon of motherhood within social gender roles, the responsibilities of being a working mother, whether they are effective in making decisions on becoming a mother and whether there is a social influence on this issue. For this research, face-to-face interviews were conducted with 22 women using the snowball technique. The results of the research show that there have been changes in women's experiences of motherhood in working life and family life after migration.

Key Words: Motherhood Experiences, Child, Social Gender, Migrant Women.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖN SÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
EKLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN ALANI VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5. Tanımlar	5

BÖLÜM II

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramı	7
2.2. Göç Türleri.....	12
2.2.1. İç Göç-Dış Göç.....	12
2.2.2. Düzenli Göç-Düzensiz Göç.....	15
2.2.3. Zorunlu Göç-Gönüllü Göç	16
2.3. Kadınlığın ve Anneliğin Toplumsal İnşası	19
2.3.1. Literatürde Annelik	19

2.3.2. Cinsiyet Bakımından Annelik	22
2.3.2.1. Cinsiyet Kavramı	23
2.3.3. Cinsiyete Bağlı Rol Beklentileri	26
2.3.4. Çalışan Kadının Annelik Rolü	28
2.3.4.1. Çalışan Anne ve Çocuk İlişkisi	32

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	35
3.2. Evren ve Örneklem	36
3.3. Araştırmanın Veri Toplama Aracı	37
3.4. Veri Toplama Süreci	38
3.5. Verilerin Analizi.....	38

BÖLÜM IV

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	40
4.2. Araştırmada Elde Edilen Veriler	45
4.2.1. Annelik Deneyimi	45
4.2.2. Kadın ve Çocuk.....	49
4.2.3. İş Hayatında Kadın.....	52

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç.....	57
5.2. Tartışma.....	58
5.3. Öneriler	61
KAYNAKÇA	63
EKLER	74
EK 1: Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri.....	74
EK 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları	76
EK 3: Katılımcıların Tanıtıcı Bilgileri	78
ÖZGEÇMİŞ	84

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1 Seçilmiş ülkelere göre nüfus, 2021	8
Tablo 2 İllere ve cinsiyete göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç, 2018-2021	10
Tablo 3 Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç, 2018-2021	11
Tablo 4 Göç etme nedenine göre illerin aldığı göç, 2018- 2021	14
Tablo 5 İllere ve vatandaşlık ülkesine (tabiiyete) göre yurt dışından gelen göç, 2016-2019.....	18
Tablo 6 Nüfusun işgücü durumu, 2018-2021	30
Tablo 7 Cinsiyete göre yarı-zamanlı çalışanların istihdam içindeki oranı, 2018-2021	31

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Hanedeki işlerden genellikle sorumlu olan kişiler, 2021.....	27
Şekil 2. Cinsiyete göre kadının çalışması ile ilgili algılar, 2021	34
Şekil 3. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımı	40
Şekil 4. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı	41
Şekil 5. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı	41
Şekil 6. Katılımcıların çocuk sayılarına göre dağılımı	42
Şekil 7. Katılımcıların hane gelirine katkısına göre dağılımı	42
Şekil 8. Katılımcıların toplam hane geliri dağılımı	43
Şekil 9. Katılımcıların kaç yıldır çalıştığının dağılımı	43
Şekil 10. Katılımcıların eşlerinin istihdam durumları dağılımı	44
Şekil 11. Katılımcıların hangi ülkeden geldiğinin dağılımı.....	44
Şekil 12. Katılımcıların çocuklarına ayırdığı günlük saat dağılımı	52

EKLER LİSTESİ

EK 1: Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri.....	74
EK 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	76
EK 3: Katılımcıların Tanıtıcı Bilgileri	78

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
HİA	: Hanehalkı İşgücü Araştırması
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Göç, her ne kadar gelişme gösteren batı ülkelerine doğru yapılan bir hareket olarak bilinse de Türkiye'yi etkisi altına alan önemli bir problemdir. Osmanlı devletinden günümüze kadar Türkiye'nin yüzbinlerce insana misafirperverlik yaptığı bilinen bir gerçektir (Demirhan & Aslan, 2015). Göç olayı dünya genelinde makro düzeyde bir sorun olarak bilinmektedir. Göçün bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan görülen olumsuz tesiri kadınlarda erkeklerden daha fazla görülmektedir.

Özellikle göçün sağlığa olan olumsuz etkisine baktığımızda kadınları daha çok etkilediğini ifade edebiliriz (Aksu & Sevil, 2010). Bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine doğru gitme işi olan göç, insanoğlu ile başlayan ve onunla birlikte devam eden bir süreçtir. Kişi doğup büyüdüğü topraklardan ekonomik, toplumsal ve kültürel birçok sebepten dolayı ayrılmaya karar verir. Esasında bu karar çok zorlu bir sürecin sonunda alınmaktadır.

Son zamanlarda göç sürecinin tesirinde kalan en riskli grupta kadınların yer aldığı görülmektedir. Geldikleri yerlerde çevrenin etkisi, alışık olmadıkları yaşam biçimi, dil problemi, çalışma şartlarının zorluğu gibi yaşanan uyum problemleri göç eden kadınların ruhsal dengesini olumsuz etkilemektedir. Bu durumdan en az zararla çıkılması için farklı bölgelerden gelen bu göçmen kadınların riskli grupta ele alınarak ihtiyaç alanlarına yönelik çalışmaların yapılması önemlidir (Tuzcu & Ilgaz, 2015). Bunun yanı sıra anne olmaya karar veren bir kadın toplum tarafından bazı sorumlulukları zorunlu olarak üstlenmiştir. Toplumsal bir statüsü olan annelik olgusunu kadının annelik deneyimlerine bakarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Anne olan ve çalışmak durumunda kalan kadınlar birçok engelle karşılaşabilmektedir. Bu engellerin başında özellikle ataerkil toplumlarda kadın için önceliğin iyi bir eş ve akabinde annelik olması gerektiği gerçeği gelmektedir. Bu durum kadının iş piyasasında yer almasını güçsüzleştirmektedir. Kadının özellikle evde bakıma muhtaç

bireylerle yaşaması ve bakımlarından sorumlu olması bu engellerden biridir. Kadın öncelikli olarak bir insandır. Yapabileceği ve yapamayacağı şeyler vardır. Kadından iyi bir eş olması, iyi bir anne olması, iyi bir bakıcı olması, iyi bir ev hanımı olması, iyi bir çalışan olması gibi roller beklense de bir insanın hepsini aynı zamanda yapması mümkün değildir. Bilhassa aile içi rollerde toplum tarafından erkeklere atfedilen rollerin yeniden yapılanması kaçınılmazdır. “Kadın özel alan denilen ev sınırları içinde erkek ise kamusal alanda yer almalıdır.” şeklinde ortaya çıkan kalıplaşan yargılardan kurtulmak yerinde olacaktır. Ayrıca çalışmak isteyen kadınların toplum tarafından uygun bulunan işler dışında çalışmalarına müsaade edilmemesinin ayrımcılığın bir göstergesi olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Kadının ev bakımı, temizlik, öğretmenlik, hemşirelik gibi işleri yapması toplum tarafından hoş görülürken özellikle mesaisi olan işler ya da erkeklerin yoğun çalıştığı iş kollarında çalışması hoş görülmemektedir. Toplum kadını çalışmaya karar verdiği takdirde adeta kendi kalıpları içinde hapsetmek istemektedir. Eğer çalışmaya karar vermişse önceliği olan annelik ve ev işlerini birlikte yürütmesi beklenmektedir.

Aile olgusunun toplumun sürekliliğini sağlayan en önemli faktör olduğu unutulmamalıdır. Bu yapının oluşmasında ve ayakta durmasında kadının rolü diğer aile üyelerine kıyasla daha önemlidir. Kadın ile doğrudan ilişkili olan birçok etkenden biri olan annelik tecrübeleri bu çalışmanın sebebidir. Literatür çalışmalarında bu konuda araştırmanın yeterli düzeyde olmayışı annelik deneyimlerini içeren bu araştırmanın yapılması için fikir vermiştir. Çalışma Ankara ilinde bulunan 22 göçmen kadınla yarı yapılandırılmış form aracılığıyla yapılmış, elde edilen veriler analiz edilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın konusu ve problemi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölüm olan kuramsal ve kavramsal çerçeve başlığında göç kavramına değinilerek, kadınlığın ve anneliğin inşasında annelik ile çalışan kadının rolü işlenmiştir. Üçüncü bölüm olan yöntem kısmında ise araştırma modeli, evren ve örneklem, araştırmanın veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizi yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise araştırma bulguları analiz edilmiştir. Beşinci bölüm olan sonuç, tartışma ve öneriler bölümünde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN ALANI VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Toplum tarafından kadın ile ilişkili bulunan pek çok değerden belki de en dikkat çeken annelik olgusudur. Kadın çoğu zaman toplumsal cinsiyet rolleri içinde kendisine atfedilen annelik kavramı ile adeta dünyaya anne olmak için gelmiş bir canlı olarak muamele görmektedir. Kadın üzerine yapılmış bu etiket ile mevcut durumunu kabullenmiş, anneliği kendisi için kutsallaştırmıştır. Bu durumun oluşmasında toplum tarafından kadınlara yönelik bakış açısında çocukların annesi, evin hanımı olarak görülmesinin rolü büyüktür. Aynı toplum erkeği ise evin geçiminden sorumlu kişi olarak görmektedir. Durum böyle olunca kadının yerinin evi olduğu, iş hayatının erkeğe pay edildiği görülmektedir.

Göç etmek zorunda kalmış anneler hem kadın olmanın getirdiği annelik rolünü gerçekleştirmekte zorlanmakta iken bir de çalışma hayatında kendilerine bir yer edinmek için çaba harcamaktadırlar. Zor şartlar altında gerçekleşen göç sürecinden sonra kısıtlı imkânların olması, barınma ve güvenlik gibi temel gereksinimlerin karşılanamıyor oluşu, kadınların içinde bulunduğu çaresizlik, kendilerini kimi zaman çocuklarına karşı yetersiz hissetmelerine sebep olmaktadır. Göç başlı başına insan hayatını derinden etkileyen bir durum iken kadınların içinde bulunduğu bu durum çıkmazı artırmaktadır.

Bu açıklamalar doğrultusunda araştırmanın sorunsalı Suriye, Irak ve Afganistan'dan göç ederek Ankara'da yaşayan ve çalışan farklı kadın gruplarının annelik deneyimleridir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Kültürel dünyada anneliğe olan bakış açısı zamanla değişmiştir. Çalışan kadının annelik yapması ayrı bir yük iken bir de buna ülkelerinden göç ederek gelen kadınların çalışma hayatında aktif rol alması eklenince durum karmaşık hale gelmiştir. Toplumda annelik adeta ömür boyu süren bir iş haline gelmiş, göç eden ve çalışmak durumunda kalan kadınlar için daha zorlu bir süreç ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada göçmen kadınların annelik deneyimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu kadınların annelik deneyimlerini kendilerinden dinleyerek hem çalışma hayatında hem aile hayatında karşılaştıkları zorlukları, kültürel benzerliklerinin olup olmadığı gibi durumlar ile toplum tarafından atfedilen anneliği nasıl algıladıkları ortaya koyulacaktır. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıda yer alan alt amaçlara yanıt aranmıştır.

1. Göçmen kadının iş hayatı annelik deneyimini nasıl etkilemektedir?
2. Göçmen kadının çocukları ile olan ilişkisi ne durumdadır?
3. Göçmen kadınların geldiği ülkeye göre annelik algısı nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Yapılan literatür taramasında annelik ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın temel amacı çalışan göçmen kadınların annelik deneyimleri hakkında bilgi elde ederek kültürel değerlerin ve demografik farklılıkların ne ölçüde etki edip etmediği konusunda güncel bilgilere ulaşmaktır. Göç nedeniyle Türkiye’de bulunan kadınlar ötekileştirme ve dışlanma ile yüz yüze kalmaktadır. Bu kadınların yaşadıkları zorluklarla birlikte annelik algılarının geldikleri ülke açısından değerlendirilmesi araştırmanın önemini oluşturmaktadır. Göçmen kadınlar üzerinde böyle bir çalışmanın yapılması onların var olduğu gerçeğini gözler önüne sererek, seslerinin duyulmasına yardımcı olacaktır.

Bu araştırmayı annelik deneyimleri ile ilgili yapılan diğer araştırmalardan farklı kılan yönlerden biri, göçmen kadınların annelik deneyimlerinin göç olgusu dahil edilerek ortaya koyulmuş olmasıdır. Ayrıca daha önce Ankara ilinde göçmenlerle ilgili böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Suriye, Irak ve Afganistan’dan gelen kadınların annelik algısına yönelik yapılan çalışmalardan ilki olması bakımından önemlidir.

Toplumun sürekliliğinin sağlanmasında neslin devamı ve kültür aktarımı açısından aile kavramı oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Göçmen kadınların kendi

anlatılarıyla ulaşılan bu bilgilerin geliştirilecek sosyal politika çalışmalarına ışık tutacağı ve aile birlikteliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca göçmen kadınların anne - çocuk ilişkisi ile ilgili zaman zaman ihtiyaç odaklı sosyal hizmet çalışmaları konusunda destek alınmasının gerekliliği açısından önem taşımaktadır. Bu tez çalışması kadınların annelik deneyimlerinin yazılı tarihe dönüşmesi ve gelecek kuşaklara rehberlik etmesi bakımından önemlidir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan araştırmanın araştırmacının elinde olmayan nedenlerden ötürü olumsuz yönde etkileyebilecek bazı sınırlılıkları şunlardır:

- a) Araştırmada kullanılan ses kayıt cihazında oluşabilecek teknik aksaklıkların olabilme ihtimali sonucunda görüşmelerin bir başkası tarafından elle yazılarak kayda alınması sırasında bazı kelimelerin kayda alınamaması,
- b) Kimi görüşmelerde ihtiyaç dahilinde tercüman bulunması ve tercümanın görüşmeye müdahale etmesi,
- c) Görüşmenin ev ortamında yapılması sırasında kadınların görüşmeye konsantre olamaması, ev ortamından dolayı görüşmeyi kısa kesmek istemeleri,
- d) Göç nedeniyle Ankara'da ikamet eden kadınların iş hayatında yer almaması,

Araştırmada sadece Ankara ili ile sınırlı kalınması nedeniyle Ankara'da yaşayan çalışan göçmen kadınlara ulaşılmakta zorlanılmıştır. Kadınların bir kısmının kaçak çalışması, dil bilmemesi ve henüz vatandaşlık almamış olmaları görüşmekten çekinmelerine sebep olmuştur. Araştırmanın sonuçlarının tüm Türkiye için genellemesi bu durumda mümkün değildir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar Ankara iline ait özel sonuçlar olarak yer alabilir. Bu çalışmaya katılan ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılan çalışan göçmen kadınlara ilişkin sosyodemografik bilgiler EK 1'de yer almaktadır.

1.5. Tanımlar

Göç: Topluma ilişkin yapıda büyük ölçüde değişime ve erozyona neden olan göç, yeni problemlerle birlikte fırsat alanlarını beraberinde getiren sınıfsal girişkenliği artırmaktadır. Bir şeye sahip olma isteği ve kendilerine ait mekân bulma gayretinin göçle gelenler bakımından önemli olması göç edenlerin risk alma durumunu yükseltmiştir. Bu durum birçok rizikoyu beraberinde getirir (Ekici & Tuncel, 2015).

Göç, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında yaşam koşullarını etkileyen en önemli ekonomik ve sosyokültürel bir olaydır. Tüm toplumlara baktığımızda göçün temelini ekonomik olduğu görülmektedir (Yılancıoğlu, 2015).

Toplumsal Cinsiyet: Toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetimizden farklı olarak içinde yaşadığımız toplumun bize öngördüğü davranışlar olarak bilinmektedir. Bu kavramın önemi beklentilerle birlikte geliştirmeleri beklenen psikolojik tutum ve algılama yetisi ile birlikte kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliği anlamamız açısından önem arz etmektedir.

Toplumsal cinsiyet, insanların her birinin belli bir cinsten olduğuna dair bir malumata ve bundan dolayı ortaya çıkan pozisyon ve rollere işaret eder. Toplumda yaşayan insanların cemiyet içinde nasıl davranacağını, hangi meslekleri tercih edeceğini tayin eden asıl faktör toplumsal cinsiyet rolleridir. Fertler buldukları statüye ve cinsiyete göre onlardan istenen davranışları sergilemek durumundadır. Kısaca; toplumsal cinsiyet rolleri sosyal olarak yapılmaktadır (Yılmaz, 2018).

Annelik: Bir kadının gebe kaldığı andan itibaren başlayan, beraberinde fizyolojik ve psikolojik değişiklikleri içine alan bir süreçtir. Bu sürecin doğumla birlikte tamamlanması ile dünyaya gelen bebeğin ihtiyaçlarının karşılanması toplum tarafından çocuk sahibi olan kadından beklenen sorumlulukları gözler önüne sermektedir. Annelik, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne (2022) göre, “anne olma niteliği veya durumu, analık” ve “anneye yakışan davranış” şeklinde tanımlanmaktadır. Annelik tanımı net olarak yapılmamıştır.

Çocuk sahibi olmak hem babanın hem annenin isteği ile oluşmalıdır. Bir çocuğun sorumluluğunun her iki taraf arasında paylaşılması gerekirken günümüzde annelik, kadının tek taraflı olarak sorumluluklarını yerine getirmesi beklenen birçok görev ve sorumluluğu içermektedir. Ne yazık ki toplum tarafından anneliğe atfedilen anlamlar emekliliği bile olmayan tek ‘iş’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar tarafından tüm bunlar normal karşılanmış ve böylece kalıplaşmış olaylar dizisi haline gelmiştir (Burç, 2015).

BÖLÜM II

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramı

Göç, bir yerden başka bir yere yapılan mekânsal bir değişikliktir. Bu değişiklik bireyin ya da toplulukların kendi iradesi ile olabileceği gibi iradeleri dışında da gerçekleşebilmektedir. Göç bireyin psikolojik, sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi kısaca insanı etkileyen ne varsa içine alan kapsayıcı bir olgudur. Aynı zamanda her göç içinde bulunduğu toplumun demografik ve sosyal yapısını değiştirir, mevcut kültürlerin yeniden şekillenmesine katkıda bulunur. Göçün başlangıcının çok eskilere dayandığı düşünüldüğünde şimdi olduğu gibi gelecekte de dinamikliğini koruyacağını ifade edebiliriz.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne (2022) göre göç; “Ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle, bireyler ile toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret.” olarak tanımlanmıştır. Başka bir ifade ile göç kavramı toplumları ve içinde yaşadığı insanları yaşama hakkından, can ve mal güvenliğinden, en önemlisi insan haklarından mahrum bırakma gibi kapsamlı ve temelinde insani özelliği olan önemli bir olgudur (Akıncı vd., 2015). Türk kültüründe “göç” kavramı, bir bireyin evi ile birlikte mekân değiştirme işi olarak tarif edilmektedir. Burada ev diye tabir edilen kavram barınma yeri manası taşımaktadır ve esasında “konmak” eylemini içermektedir. Türkçede göçmek ve konmak kelimelerinden üretilen pek çok sözcük ve kavram ile karşılaşmaktayız. Mesela; “göçmek” fiilinden göç, göçebe, göçebelik, göçmen gibi kelimeler türetilirken; “konmak” fiilinden ise kon, konut, gecekond, konaklamak, konak, komşu, konuksever gibi çok sayıda kelime dil hazinemizde yer etmiştir (Çakır, 2011). Her biri birbirinden ayrı olarak türlü sebepler öncülüğünde göç eden bireyler

uluslararası belgelerin ve kurumların isimlendirmesine göre sığınmacı, göçmen, muhacir ve mülteci gibi kelimelerle anılmaktadır (Demirhan & Aslan, 2015). Türkiye bazı sistemsiz göçmenler için geçici ülke olarak görülmekte iken kimi göçmenler için hedef ülke konumundadır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren bir yandan kendi yurttaşını başka ülkelere göçmen olarak gönderen Türkiye, çeşitli nedenlerden dolayı kendi topraklarında başka ülkenin insanlarına ev sahipliği yapmakla karşı karşıya kalmaktadır. Yaşanan bu insan hareketliliği beraberinde siyasi, ekonomik ve kültürel etkileri getirmektedir (Deniz, 2014). Aşağıda yer alan Tablo 1’de Afganistan, Irak ve Suriye ülkeleri ile Türkiye’nin 2021 nüfus bilgisi verilmiştir. Dünya nüfusu açısından baktığımızda Türkiye’nin nüfusunun diğer ülkelerden fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 1

Seçilmiş ülkelere göre nüfus, 2021

Ülke	Toplam Nüfus
Dünya	7 874 965 732
Afganistan	39 835 428
Irak	41 179 351
Suriye	18 275 704
Türkiye	84 680 273

Kaynak: Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Beklentileri, 2019/TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2021

Yine Ortadoğu’da bulunan kimi ülkelerde yaşanan iç karışıklık ve politik buhranlar, milyonlarca insanın vatanını terk etmesine neden olmuştur. Bu durum olası büyük bir göç hareketinin yaşanmasına sebep olmaktadır (Tamer, 2020). Dünyanın pek çok yerinde özellikle büyük kentlerde göçe bağlı hızlı nüfus artışı meydana gelmiştir. Bu kitlesel göçler, aynı zamanda insan ve mekan arasında ilişkinin bozulmasına etki etmiştir. Göç, kentlerdeki hızlı nüfus artışıyla beraber ekonomik, siyasi ve sosyal pek çok alanda yeni ayrışmaları ve gerilimi tetiklemektedir (Ekici & Tuncel, 2015). Siyasal ve ekonomik alanda meydana gelen hızlı değişim, göç kelimesinin nedenlerini değiştirmekle birlikte göç kavramı için yeni açıklamaların oluşmasına sebep olmaktadır (Günay vd., 2017). Esasında göç bir bireyin çeşitli sebeplerle hayatının bir bölümünü ya da tamamını geçirmek üzere bir yerden başka bir yere yapılan coğrafi yer değiştirme geçiş hareketidir. Göçlerin tarihsel süreç içinde bir devri kapatıp başka bir devri açtığını ifade edebiliriz (Beyaz, 2017). Bu göç hareketleri yakın mesafede olabileceği gibi uzak mesafede olabilir.

Göçün etkilerine baktığımızda nüfusun yaş ve cinsiyet gibi demografik yapısında meydana gelen değişmelere sebep olduğunu görmekteyiz. Göç hem nüfusun yapısını hem de toplumun yapısını, kültürünü, ekonomisini, siyasal tüm kurumlarını etkileme gücüne sahiptir. Aynı zamanda göçün etkileri psikolojik boyutlara sahiptir ve toplumun pek çok alanında değişikliklere sebep olmaktadır (Aldemir, 2008). Göç alan ve veren her ülkenin içinde bulunduğu zamana bağlı olarak yenilenen sebepleri mevcuttur. Bu sebeplerin bazıları yoksulluk, ücretlerin az olması, kalifiyeli kişilerin düşük ücretle çalışmak zorunda olması, yüksek vergilerin olması ve akabinde yatırımların düşüklüğü, kişilerin gelecek kaygısı, uygun olmayan çalışma şartları gibi pek çok ekonomik sebeplerdir (Ünsal, 2019).

Göç sosyolojik bir olgudur. Göç eden kişiler, göç edilen yerdeki çevrenin kültürel yapısından etkilenmekte, aynı zamanda kendi kültürel değerlerini aktararak sosyokültürel değişimler yaşanmasına neden olmaktadır (Aktaş, 2016). Bu ülkelerde sosyal, ekonomik ve siyasal koşullara bağlı olarak göçün etkisi değişmektedir. Bu değişimler göçün düzenli-düzensiz, geçici- daimi, aynı zamanda göçün bireysel olup olmaması, göç eden kişinin sosyoekonomik geçmişi gibi durumlarla ilişkili olmaktadır (Aktaş, 2014). Göç başladığı andan bittiği ana kadar etkilerinin devam ettiği bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

20. yüzyılda ve 21. yüzyılın ilk başlarına baktığımızda gerçekleşen göçlerin nedenlerinin ilkini ekonomik krizler, ikincisini silahlı mücadeleler ve çatışmaların akabindeki güvenlik probleminin meydana getirdiğini söyleyebiliriz. Bu nedenlerle Afganistan ve Pakistan gibi daha az gelişmiş ülkelere, Suriye ve Irak gibi uluslararası savaş gören devletlerden ve Afrika ülkelerinden Avrupa'ya yönelen son zamanlarda büyük göç hareketleri olmuştur. Göçün ana güzergahlardan biri olan Türkiye transit ülke olarak göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır (Efe, 2018). Türkiye geçmişten günümüze hem göç alan hem de göç veren ülke olarak ev sahibi konumundadır. Göçlerin tespit edilen sonuçlarının izleri, Türkiye'nin bir göçler ülkesi olarak anılmasına yol açmıştır (Akşit vd., 2016).

Aşağıda yer alan Tablo 2'de 2018-2021 yıllarında Ankara ve İstanbul illeri için cinsiyete göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç sayıları görülmektedir. Türkiye'ye gelen göç oranları her iki il içinde bulunduğu senelerde fazla iken 2020 yılı hariç Türkiye'den giden göç oranı daha az görülmektedir.

Tablo 2

İllere ve cinsiyete göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç, 2018-2021

Yıl	İller	Toplam nüfus	Türkiye'ye gelen göç			Türkiye'den giden göç			Net göç
			Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
2018	Toplam	82 003 882	577 457	304 254	273 203	323 918	172 711	151 207	253 539
	Ankara	5 503 985	71 337	35 097	36 240	28 410	14 801	13 609	42 927
	İstanbul	15 067 724	201 957	107 983	93 974	113 430	57 518	55 912	88 527
2019	Toplam	83 154 997	677 042	368 515	308 527	330 289	180 444	149 845	346 753
	Ankara	5 639 076	62 616	31 597	31 019	28 656	14 791	13 865	33 960
	İstanbul	15 519 267	306 455	175 059	131 396	140 223	75 147	65 076	166 232
2020	Toplam	83 614 362	340 845	182 796	158 059	420 463	234 979	185 484	-79 618
	Ankara	5 663 322	28 278	14 632	13 646	39 971	20 902	19 069	-11 693
	İstanbul	15 462 452	116 229	61 079	55 150	200 211	115 774	84 437	-83 982
2021	Toplam	84 680 273	739 364	383 984	355 380	287 651	160 216	127 435	451 713
	Ankara	5 747 325	49 793	23 940	25 853	34 208	18 338	15 870	15 585
	İstanbul	15 840 900	353 141	183 189	169 952	101 350	56 153	45 197	251 791

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri, 2021¹

Yapılan her bir göç eyleminin ortak nedenleri, biçim ve sonuç ilişkisinin diğer göçlerle benzerliği olsa da her bir göç hareketi biricik ve kendine hastır. Göç ile birlikte toplumsal ve kültürel yapıda olan değişimler ve gelişmeler ışığında her toplum kendine özgü göç hareketine uygun bilimsel bakış geliştirmelidir ya da şimdiye kadar literatürde yer alan bilimsel yaklaşımları ve kuramları kendine uyarlaması gerekmektedir (Aydemir & Şahin, 2017).

Göç eden toplumlarda göçten en çok risk altında olan gruplar çocuklar, kadınlar, hasta ve yaşlılardır. Bu grupta yer alan kişiler gerek sağlık hizmetleri olsun gerekse fiziki şartlara ulaşımındaki yetersizliklerden çok fazla etkilenmektedirler. Göçmenlerin dil engelleri, göç sırasında yaşanan stres, gıda eksikliği, gittiği ülke hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması, ekonomik sıkıntılar, sosyal yardım eksikliği, önyargılar gibi durumlara maruz kalınmasından ötürü yaşadıkları duygusal problemler başlıca yaşanan zorluklardır (Solgun & Durat, 2017).

Aşağıda yer alan Tablo 3'te vatandaşlık ülkesine göre Irak, Afganistan ve Suriye ülkelerinden Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç 2018-2021 seneleri baz alınarak yer almaktadır.

¹ 31 Aralık tarihi itibarıyla

Tablo 3
Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç, 2018-2021

Yıl	Vatandaşlık ülkesi	Türkiye'ye gelen göç			Türkiye'den giden göç			Net göç
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
2018	Toplam	577 457	304 254	273 203	323 918	172 711	151 207	253 539
	Irak	110 315	57 394	52 921	38 515	21 238	17 277	71 800
	Afganistan	44 977	26 531	18 446	8 168	5 119	3 049	36 809
	Suriye	38 997	21 932	17 065	5 913	3 596	2 317	33 084
2019	Toplam	677 042	368 515	308 527	330 289	180 444	149 845	346 753
	Irak	83 829	45 556	38 273	58 631	32 054	26 577	25 198
	Afganistan	47 228	28 166	19 062	16 790	10 259	6 531	30 438
	Suriye	43 190	23 902	19 288	8 051	4 790	3 261	35 139
2020	Toplam	340 845	182 796	158 049	420 463	234 979	185 484	-79 618
	Irak	28 836	15 865	12 971	57 561	32 259	25 302	-28 725
	Afganistan	22 868	14 075	8 793	15 419	9 755	5 664	7 449
	Suriye	14 653	8 024	6 629	18 405	10 601	7 804	-3 752
2021	Toplam	739 364	383 984	355 380	287 651	160 216	127 435	451 713
	Irak	74 336	39 557	34 779	40 124	22 283	17 841	34 212
	Afganistan	34 069	21 001	13 068	12 321	7 699	4 622	21 748
	Suriye	37 044	18 964	18 080	9 515	5 418	4 097	27 529

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri, 2021²

Göç, ekonomik ve sosyal olarak pek çok yönden değerlendirilecek bir kavramdır. Her şeyden önce göç, sadece bir yerden başka bir yere demografik bir yer değiştirme olayı değildir. Sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi pek çok olguyu içine almaktadır (Karakaya, 2020). Özellikle ekonomik amaçlarla gerçekleşen göçler dışında, zorunlu olarak yapılan göçlerde göç edilen yerdeki göçmenlerin asimile edilmeye çalışılması toplumsal olarak ele alınması gereken başka bir durumdur (Bayraktar, 2013). Göç, toplumda yaşayan fertlere daha çok mesuliyet ve artan maliyet bırakırken, iş ilişkilerinden evliliklere kadar toplumun kendini tekrar kurmasını mecburi kılmıştır. Göç aynı zamanda çatışma alanları ve sosyal problemlerin izlenecek yollarını farklılaştırmaktadır (Ayhan, 2019). Bütün bunlar göçün ne kadar sıkıntılı bir

² Yabancı uyruklu nüfus kapsamında; referans tarihinde geçerli ikamet veya çalışma iznine sahip veya uluslararası koruma kimlik belgesi gibi ikamet izni yerine geçen kimlik belgesi olan ve referans tarihinde geçerli adres beyanı olanlar ile izinle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkmış referans tarihinde geçerli adres beyanı olan mavi kart hamili kişiler değerlendirilmiştir. Kurs, turizm, bilimsel araştırma vb. nedenlerle 3 aydan kısa süreli vize veya ikamet iznine sahip yabancılar ile geçici koruma statüsüyle ülkede bulunan Suriyeliler nüfusa dâhil değildir (31 Aralık tarihi itibarıyla).

süreç olduğunu bizlere göstermektedir. Göç kavramı tek bir bakış açısıyla asla açıklanamaz. Birçok disiplin ile birlikte açıklanmalıdır. Özellikle toplumda kitlesel nüfus hareketliliği ve göç edilen yerdeki toplumsal yapı değişime uğramaktadır. Bu da toplumların var olan koşullarının sekteye uğramasına neden olmaktadır.

2.2. Göç Türleri

2.2.1. İç Göç-Dış Göç

Bir yurdun sınırları içinde belirli bir yerden diğer yere göçler geliyorsa buna iç göç; yurdun sınırlarının dışına çıkıyorsa buna dış göç denmektedir. Bu mekan değiştirme olayı daimi olabildiği gibi geçici olabilmektedir. Hatta her sene düzenli aralıklarla sürdürülen göçler vardır ki bunlara mevsimlik göç denilmektedir (Sağlam, 2006). İç göçlerin yapıldığı yer ile göç edilmesine sebep olan yerleşim yerlerindeki toplumsal yapı mevcut göçten etkilenmektedir. Bilhassa toplumsal yapıda meydana gelen bu değişimler bazı problemlere yol açmaktadır. Bu da şehirlerde daha farklı çözüm önerilerinin değerlendirilmesini gündeme getirmiştir (Bostan, 2017).

Tarihimizi incelediğimizde Cumhuriyetin ilk yıllarında mühim bir göç olayının olmadığını söyleyebiliriz. 1948-1951 senelerinde ABD'nin ikinci dünya savaşından sonra yürürlüğe geçirdiği Marshall Yardımları kapsamında 137 milyon dolarlık bir hisseyi Türkiye'ye vermiştir. Tarımda makineleşmelerin artırılmasının sağlanması için 40 binden fazla traktör bağışlanmış ve bu durumda köylerde insanlar iş bulamaz hale gelmiştir (Çatalbaş & Yazar, 2015). Türkiye'nin 1950 yılındaki göç durumuna baktığımızda genelde tarımsal yönden kurak olan bölgelerden sanayileşmenin olduğu bölgelere işsizlik nedeniyle göçün yapıldığı görülmektedir. 1950-1980 yıllarında ise iç göç iktisadi ve sosyal koşullar nedeniyle yapılırken, 1980 sonrası terör ile ortaya çıkan güvenlik sebebiyle köylerin terk edilmesi göçü etkileyen durumları oluşturmuştur. Göç alan şehirlerde yaşanan barınma sıkıntısı plansız yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. Zamanla köylerde nüfus azalmış, şehirlerde ise mevcut nüfus artmış, bu da işsizliği ve geçim zorluğunun fazlalaşmasına zemin hazırlamıştır (Uysal & Aktaş, 2011).

Türkiye uzun yıllar iç göç problemleriyle uğraşırken komşu ülkelerde vuku bulan olaylar sonucunda ortaya çıkan dış göçün yarattığı sorunların eklenmesiyle mevcut ülke kaynakları ve enerjisi bu alanlara kaymıştır. Dış göç ile birlikte milyonlarca insanın Türkiye'ye gelmesi birtakım aksaklıkları ve problemleri

beraberinde getirmiştir (Ertan & Ertan, 2017). Ekonomik sebepler için yapılan iç göçler, toplumu oluşturan ve göç eden fertlerin işgücü yapısında, onların ailelerinde çocuk ve kadınların iş yaşamına girmelerini sağlarken, göç alan yerler için işgücü piyasasında birtakım tesirler oluşturmaktadır (Başel, 2006).

İç göçte kentten kente göçe sebep olan nedenlerin başında sosyal yapı, siyasi, iş ve istihdam, düşünce özgürlüğü, ekonomi gibi durumlar gelmektedir. İç göç mevsimlik göç, sürekli-geçici göç, emek göçü, zorunlu ve gönüllü göçler olarak kendi içinde dört şekilde ifade edilmektedir (Günay vd., 2017). Türkiye’de son zamanlarda teknoloji sayesinde iletişimin yaygınlaşması ve ulaşım hizmetlerinin artmasıyla birlikte aynı ülke sınırları içerisinde kamu hizmetlerinden daha çok faydalanmak için insanların gereksinimlerini daha fazla karşılayacakları yerlere gitmek istemeleri “iç göç” biçiminde süreklilik göstermektedir (Keskinel & Çoskun, 2020).

İç göçte daha az gelişim gösteren yerlerden daha çok gelişim gösteren yerlere doğru bir hareketlilik vardır. Aşağıda yer alan Tablo 4’te 2018-2021 yıllarında göç etme nedenine göre illerin aldığı göç, toplam nüfusu diğer illere göre fazla olan Ankara ve İstanbul illeri için yer almaktadır. Tayin/iş değişikliği, işe başlamak/iş bulmak, eğitim, medeni durum değişikliği/ailevi nedenler, daha iyi bir konut ve yaşam koşulları, hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç, aile yanına/memlekete geri dönme, sağlık/bakım, ev alınması, emeklilik gibi unsurlar iç göçü etkilemektedir.

Tablo 4

Göç etme nedenine göre illerin aldığı göç, 2018- 2021

Yıl	İl	Toplam	Göç etme nedeni											
			Tayin/ iş değişikliği	İşe başlamak/ iş bulmak	Eğitim	Medeni durum değişikliği/ ailevi nedenler	Daha iyi konut ve yaşam koşulları	Hane/ aile fertlerinden birine bağımlı göç	Aile yanına/ memlekete geri dönme	Sağlık/ bakım	Ev alınması	Emeklilik	Diğer	Bilinmeyen
2018	Toplam	3 057 606	315 849	223 023	483 199	162 870	453 472	702 526	144 209	30 893	65 281	25 813	228 351	222 120
	Ankara	184 382	25 451	16 637	29 264	11 645	19 514	41 585	3 969	2 055	4 648	869	13 425	15 320
	İstanbul	385 482	36 473	45 112	49 290	26 383	72 873	74 627	3 633	4 440	4 572	1 486	34 554	32 039
2019	Toplam	2 806 123	262 833	215 561	510 352	157 283	556 919	621 038	96 494	24 159	63 897	20 655	88 605	188 327
	Ankara	211 744	21 872	18 306	32 611	12 157	39 156	47 377	9 814	2 112	7 356	2 221	4 608	14 154
	İstanbul	498 676	38 944	53 841	52 549	28 972	152 756	102 314	6 260	4 674	8 791	3 767	11 851	33 957
2020	Toplam	2 258 726	257 027	179 553	201 178	132 421	455 991	556 907	73 806	17 834	81 801	11 530	61 209	229 469
	Ankara	153 162	19 842	14 779	14 119	9 374	27 007	35 649	3 732	1 162	7 219	672	4 180	15 427
	İstanbul	328 632	33 557	37 342	21 352	22 170	88 975	65 478	2 323	2 086	8 028	1 006	6 839	39 476
2021	Toplam	2 777 797	265 537	214 428	686 973	145 375	429 752	570 224	58 126	16 261	82 617	12 807	58 282	237 415
	Ankara	197 702	21 975	16 599	48 072	11 651	26 269	38 535	2 663	1 048	7 369	749	3 407	19 365
	İstanbul	385 328	32 767	46 063	77 296	22 034	80 500	62 862	1 416	1 727	8 336	998	6 056	45 273

Kaynak: TÜİK, İç Göç İstatistikleri, 2021

Dış göçler ise, bireylerin ekonomik, siyasi, dini, kültürel birçok sebeplerle gönüllü ve zorunlu olarak yaşadıkları memleketten ayrılarak bir başka memlekete göç etmesi olarak ifade edilmektedir (Yalçın & Öcal, 2016). Dış göç zaman bakımından daha geniş olup, yerleşme ve çalışma isteği ile bir yurttan diğer bir yurda yapılan nüfus hareketidir. Dış göç bir ülkeden diğer bir ülkeye nüfusun kayması şeklinde olduğu için ülkedeki toplam sayının azalmasına neden olmaktadır (Aldemir, 2008). Körfez savaşı, Irak ve akabinde yaşanan Suriye iç savaşı sonrası Türkiye'ye yapılan dış göç hareketi oldukça etkili olmuştur. Sadece Suriyeden göç edenlerin sayısı 3 milyonun üzerindedir. Bunlardan bir kısmı kaçak yollarla gelip, başka ülkelere yine kaçak yollarla gittikleri için kesin sayıyı söylemek oldukça zordur (Ertan & Ertan, 2017).

2.2.2. Düzenli Göç-Düzensiz Göç

İnsanların veya toplumların kendi milli hudutları dışarısına çıkması halinde muayyen kanunlara ve kurallara uyup uymama haline göre, uluslararası göçler düzenli (yasal) ve düzensiz (yasa-dışı) göç olarak tarif edilmektedir (Emin, 2018). Düzenli ve düzensiz göç kavramlarında temel nokta birinin yasal, diğerinin yasa dışı olmasıdır. Dünya üzerindeki mevcut güç dengelerinin değişmesi göçün kendi içinde aktifleşmesine sebep olmakta, bu da göçün boyutunu etkilemektedir. Kimi göçler göç etmeye karar vermiş kişinin yasal çerçeveler sonucunda göç etmeyi talep etmesi ve talep ettiği ülkenin buna onay vermesi şeklinde gerçekleşmektedir. Ayrıca bazı ülkelerin demografik yapının önemli bir unsuru olan nüfus gibi nedenlerden dolayı kendi talepleri doğrultusunda düzenli göç gerçekleşmektedir. Bu şekilde yapılan göçler artık yerini düzensiz göçe bırakmıştır. Bunun en temel nedenleri arasında göç sürecinde yaşanan değişimler vardır. Bu değişimler ile birlikte ülkeler tarafından koyulan kuralların uygulanması zorlaşmakta, düzensiz göç ön plana çıkmaktadır.

Kanunlara aykırı olarak Türkiye'ye giren, oturma ve çalışma izni olmayan ya da oturma izin zamanı bittiği halde kaçak olarak kalmaya devam eden, sınır ihlalleri yapan ya da çalışan yabancılar düzensiz göçmen kategorisinde yer almaktadır. 2016 yılı verilerine bakıldığında ele geçirilen düzensiz göçmenlerin 2015 yılına bakarak %19 yükselişle 174.466'ya ulaştığını ifade edebiliriz. Yine 2005 yılından 2016 yılı bitişine kadar ele geçirilen düzensiz göçmen sayısı 817.863'tür. Sadece 2016 yılında ele geçirilen düzensiz göçmen sayısı 174.466 olarak belirlenmiştir. Bunlardan Suriyeli kişi sayısı 69.755 iken, Afganistan'tan gelen kişi sayısı 31.360, Iraktaki kişi sayısı ise

30.947 olarak tespit edilmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2016). Suriye, Afganistan ve Irak gibi çatışmanın olduğu bölgelerden Türkiye'ye kaçan ve Türkiye'yi transit ülke olarak tercih eden düzensiz göçmenlerin sayılarının tam olarak bilinmesi pek mümkün değildir.

Düzenli göçte yasal yollarla göç edilen ülkelerin kanunlarına yakışır şekilde o ülkeye giriş yaparak oturma izni olan insanlar yer almaktadır (Akıncı vd., 2015). Göçün olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilmesi, mevcut kanunların göçmenlere bakış açısına da bağlıdır. Belgeleri eksik olan göçmenlere karşı davranış, tanım ve algılar zaman içinde değişmiştir. Aslında düzensizlik toplumsal ve politik bir mihvanda ortaya çıkan bir statüdür (Topcuoğlu, 2016).

Düzensiz göç hem göçmenler açısından hem gidilen ülkelerin hükümetleri açısından çeşitli zorlukları ve riskleri beraberinde getirmektedir. Güvenli ve düzenli yolların sınırlılığı ve milletlerarası koruma düzeninin eksikliği nedeniyle daha çok tercih edilmektedir. Göçmen kaçakçıları ve insan tacirleri düzensiz göçmenleri kullanmaktadır. Küresel bir sorun haline gelen insan tacirleri ve göçmen kaçakçıları hakkında net verilere sahip olunamaması yine düzensiz göçün kendi içinde dinamik yapısı ile ölçülebilir bir durumda olmamasının etkisi vardır (Memişoğlu & Yiğit, 2019).

1990'lı yıllardan itibaren göçmenlerin başlıca amaçları Avrupa ülkelerine gitmektir. Bunun için öncelikli olarak Türkiye'nin çevresindeki ülkeleri gözardı ederek sosyal ve ekonomik açıdan daha iyi olan Türkiye'ye gelmeyi tercih etmektedirler. Türkiye hedef ülke olmasının yanı sıra aynı zamanda hem kaynak ülke hem de göçmenler için transit ülke olarak görülmektedir (Turan & Ünal, 2020).

2.2.3. Zorunlu Göç-Gönüllü Göç

Bir göçün zorunlu ve gönüllü ortaya çıkma durumu insanın iradesini merkeze koyarak kendi isteğine göre şekillenmektedir (Emin, 2018). Göç hareketleri ister yasa dışı yollarla isterse savaş, şiddet gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıksın ölümler, hastalıklar, güvenlik problemleri, kültürel çatışmalar gibi acıklı sonuçları ortaya çıkarabilmektedir. Ayrıca zorunlu ya da gönüllü yapılan göçlere bağlı olarak varılan yerdeki işgücü piyasası üzerinde bir baskı oluşturarak mevcut dengelerin bozulmasına zemin hazırlayabilmektedir (Demirhan & Aslan, 2015). Gönüllü göçte öncesinden bir hazırlık söz konusudur. Kişi göç edeceği yer hakkında daha önce araştırma yapmış, o

ülkenin kanunlarını öğrenmiştir. Gönüllü göçte yapılacak olan göç belli bir plan çerçevesinde olmaktadır (Karakaya, 2020). Genellikle ekonomik nedenler için yapılan gönüllü göçlerde, önce aile bireyinin biri gidilecek yeni yere giderek, uygun şartları sağladıktan sonra ailenin diğer üyelerinin gelmesini sağlamaktadır. Zorunlu göçte devletlerin sosyal, ekonomik ve siyasi yaptırımları sonucunda insanlar buldukları çevreyi terk etmek durumunda kalmaktadır. Zorunlu göçte bir hazırlık yoktur (Urk, 2020).

Göç küresel dünyanın içinde önemli bir yere sahip bir olgudur. Göç türlerinden olan zorunlu göç, insanın varlığını tehdit eden savaş, soykırım gibi unsurların bir araya gelmesiyle gerçekleşmektedir. Politik faktörlerde iten nedenlere baktığımızda siyasi dengesizlik, savaş, askeri darbeler, politik kriz gibi nedenleri sayarken çeken faktörlerde siyasi ve bununla birlikte dini özgürlüğün, güvenliğin ön planda olmasını sayabiliriz. Özellikle daha çok korunmaya ihtiyacı olan mülteci ve sığınmacılar Türkiye'ye gelmektedir.

Bir insanın öz vatanını bırakıp başka bir yerde yaşamak için yola çıkmasının bazı sebepleri vardır. Aksi takdirde kimse kendi yaşadığı yeri bırakıp, gitmek istemez. Savaş, ekonomik kriz, salgın hastalıklar, siyasi problemler, çevre kirliliği gibi nedenler insanları zorunlu göçe itmektir. Bu göç türü dünyada yaşanan en büyük göç dinamiğidir (Keskinel & Coşkun, 2020).

Geçmişten günümüze insanların ülkelerinde maruz kaldıkları çatışma ortamının ve şiddetin zorunlu göçe sebep olan siyasi nedenler arasında olduğunu ifade edebiliriz. Aynı zamanda kadınların siyasi hayattaki yeri, demokrasi, politik istikrar gibi unsurların eğitim düzeyi yüksek olan insanların gönüllü olarak göç kararı almasındaki etkisi tartışılmalıdır. Bu perspektifle bireylerin hak ve özgürlüklerine önem veren ülkelerin yoğun bir insan nüfusunu ağırlaması beklenmektedir (Altınöz & Öztürk, 2021).

Suriye'de yaşanan iç savaşla birlikte zorunlu göçe mecbur kalanlar, Türkiye'ye göç gerçekleştirmiştir. Sonrasında yaşanan kitlesel göç, mülteci krizini ortaya çıkarmıştır. Göçün tarihine baktığımızda özellikle Afganistan, Irak, İran ve Afrika ülkelerinin pek çok noktalarından 1990'lı yıllardan beri Türkiye'ye yönelik zorunlu göç katlanarak sürmektedir (Chesley, 2020).

Zorunlu göçte insan sadece bedensel olarak taşınmamaktadır. Aynı zamanda insanlar kendi kültürlerini göç ettikleri yeni yerleşim yerlerine götürmektedir. Zorunlu göç, kültürleşme ve kültürlenme modelinin yaşamın bir parçası haline gelmesine neden olmuştur (Kantemur, 2020). Bu durumda yetkililer hazırsızlık bir şekilde, tüm birikimlerini geride bırakarak canlarını kurtarmak için Türkiye'ye gelen göçmenler için entegrasyon sürecine yönelmek durumunda kalmıştır. Aşağıda yer Tablo 5'te 2016-2019 yıllarında illere ve vatandaşlık ülkesine göre yurt dışından gelen göç istatistik bilgisi Irak, Afganistan ve Suriye için verilmiştir. Yurt dışından en fazla göç alan üç il tabloda yer almaktadır.

Tablo 5

İllere ve vatandaşlık ülkesine (tabiiyete) göre yurt dışından gelen göç, 2016-2019

	Toplam Yurt Dışından Gelen Göç	İstanbul	Ankara	Antalya
2016	380921	106957	33143	18287
Irak	70865	6532	12443	1239
Afganistan	27850	6378	1552	274
Suriye	25689	11170	635	235
2017	466333	166044	46475	21888
Irak	97054	13178	24958	1493
Afganistan	37747	8564	1694	216
Suriye	28189	14438	632	163
2018	577457	201957	71337	36674
Irak	110315	13560	38946	2936
Afganistan	44977	7779	2481	341
Suriye	38997	24068	456	223
2019	677042	306455	62616	43929
Irak	83829	18167	21210	2226
Afganistan	47228	11265	2472	307
Suriye	43190	21259	1822	300

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri, 2019³

³ Yabancı nüfusu; referans tarihinde geçerli ikamet veya çalışma iznine sahip, İkamet izni yerine geçen kimlik belgesi olan (uluslararası koruma vb.) ve referans tarihinde geçerli adres beyanı olan, İzinle T.C. vatandaşlığından çıkmış (mavi kart hamili) ve referans tarihinde geçerli adres beyanı olan kişiler oluşturmaktadır. Kurs, turizm, bilimsel araştırma vb. nedenlerle 3 aydan kısa süreli vize veya ikamet iznine sahip yabancılar ile geçici koruma statüsüyle ülkede bulunan Suriyeliler nüfusa dâhil değildir (31 Aralık tarihi itibarıyla).

2016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında toplam yurt dışından gelen göç sayılarına baktığımızda Irak'tan gelen toplam nüfusun özellikle Ankara ilinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yine aynı senelerde Afganistan ve Suriye'den gelen göçün ise İstanbul ilinde Ankara'dan daha yoğun olduğu yansımaktadır.

2.3. Kadınlığın ve Anneliğin Toplumsal İnşası

2.3.1. Literatürde Annelik

18. yüzyıldan bu yana dünyada yaşanan pek çok değişimler hayatımızda mevcut değişikliklere sebep olmuştur. Sanayi devrimi, göç, kentleşme, çevre sorunları gibi insanı ilgilendiren alanlardaki değişimler istek ve irade dışıdır. Toplumunu oluşturan aile içinde özellikle kadınların iş ve eğitim hayatında görünürlükleri artarken, kadına atfedilen annelik olgusu zamanla dönüşüme uğramıştır.

Toplumunu oluşturan en küçük yapı birimi aile kabul edilirken, aileyi oluşturan temel öge ise annedir. Bir kadının çocuk sahibi olması beklenirken, annelik kavramı en temelinde biyolojik olarak anne olmayı ifade eder. Anneliğin kutsal kabul edildiğini ve soyun devamının sağlanması için doğurganlık özelliği bulunması nedeniyle bir kadına çok fazla sorumluluklar verildiğini söylebiliriz. Annelik kendi içinde doğurganlık, himaye, kılavuzluk, eğiticilik gibi görevleri içinde barındırmaktadır. Bütün bunlar toplum tarafından kadına atfedilen unsurlardır ve kadına mühim işlevler kazandırmaktadır (Küçük, 2020).

Annelik pek çok kültürde kutsal sayılmakta ve annelik görevi yüceltilmektedir. Her ne kadar yaşamda olumsuz durumların etkisinde kalırsa da annenin merhamet ve şefkat ile çocuklarını koruyup kollaması anneliğin görevi olarak görülmektedir. Özellikle şiddete maruz kalan annelerin kendileri için aradıkları hak ve koruma arayışları bundan etkilenmektedir. Çocukları için gördüğü şiddete katlanması gerektiği algısı çoğu zaman oluşmaktadır. Bilinmelidir ki; annelik algısı tüm insani duygularla birlikte yaşanan olumlu-olumsuz durumlardan etkilenen bir olgudur (Sabahoğlu, 2022).

Bir annenin her durumda ve koşulda çocuğu ile ilgilenmesi, ona sevgisini vermesi, ilgi göstermesi, bunun içinde tüm zamanını vermesi gerektiğini savunan annelik ideolojisi kadınların mutlu olmak için kız ya da erkek çocuk doğurmaları gerektiğini ve bu durumun kadına has biyolojik temele dayalı olduğunu savunmaktadır (Soğancı, 2019). Aslında annelik ideolojisi ile aile ideolojisi bir bütün olarak birbirini

tamamlamaktadır. Aile ideolojisinde, erkeğin baba ve eş olarak evin reisi kabul edilme durumu vardır. Anne ve çocuklarında dahil olduğu çekirdek aile mevcuttur. Annelik ideolojisinde ise ailenin sürekliliği için kadının hayatını eşi ve çocuklarına adanması vardır (Kılıç, 2019). Ulusötesi denilen annelik ideolojisi kadınların göç etmek durumunda kalarak çocuklarını geride bırakmaları ve bir diğer ülkeye göç eden kadınların bu duruma adapte olarak anneliklerini yeniden düzenlemelerine odaklanır. Anneliğin ikiye ayrılması veyahut iki taraflılığı, kadın göçü ile meydana çıkan yeni annelik şeklini ortaya koymaktadır (Kalem, 2021).

Annelik kavramı üzerinde pek çok açıklamaya rastlıyoruz olsak da en bilinen haliyle annelik; bağımlı çocuğun bakımı, beslenmesi ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan annelik kadının içsel yaşamında his yoğunluğunun yaşandığı, psikolojik ve bireysel bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne dünyaya gelen bireye ilk öğretileri sunan kişidir (Kaplan, 2018). Annelik kavramını anlamlandırmak oldukça karmaşıktır. Anneliğe has içgüdüsel bir malumat olmadıkça kadınlar çocuklarının ihtiyaçlarını giderme yoluyla bir sosyal benlik edinirler. Bu sosyal benlik edinilirken zor deneyimler saklanabilir. Annelik deneyimlerini gizlemek eski annelik deneyimlerine ait olan mitlerin devam etmesini sağlar. Ve kadınlar realist olmayan gerçekleşmesi beklenen şeyler ile anne olmayı sürdürürler (Miller, 2010). Bunun yanı sıra aile ilgi ve bakım veren güvenlik birimi olduğu kadar bireyin toplumsal yaşam için uyulması gereken kuralların öğrenildiği bir sosyalleşme alanıdır (Mavili, 2015). Aile kelimesi aynı zamanda Arapça da “üsre” kelimesinin karşılığıdır ve zırh anlamına gelir. Aile muhafaza eder, sarıp sarmalar, koruyucudur (Kaplan, 2021).

Günümüzde kadınların çocuk sahibi olup olmaması kadına bakış açısını etkileyen önemli bir kriterdir. Kimi zaman anne yahut gönüllü çocuksuz olmayı tercih eden kadınlar, en kutsal görevini ihmal eden ve sorumsuz kadın şeklinde görülürken, diğer taraftan eğitilmiş ve kültürlü kadın olarak bakılabilmektedir. Aynı şekilde birden fazla çocuk sahibi olan kadınlar toplum tarafından makbul kadın olarak görülürken, bir taraftan az eğitilmiş, tutucu olarak görülmektedir (Sever, 2015). Bir anneye neden anne olduğu sorulmazken çocuk sahibi olmayan bireylere neden çocuk sahibi olmadıklarının nedenleri sorulabilmektedir. Bununla birlikte isteyerek çocuk sahibi olmayan bir kadının toplum ve devletin baskısından kaçma ihtimali düşüktür. Bu baskılara karşı durabilmek için sağlam bir irade ve öz yapıya sahip olmak gerekir

(Badinter, 2011). Kadınlar anneliği sadece kadınlıklarını tamamlayan bir durum olarak değil, toplum tarafından kabul görmek içinde istemektedir. Tam tersi durumda ise anne olmadıkları için kendilerini yarım ve eksik hissetmektedir. Kadınların anne olma mecburiyetine ilişkin görüş, kadınlar tarafından adeta özümsemektedir (Tuğrul, 2018).

Annelik olgusu toplumun sürekliliği ve sosyokültürel değerlerin kuşaklar boyunca aktarımı açısından bakıldığında aynen kalan kural ve sorumlulukları içerdiği görülmektedir. Toplum tarafından anneliğe yüklenen kutsallık, kadın olmayı ikinci plana atarak gölgelemektedir (Burç, 2015). Toplumun inşa ettiği kadınlık rolü olan annelik, kadının kendisini tam hissetmesini sağlayan önemli bir unsurdur (Yücebaşı, 2019).

Annelik sosyal, kültürel ve toplumsal olarak ortaya çıkan, ilk başta kişiye özgü bir durum iken zamanla evrenselleşen bir hale gelmektedir. Aynı zamanda çatışmayı barındıran ve kişiye ait olandan daha fazlasını kapsayan bir yapıdır (Kesen, 2019).

Ataerkil toplumda annelik, kadınların mevcut otoritenin baskısı altında kalmalarına neden olan, üstünde çalışılmış ve çalışılmaya devam edilen bir olgudur. Annelik kavramı kadının kimliği olarak düşünüldüğünde özel alanda yer almasının makul görülerek, kamusal alandan ise el çektirilmek yolu ile, toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün yeniden şekillenmesini sağlamaktadır (Türkdoğan, 2015).

Toplum tarafından kadından beklenen annelik olgusu kadına farklı sorumluluklar yüklemektedir. Her ne kadar toplumdan topluma değişiklik gösterse de aslında anneliğe bakış açısının dünya genelinde aynı olmadığını, iktidar mekanizmalarına ve devam eden politikalar tarafından ortaya çıkararak şekillendiği bilinmelidir (Tuğrul, 2019).

Bir annenin geçmiş zamanda yaşadığı olaylar ya da bazı güncel durumlar annenin zor olmasına neden olabilir. Bunlar arasında; savaş, yakınlarına bakmak, yakın olan insanların ölümü, yoksulluk, işsiz kalma gibi durumları sıralayabiliriz ve böyle olaylar annelere fazladan yük gelir. Kimi anneler bu olaylara karşı savunma mekanizması geliştirir. Ve sonradan çocukları tarafından zor anneler olarak görülür (Barnowski-Geiser & Geiser-Heinrichs, 2019).

Toplum tarafından asli bir görev olarak dayatılan annelik “kutsal annelik” olarak görülmekte, çocuk sahibi olmayan kadın ise kendini kusurlu görmektedir. Kadın eğer evli değilse anne olduğunda eleştirilerin odağında kalmaktadır. Toplum kadından sadece çocuk doğurmasını beklememekte aynı zamanda ev içi görünmeyen mesai çalışmalarını gerçekleştirmesini beklemektedir (Aydoğan, 2019). Ayrıca kadının doğurganlık özelliği iktidar tarafından adeta baskılanmasına neden olmaktadır. Bireylerin hayatını etkileyen, elde ettikleri bakış açıları toplum yapısında yer almaktadır. Örfler, adetler, gelenekler ve düşünce şekilleri insanların hayatını düzenlemektedir (Karaman & Doğan, 2018). Bütün bunlar kadının yaşamında daha etkili olmaktadır. Uyulması gereken ilkeler bellidir. Kadından bu kuralları içselleştirmesi umulmaktadır. Kadın toplumun kendisine yüklediği değerler içerisinde kendi olma yolunda ilerlemekte zorlanmaktadır.

2.3.2. Cinsiyet Bakımından Annelik

Toplum bilimciler cinsiyet kavramını biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olarak iki kısma ayırır. Biyolojik cinsiyet dediğimiz olgu, erkek ve dişi bedenlerindeki biyolojik başlıkların olma durumu iken, toplumsal cinsiyet erkek ve kadınlar arasındaki toplumsal, kültürel ve ruhsal başlıkları işaret eder (Ersöz, 2010). Kadın cinsiyetinden dolayı ev ile ilgili işlere yönlendirilirken, erkek cinsiyetine sahip olan kişilerin kamusal alanlarda yer alması beklenmektedir. Bu durum kamusal alanda her türlü toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin oluşmasına neden olmaktadır. Toplum içinde ortaya çıkan ve dilden dile dolaşan birtakım kalıplar, kız ve erkek çocuklarının tutumunun nasıl olacağını anlatarak, toplumsal cinsiyeti belirleyici nitelik taşır. Kız ve erkeklerin farklı oyuncaklarla oynaması, saçlarını farklı tarzda yapmaları, pantolon ve elbise giyme gibi birbirinden farklı davranışları göstermeleri toplumsal cinsiyete uygun tutumlar olarak bakılmaktadır (Şencan, 2013).

Dünyaya erkek veya kadın olarak gelmek ya da olmak bir toplumda nüfus dağılımını ve artırımını farklılaştıracağı gibi toplum temelinde cinsiyete dayalı eşitsizlik durumlarında önemli bir rol oynamaktadır (Bingöl, 2014). Akademik başarımlar, duygusal zekâ, kariyer gibi cinsiyet farklılıkları konusunda yapılan pek çok araştırma vardır. Kız ve erkek çocukları arasında farkları bildiğimiz gibi kadınların erkeklerden nasıl farklı olduğunu yapılan araştırmalar neticesinde bilmekteyiz. Bunlara sebep olan şeylerin ne olduğu konusu ucu açık bir tartışma nedenidir (Milwood, 2020).

İnsan sosyal bir varlık olarak yaşadığı toplum tarafından onaylanmak ister. Bunun içinde toplumun belirlediği rolleri benimser. Bu roller kişinin başarı, kimlik oluşumu, güç gibi alanlarda bireyi etkili kılmaktadır. Kadın ve erkek arasında bir eşitlik olduğunu söyleyenler olduğu kadar bir eşitlik olmadığını söyleyen düşünceler vardır. Aslında bu farklılıklar toplumsallaşma sırasında meydana gelen toplumsal cinsiyet sürecinin bir etkisidir. Bazı kadın savunucu psikologlara göre kadınlar erkeklerden farklıdır ve olumlu olan özellikleri ile kendini gösterebilirler. Bu konuda farklı yaklaşımlar olsa da bilinen odur ki toplumsal cinsiyet rolleri toplumsal problemler arasında yerini almıştır (Lecaj, 2019).

Anneliğe sadece doğuştan gelen bir güdü olarak bakmamak yerinde olacaktır. Annelik aynı zamanda kadınların önceki kuşaklardan teslim aldığı bir roldür ve bireyin kadın ya da erkek olmayı toplumsallaşma sürecinde öğrendiği görülmektedir (Uğurlu, 2013). Eşler bir çocuk dünyaya geldiğinde annelik ve babalık rollerine hemen bürünürler. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak çocuğu kim yıkayacak, kim besleyecek, kim gece beslemek için kalkacak gibi konuları konuşmaya başlarlar. Eşler yaşam tarzlarına göre yapacakları her iş için farklı değerler yüklerler. Rollerin ve işlerin bu şekilde ayrılmasına “ebeveynlik kültürel inanışları” denir. Bunlar değişebilse de her zaman gelenekçi ve eşitlikçi olarak ayrılır. Gelenekçi durumlarda baba bebek bakımını anneden bekler. Eşitlikçi çiftler ise rollerin eşit şekilde paylaşılmasına inanır (Stern vd., 2013).

Toplumsal roller hem bireylerin biyolojik farklılığından hem de kültürel değerlerle oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyet söylemi biyolojik farklılıkların ötesinde her bir toplumun oluşturduğu düşünsel bir bakış açısıdır. Her toplumun kültürel özelliklerine göre kadın ve erkekte beklediği roller değişkenlik gösterir. Bu durum toplumsal cinsiyet kavramının toplumdaki farklılık göstermesine neden olmaktadır (Karaymirza, 2019).

2.3.2.1. Cinsiyet Kavramı

Cinsiyet, insanların kadın ve erkek olarak birbirinden farklı olduğuna göndermede bulunur. Bu açıklamaya göre cinsiyet, bireyin doğuştan elde ettiği bir hakkıdır denebilir. Kavram aynı zamanda genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri içine almaktadır. Cinsiyetin bir cemiyet içinde yer alması o cemiyetin beklentileriyle, kültürüyle ve anlamlandırmasıyla alakalıdır. Aslında cinsiyet toplumun kendi içindeki

sosyal bağlamlarıyla incelenmelidir (Aydın, 2010). Cinsiyet olgusu bireylerin dünya nüfusunda, “kadın ve erkek” olarak bilinmesini sağlamıştır. Bu gruplandırmaya göre içinde yaşanılan toplum kadın ve erkeğe ayrımlı bir şekilde bakmakta ve ona göre tutum göstermekte, farklı rol ve sorumluluklar yüklemektedir (Korkmaz & Allmer, 2013).

Cinsel kimlik denilen kavram hem insanın hangi cinsten olduğu bilgisini vermektedir hem de hangi grupta olduğuna dair başka bireylerin cinsiyetlerini anlama imkanı verir. Bir insan daha iki yaşında bir bebekken kendi cinslerini tanımaya başlar. Anne ve babasının cinsiyetlerini ve kendisinin hangi cinsten olduğunu anlar. O yaşta tam olarak cinsel kimliğin ne olduğunu bilmeselerde toplumun belirlediği değerlerle anlamaya çalışırlar. Beş altı yaşlarına geldiklerinde bu durumu daha net algırlar. Akabinde iki cinse karşı davranışlar gelişir (Vatandaş, 2007).

Cinsiyet gelişim süreci ile beraber kişinin toplumsallaştığı cemiyetin, kültürel ve toplumsal yapısına bağlı olarak değişim yaşar. Ortaya çıkan bu farklılıklar toplumlardaki kimlik ve konumu kadın-erkek açısından tartışmaları beraberinde getirir (Kasımoğlu, 2015).

Toplumsal cinsiyet davranışları kadının içinde bulunduğu toplumun sosyalleştirme şekilleriyle devam etmektedir. Dünyaya gelmeden önce kız bebeklerin eşyalarında pembe renk, erkek bebeklerde ise mavi renk olması daha o dönemden başlayan toplumsal cinsiyet değerleri ve uygulamalarının varlığını göstermektedir. Hatta bu durum kimi zaman cenaze törenlerine ve defin işlemlerine yansımaktadır. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet üzerinde biyolojik farklılıklarla birlikte toplumun kendi içinde oluşturduğu farklılıkların fikir çatışmalarını gündeme getirmiştir. Özellikle kadınların lehinde olan bu durum kadın ve erkek arasındaki güç ilişkisinden kaynaklanmaktadır (Gürhan, 2010).

Doğuştan olan cinsiyetimiz doğal kabul edilmektedir. Ve toplumdan topluma değişmezken toplumsal cinsiyet için durum böyle değildir. Toplumda yaşayan insanların koyduğu kurallar, daha doğacak çocuk belli olduğunda kendilerine göre yorumlamalarıyla kalıplaşmış roller başlamış olmaktadır. Hatta bu durum kuşaktan kuşağa başkalık göstermektedir. Geçmişte yaşamış büyüklerimizin kadınlık algısı ile bizimkilerin algısının bir olması çok zordur (Yılmaz, 2018).

Bu kavramı bilmek hem kadın erkek arasında eşitsizliği anlamak adına hem de kadının toplumsal kurumlar içinde ezilmiş olmasının nedeninin ortaya çıkması açısından önemlidir. Birey doğum ile kazandığı erkek ya da kadın cinsiyet kimliğini içinde yaşadığı toplumun değerleri ve inanışları ile bütünler. Bu durum zaman zaman bireyin cinsiyet algılaması ve toplumun cinsiyet algılaması ile farklılık gösterebilmektedir (Kaçar, 2007). Toplumun kadın ve erkeğe yüklediği roller, bireyin konuşmasının nasıl olacağından giyim kuşamına kadar geniş bir alanı kapsar ve bu kalıplaşmış roller tüm toplumlarda başkalık göstermektedir (Yüksel, 1999).

Toplumsal cinsiyetin tarihine baktığımızda 1970'lerin bitiminde ve 1980'lerin başlarında yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Özellikle 1970'lerde toplumsal cinsiyet feminist yaklaşımın ana noktasında yerini almıştır (Başak, 2010). Bu kavram kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik ayrıma vurgu yaparken toplumsal cinsiyet ilişkileri, erkeği daha hakim bir konuma getirirken, kadınları geri plana iterek mevcut güç ilişkisini gözler önüne sermektedir. Toplumda kadına verilen değer ve atfedilen işlevler, erkeğe verilen değer ve atfedilen işlevler karşısında daha düşüktür. Tarihsel süreçte erkek egemenliğinin varlığından söz edebiliriz. Özellikle politika ve var olan yapılar erkekler üzerinden yürümekte, bu durumda istemeden de olsa toplumsal eşitsizliği oluşturmaktadır (T.C. Başbakanlık, 2008). Toplumsal bir sorun olarak cinsiyet eşitsizliği birçok disiplin alanlarının araştırmalarında yer alan kimi zaman tartışılan kimi zamanda sentez yapılan bir olaydır. Kişiye özgü bakış açısının bu cinsiyet eşitsizliğinde tesiri vardır ve pek çok disiplin alanlarının bilimsel bakışının önemini gözler önüne sermiştir (Alptekin, 2014).

Her bireyin biyolojik olarak doğuştan getirdiği birtakım üstünlükler ve zayıflıklar vardır. Kadın ve erkeklerin biyolojik açıdan birbirleriyle bir kıyaslama yapılması mümkün değildir. Biyolojik olarak her iki cins kendine hastır. Sosyal hayatta çocuk bakımı, evin idaresinin nasıl olacağı, yaşam koşullarının değişime uğraması gibi hususlar biyolojik yapıyla alakalıdır. Öyle ki bu durum bireylerin sosyal görev yüklenmelerinin önünü açmıştır (Ünal vd., 2017).

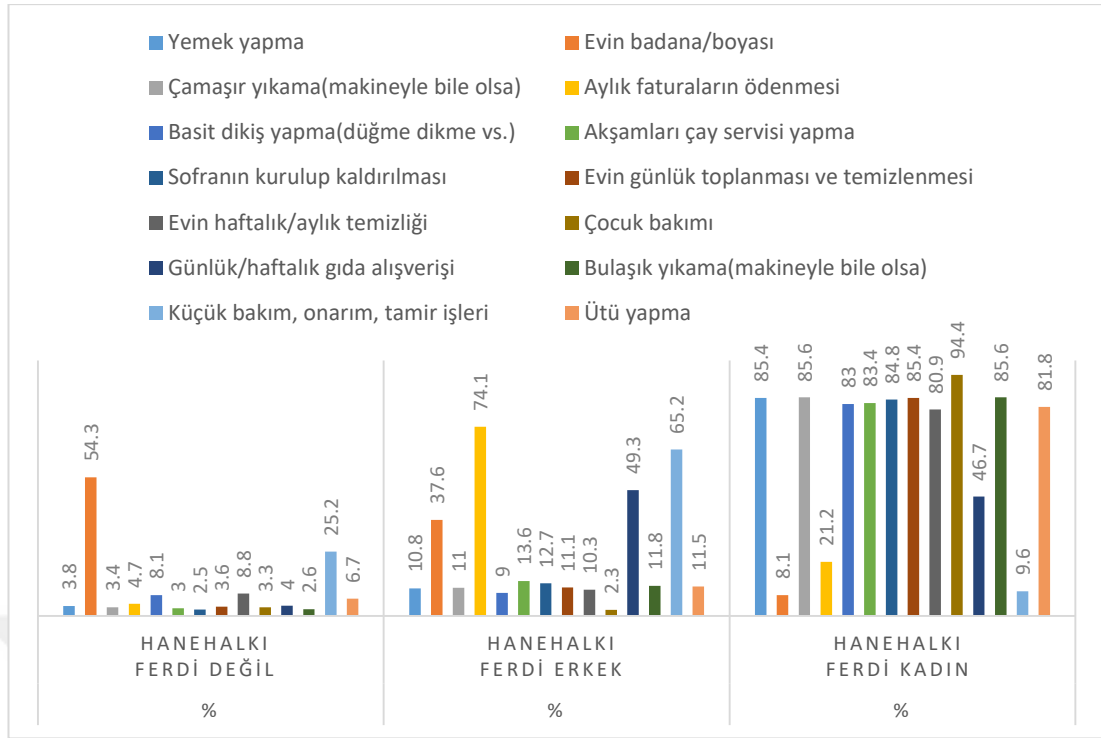
Toplumsal cinsiyet rollerine sosyolojik açıdan bakıldığında, bir toplumun varlığını sürdürebilmesi ve özellikle aile kurumunun himaye edilmesi için toplumsal cinsiyet rollerinin devamlı olması, farklı tutum ve davranışların engellenmesi bu bakış açısının esasını teşkil etmektedir (Yüksel, 2014).

2.3.3. Cinsiyete Bağlı Rol Beklentileri

Kadın ve erkek kendine özgü belirgin dış görünüşe, düşünce yapısına, kabiliyetlere hatta kişilik yapıları açısından farklılıklara sahiptir. Toplumsal cinsiyet rollerini izah etmenin esasını bu farklılıklar oluşturmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki bu farklılıkta “cinsel karakter” kavramı ile açıklanmaktadır (Sankır, 2010). Bireylerin biyolojik açıdan cinsiyetleri doğaldır. Toplumsal cinsiyetleri ise sosyo-kültürelidir. Yani insanların sonradan ortaya çıkardığı ve sonradan öğrenilen ve sonradan değişebilen kalıp düşüncelerdir. Bu yüzden toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Kadın ve erkeğin hem kamusal alanda hem özel alanda aynı haklardan yararlanarak eşit pay ve imkanlara kavuşması toplumsal cinsiyet eşitliği olarak açıklanmaktadır. Ancak yapılan çalışmalar dünya genelinde bu eşitliğin olmadığını bize göstermektedir (Saraç, 2013). Anne babaların birçoğu kız ve erkek çocuklarını yetiştirirken aralarında bir ayrım yapmaktadır. Erkek çocukları daha çok özgürlükçü yetiştirirken kız çocuklarının davranışları sınırlandırılmaya ve erkek çocuklarına nazaran korumacı bir şekilde yetiştirilmeye çalışılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerine dair kalıplaşmış birtakım yargılar geleneksel ve eşitlikçi roller olarak ayrılmıştır. Mesela bir kadın için geleneğe dayanan ve hala devam eden rollerin ilki çocuk doğurma, çocuğun bakımı ile ilgilenme, eşinin ve çocuklarının tüm ihtiyacına cevap vererek ev işlerini aksatmadan yapması, iş hayatında çekingen olması gelmektedir. Erkek için ise belirlenen geleneğe bağlı rollerin başında evin dışında çalışma, evin geçimini sağlama, maddesel işlerle ilgilenme gelmektedir. Denklik içeren dediğimiz eşitlikçi rollere baktığımızda kadın ve erkeğin eğitim, iş, toplumsal, siyasal, aile gibi konularda sorumlulukları aynı düzeyde aralarında bölüşmek gelmektedir (Budak & Küçükşen, 2018).

Aşağıda yer alan 2021 verilerini içeren Şekil 1’de hanedeki işlerden genellikle sorumlu olan kişilerin oranları görülmektedir. Özellikle kadınların ev işlerinde en fazla %94,4 ile çocuk bakımını üstlendiği görülürken, akabinde %85,6 çamaşır ve bulaşık yıkama (makineyle dahi olsa), %85,4 yemek yapma ile evin günlük toplanması ve temizlenmesi işlerini üstlendiği görülmektedir. Erkeklerin ise aylık faturaların ödenmesi %74,1, küçük bakım, onarım ve tamir işleri %65,2, günlük/haftalık gıda alışverişi %49,3 ve evin badana boyası %37,6 olarak kadınların oranından fazla görülmektedir.

Kaynak: TÜİK, Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2021

Şekil 1. Hanedeki işlerden genellikle sorumlu olan kişiler, 2021

Toplumlarda geleneksel değerlerin aktarımında toplumsal cinsiyet kalıpları nesilden nesile geçmektedir. Bu sayede tek tipleştirme gerçekleştirilmektedir. Birey eğer bu cinsiyet kalıplarını özümserse yaşadığı toplum içinde barınabilmekte, aksi takdirde toplum tarafından dışarıda bırakılmaktadır (Yılmaz, 2018). Kadın için toplumsal cinsiyet yönünden baskılayıcı bir durum ve süreç olan annelik algısı önceden belirlenmiş bir takım rolleri ve beklentileri içermekte, bir dizi yaptırım bunlara göre şekillenerek oluşmaktadır (Timurturkan, 2019). Birey için toplumsallaşmayı sağlayan öğelerin başında oyuncaklar ile birlikte oynanan çeşitli oyunlar gelmektedir. Kız çocukları bebek, biberon, mutfak ve temizlik eşyaları gibi oyuncaklarla ev işlerine yönlendirirken erkek çocukları daha çok araba, tamir için gerekli oyuncakları oynamaya yönlendirilir. Küçük yaşlarda anne olma fikri kız çocuklarının bilincinde yer ederken, erkek çocukları aile reisi olma bilinciyle büyümektedir. Her iki cinsiyet için durum içselleştirilmektedir. Kadın ev içi işlerde, erkek ise ev dışı işlerde kendisini yeterli görür.

Toplumsal cinsiyet ayrımları kadın ve erkeğin hayatını biçimlendirerek toplumsal yaşamda kendilerine bir yer edinmelerine imkan vermektedir. Toplumsal yaşantıya dahil olma şekli, temsili ve görünürlük durumu, nasıl olacağı o toplum içinde

uygulanan ve kabul gören toplumsal cinsiyet algısından etkilenir. Bireysel cinsiyet algısı ve toplumsal cinsiyet algısı birbirini etkilemektedir (Öngen & Aytacı, 2013).

2.3.4. Çalışan Kadının Annelik Rolü

İnsanlar hayatlarını devam ettirmek için ekonomik ve sosyal anlamda, belirli standartlara sahip olmayı istemektedir. İnsan kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu fertler için çalışmak zorundadır. Eğer yaşadıkları çevrede bu imkanı bulamıyorsa başka yere göç etmesi mecburidir. Bu durum nüfus hareketlerini etkilemektedir (Yılmaz, 2008). Kadının iş hayatında gelir getirecek işlerde çalışması kadın ve erkeklerin birbirlerine karşı sorumluluklarına farklı bakış açısı getirmiştir. Kadın iş yaşamında erkek gibi çalışsa da eve geldiğinde toplumun ona yüklediği annelik ve ev işlerini yapmaya devam etmektedir. Bu durum kadının yükünü artırarak hane içinde birtakım sorunların çıkmasına neden olabilmektedir. Kadın geçmişten günümüze kadar hem hane içinde hem hane dışında çalışma hayatının bir ferdi olarak yer almıştır.

Çalışma yaşamı kavramı ile yaygın olarak kastedilen kişinin gelir getirici faaliyetlerde bulunmasıdır. Burada yapılan iş ne olursa olsun gelir getirmesi gerekmektedir. Bu alan daha çok erkeklerin hakim olduğu ev dışı çalışma alanlarını oluşturmaktadır. Kadın her ne kadar ev içinde çalışıyor olsa, kendi akrabalarına, komşularına veya aile içinde yaşayan bireylere karşı gönüllü olarak yaptığı ev işleri, ekonomik çalışma olarak kabul görmemektedir (Saraç, 2013). Dünya genelinde ortaya çıkan yoksullaşma, aileleri kadın emeğine mecbur bırakmış, işgücü pazarında özellikle fuhuş ve ev hizmetleri dallarında çalışma imkanı bulabilmeleri göç piyasasında kadınlaşmayı çabuklaştırmıştır. Bilhassa bakım işlerinde göçmen kadınlara olan ihtiyaç artmıştır. Özellikle göçmenlerin kayıt dışı alanlarda çalışmaya yönelmesi ve işçiliğin bu alanlarda daha ucuz ve esnek olması göçmen kadınların sayısının artmasını sağlamıştır (Önder, 2013).

Ataerkil bir toplumda yaşayan kadının kendini geliştirmesi, eğitim alması, sosyal ve kamusal alanda görünürlüğünün artması erkeğin karşısında olmasına sebep olmuştur. Kadının iş hayatına girmesi toplumsal yaşamı etkilemiştir. Kadının dışarda çalışması, eve gelince ev işlerini ve annelik vazifesini yerine getirmeye çalışması kadının yükünü artırmakta, zaman zaman aile içi problemlere ve gerginliğe neden olmaktadır (Tonay, 2019). Günümüzde bir insanın iş sahibi olması ve aktif çalışması

beklenirken belli bir süre sonra emeklilik sürecini tamamlaması beklenmektedir. Bu durumun oluşması kadın için çok daha zordur.

Kadınlar geçmişten günümüze her dönem ve toplumda çok farklı çalışma kollarında yer almış, bununla birlikte bir çok üretim etkinliğinin içinde bulunmuşlardır. Bu durum çalışma kavramına farklı bakış açılarının oluşmasını sağlamıştır. Kadınların çalışmasının yalnızca maddi olarak üretken faaliyetlerden oluşmaması, iş hayatına katılımı ve çalışma şartları kadın ve erkek için ayrımlı bir özellik kazandırmaktadır (Özçatal, 2011).

Çalışma alanı açısından bakıldığında annelik olgusu kimi zaman onure edilen bir durum iken, kimi zaman bir engel olarak kabul edilmiştir. Bununla ilgili olarak ortaya çıkan gönüllü çocuksuzluk ve gönülsüz çocuksuzluk kavramları ayrımlı bir perspektifin oluşmasını sağlamıştır. Gönüllü çocuksuzluk durumuna kuşku ile bakılırken, gönülsüz çocuksuzluk telafi edilmesi gereken bir problem olarak görülmektedir. Zira annelik kadının sürekli bir işi görülmektedir (Burç, 2015).

Kadının aile yanından kamusal sahaya çıktığında rastladığı problemlerin, yaşadığı ülke sınırlarını geçtiğinde katlanarak artması beklenen bir durumdur. Bu problemlerle başa çıkma çabasında kadınların oranına baktığımızda göç edenlerin neredeyse yarısını yani %48'den fazlasını kapsadığını görmekteyiz. Bu yüzdeler dilimde bakım ve hane içi temizlik hizmet çalışanları, mülteciler, insan kaçakçılığı mağdurları, sığınmacılar etkili bir şekilde bulunmaktadır. Bu açıdan, göçün kadınsallaşması gelişmiş devletlerde oluşan bakım açığından ve kadının yoksullaşmasından kaynaklanmaktadır (Mısırlı, 2019).

Kadın emeğinin ekonomik anlamda sömürülmesi ilk olarak aile içinde görülmektedir. Toplumsallaşma sürecinde daha kız çocuğu iken eğitim hayatından mahrum bırakılan, azla yetinmeyi öğrenen kadınların iş hayatına girmesi istenmemektedir. Maddi olarak kendine yetemeyen eğitimsiz kadınlar ev içinde yaptıkları çalışmanın bir karşılığını alamamakta, hemen hemen emekleri sömürülmektedir (Gökkaya, 2011). Toplumsal yapı içinde kendini sürekli ikinci sınıfta gören kadınların iş hayatına girmesi cinsiyete dayalı bir bakış açısı ile kabul edilmemektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 6’da nüfusun işgücü durumu 2018-2021 yılları için yer almıştır. Tablodan anlaşılacağı üzere kadınların işgücüne katılım oranı erkeklere kıyasla daha düşüktür.

Tablo 6
Nüfusun işgücü durumu, 2018-2021

[15+ yaş]			
Yıl	(Bin kişi)		İşgücüne katılma oranı (%)
	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	İşgücü	
Toplam			
2018	60 654	32 274	53,2
2019	61 469	32 549	53,0
2020	62 579	30 873	49,3
2021 ⁴	63 704	32 716	51,4
Erkek			
2018	30 007	21 801	72,7
2019	30 372	21 863	72,0
2020	30 956	21 105	68,2
2021 ⁴	31 533	22 156	70,3
Kadın			
2018	30 647	10 473	34,2
2019	31 097	10 686	34,4
2020	31 623	9 768	30,9
2021 ⁴	32 172	10 560	32,8

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2021

1970’lerden öncesine bakıldığında kadın için çocuk yapmak olağan bir durumdu. İster neslin devamlılığı açısından, ister toplumsal, ister içgüdüsel, isterse dini bir görev kabul edilsin normal bir süreç olarak görülüyordu. Ne zaman ki kadınların eğitim seviyelerinde yükselme olmaya başladı, bu durum biraz değişti. Aynı zamanda teknolojinin ilerlemesi ve doğum kontrol yöntemlerinin yaygın hale gelmesi kadınların anneliğe bakışını değiştirmiş, sorgular duruma getirmiştir. Geniş aile isteyen kadının yerini çekirdek aile isteyen kadın almıştır (Tonay, 2019). İş hayatında yer alan kadınların evlendikten ya da anne olduktan sonra çalışma yaşamlarını bir süre ya da büsbütün bırakmaları toplumun kadından beklediği hakim annelik ideolojileri ile tutarlıdır (Kılıç, 2019).

⁴ H1A’da anketin tanım, kapsam ve tasarımındaki düzenlemeler nedeniyle seri önceki yıllarla karşılaştırılabilir değildir.

Kadınların geçmiş yıllara bakıldığında eğitim düzeylerinde görülen artış çalışma yaşamına katılımını artırdığı gibi toplumdaki konumlarını etkilemiştir. Eşleriyle birlikte uzmanlaştıkları işlerde kadının çalışması toplum içinde “çift kariyerli eşlerin (ailelerin)” ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu da aile yapısında ve rollerde değişimlere neden olmuştur. Bu ailelerde her iki eşinde ev ve çocuklarla yeterince ilgilenememe durumu yeni problemlere neden olmaktadır (Bayer, 2020). Tablo 7’de 2018-2021 yıllarında cinsiyete göre yarı-zamanlı çalışanların istihdam içindeki oranları gösterilmektedir. Kadınların erkeklere kıyasla daha fazla yarı zamanlı çalıştığı görülmektedir.

Tablo 7

Cinsiyete göre yarı-zamanlı çalışanların istihdam içindeki oranı, 2018-2021

[15+ yaş]			
(%)			
Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
2018	10,9	7,1	19,1
2019	10,4	7,1	17,4
2020	12,4	9,3	19,5
2021 ⁵	9,9	7,0	16,4

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2021

Kadının çalışma hayatında yer alarak kariyer yapması, onun evdeki işlerin hepsini yüklenen kişi olmasının önüne geçememiştir. Çünkü; kadının çalışma hayatı ne kadar zorlu geçse de kendisine yüklenen ev içi rolleri birinci sırada yer almaktadır (Yılmaz, 2009). Toplumun kadından beklediği bu roller ve sorumluluklar mevcut sistemin yeniden revize edilmesi ile son bulacaktır.

Göç eden kadınların göç ettikleri yerlerde karşılaştıkları pek çok problem vardır. Özellikle sosyoekonomik alanda yaşadıkları sıkıntılar hem sağlık hem de psikiyatrik hizmetleri almalarına engel teşkil etmektedir. Göçün yol açtığı problemlerle baş edebilmeleri uzman kişiler tarafından değerlendirilmelidir. Göç edilen yerdeki topluma entegrasyon sürecine katkı sağlamak için dil okulları, iş imkanları ve sağlığa erişim konularında çalışmalar yapılmalıdır. Bu şekilde desteklenen kadınların problem çözme becerisinin artarak topluma uyum sağlayacağı bilinmelidir (Tuzcu & Ilgaz, 2015). Ayrıca kadınların göç ettikleri ülkede iş bulma

⁵ H1A’da anketin tanım, kapsam ve tasarımıındaki düzenlemeler nedeniyle seri önceki yıllarla karşılaştırılabilir değildir.

sıkıntısı yaşamaları ve yaptıkları meslek açısından statü kayıpları diğer sorunlar arasındadır.

2.3.4.1. Çalışan Anne ve Çocuk İlişkisi

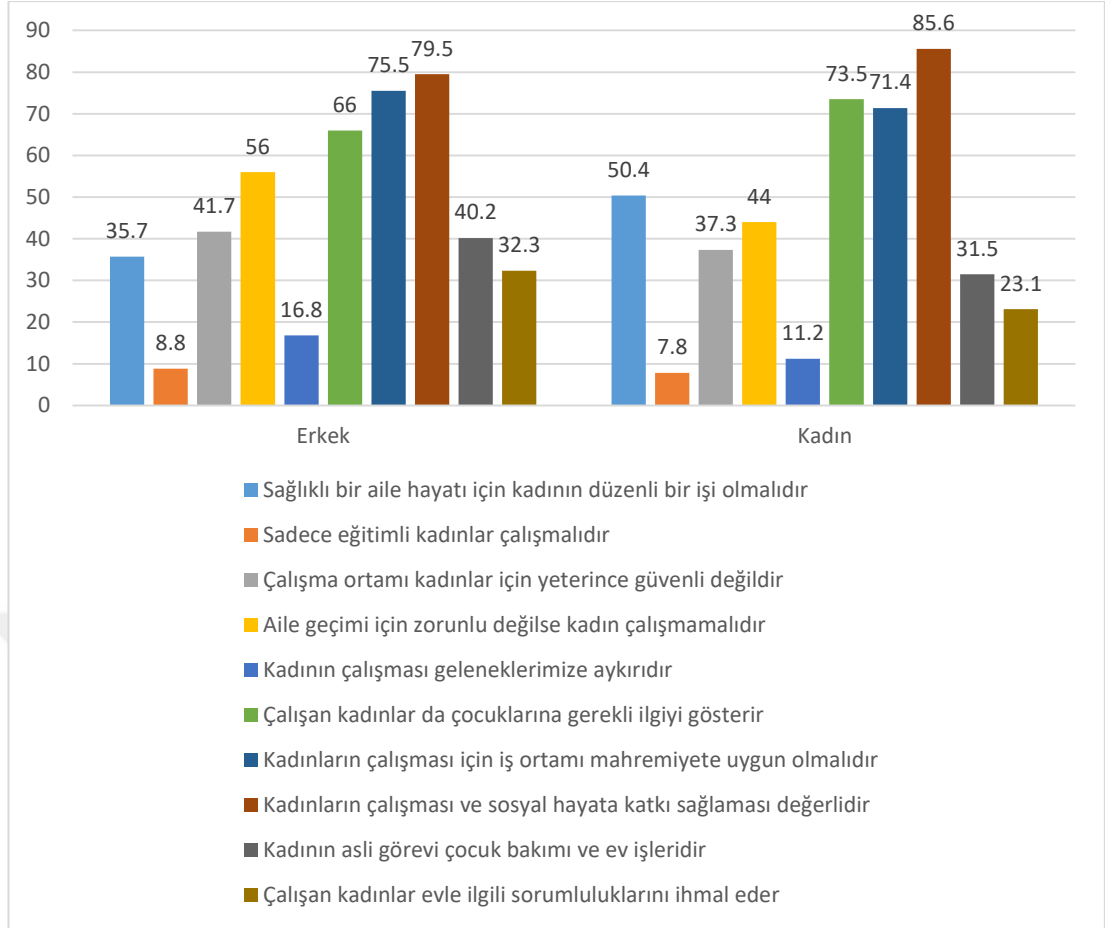
Çalışan kadınların anne olduktan sonra karşılaştıkları sorunların başında bebeğin bakımı ile çalışma hayatlarını sürdürme açısından arada kalmaları gelmektedir. Kreş ücretlerinin pahalı olması, eve gelecek bakıcıların güvenilirliği konusunda kafalarda soru işaretlerin olması ve eve gelen bakıcıların genelde eğitimsiz olmaları, aile büyüklerinin bakım vermeleri sonucunda çıkabilecek aile problemleri, bebeğine uzun zaman bakmak isteyen annenin işsiz kalma korkusu, maddi sıkıntılar gibi durumlar annenin karar verme sürecini etkilemektedir (Sayıl vd., 2009). Çocuğun ana rahmine düştüğü andan itibaren başlayan anneliğe hazırlanma süreci çocuk dünyaya geldikten sonra tüm sorumluluğun kadından beklenmesi ile devam etmektedir. Kadın bir yandan ekonomik olarak iş yaşamında yer almak istese de bebeğe nasıl bakılacağı en büyük sorun olmuştur. Bu durum kadının yıpranmasına ve psikolojik olarak etkilenmesine yol açarken çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir. Kadınların ev yaşamına baktığımızda üstlendiği işlerin azımsanmayacak kadar fazla olması ev hanımlığının yanı sıra çalışan kadının kendine ve çocuklarına zaman ayırmasını kısıtlamaktadır.

Baba aile bütçesine ekonomik olarak destek olduktan sonra adeta sorumluluğunun sona erdiğini düşünmekte, bu sebeple işten eve geldiğinde çocukların sesini duymamak istediğini rahatlıkla dile getirebilmektedir. Sürekli anne ile birlikte olan kız ya da erkek çocuk zamanla anneye bütünleşmeye ve özdeşim modeli olarak anneyi almaya başlamaktadır. Özellikle erkek çocuklarında bu durum cinsel kimlik karmaşasına neden olabilmektedir. Pasif ve ilgisiz olan babalar çocuğun sosyal gelişimini olumsuz etkilemektedir (Özensel, 2004). Baba faktörün etkin olduğu durumlarda ise bu tür problemlerin yaşanması en aza inecektir.

Ailede yer alan çocuk o ailenin önemli bir parçasıdır. Bir çocuğu yetiştirmek beraberinde pek çok sorumluluk demektir. Modern bireyler anne-babalık sorumluluğunu ve bir çocuk yetiştirmeyi önemserler. Çocuk sahibi olmak bireyler için ileriki yaşlarda gördükleri hayat garantisi değil, duygusal doygunluklarını yaşamak için seçtikleri bir durumdur (Kaplan, 2018).

Kadının ev içi sorumluluklarının yanında ev dışında üstlendiği sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklar toplumsal değişimlerden etkilenmekte ve değişmektedir. Sanayi devriminden bugüne kadar devam eden bu değişim ve dönüşüm süreci kadınların toplumdaki yerini ve ekonomiye katkı sürecini etkilemiştir. Kadınlar kapitalizmin etkisiyle ev dışında iş hayatında daha fazla yer almaya başlamıştır (Beyenal, 2019). Bir annenin iş hayatında yer alması aile dinamiklerini mutlaka etkilemektedir. Eşyle ve çocuğuyla kurduğu iletişim, çalışmayan annelere göre farklıdır. Çocuğu daha küçükken iş hayatında olan kadın çocuğuyla fazla ilgilenememekte ve kendisini yetersiz hissetmektedir. Çocuğun sağlıklı bir birey olarak toplumda yer edinebilmesi öncelikli olarak çalışan annenin problemlerini çözmekle mümkün olacaktır. Dünyaya gelen bir çocuk ilk iletişimi annesiyle kurar. İhtiyaç duyduğu gereksinimleri annesinden alır. Anne çocuğun gözünde güvendiği limandır. Toplum oluşturulan en önemli kurum olan aile içinde çocuk sahibi olmak ve onu hakkıyla yetiştirmek çok önemlidir. Anne-babanın çocuk sahibi olmaya karar vermeden önce bu sorumluluğu nasıl üstlenecekleri konusunda fikir birliği içinde olması gerekmektedir. Ancak toplum çocuk bakımını anneden beklemektedir. Kadının hem çalışma hayatında mesai harcaması hem de annelik konusunda kendini daha mükemmel bir anne yapabilmek için zaman harcaması psikolojik bazı rahatsızlıklara kapı aralamaktadır.

Bununla birlikte toplum tarafından kadından beklenen görev annelik işlevini yerine getirmesidir. Annelik bilincinde olan kadınlar her ne kadar çalışıyor olsalar da sorumluluklarını aksatmadan yerine getirmeye çalışırlar. Kimi anneler çocuklarıyla zaman geçiremedikleri için kendilerini kabahatli görerek çocuklarını şımartmayı seçmektedir. Kimi ideal anneler ise sürekli çocuk konusunda araştırma içinde olup, çocukları ile yeterince ilgilenememektedir. Burada önemli olan çocukla geçirilen zamanın kaliteli olmasıdır (Tonay, 2019). Kadın, ev içinde veya dışında çalışma hayatının en önemli öznesidir. Çalışan kadınların çalışma saatleri dikkate alındığında çocuklarına yeterince vakit ayırmaları gerçekçi bir yaklaşım değildir. Aşağıda yer alan Şekil 2’de cinsiyete göre kadının çalışması ile ilgili algılar yer almaktadır. Erkeklerin %56’sı “Aile geçimi için zorunlu değilse kadın çalışmamalıdır.” derken, yine %40,2’si “Kadının asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.” diye düşünmektedir. Yine çalışan kadının evle ilgili sorumluluklarını ihmal ettiği erkekler tarafından daha fazla düşünülmektedir.

Kaynak: TÜİK, Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2021

Şekil 2. Cinsiyete göre kadının çalışması ile ilgili algılar, 2021

Kadının gelir getiren bir birey olarak takdir görmesi, diğer taraftan evdeki sorumluluklarını gereği gibi yerine getirmesi üzerindeki baskıyı artırmaktadır. Birde buna çalışmayan kadınların çalışan kadınlara karşı çocuk bakımı konusunda iyi çocuk yetiştirememeye inancı eklenince, Süper Anne Sendromu baş göstermeye başlamaktadır. Bu sendromu yaşayan çalışan kadın aksini kanıtlamak için çalışmayan anneden daha fazla performans sergilemektedir (Gündüz, 2017). Burada kadının her yere yetişmeye çalışması ve yetişmeye çalıştığı yerde en iyisi olma isteği üzerindeki baskıyı artırmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde çalışma kapsamında araştırma modeli, evren ve örneklem, araştırmanın veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir. Konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, veriler genel olarak değerlendirilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Annelik deneyimi yaşanmışlıklarla ilgilidir. Bu çalışmada katılımcıların gerçek deneyimlerini derinlemesine anlamak için nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Araştırma nitel bir çalışmadır.

Nitel bir çalışmada kişilerin deneyimleri, algıları ve duyguları kavramlar yoluyla olay ve olgulara dair anlamlar çıkartılarak “niçin, nasıl ve ne şekilde” gibi soyut sorulara cevaplar aranırken, nicel bir çalışmada “ne kadar, ne miktarda” gibi somut sorulara cevap verilir (Baltacı, 2019). Nicel araştırmalar objektiftir. Olaylara müdahale edilmez. Nitel araştırmalar ise sübjektiftir. Olayların içine dahil olunur (Akarsu & Akarsu, 2019). Nitel çalışmada en sağlıklı bilgi katılımcılar yoluyla elde edilir. Bunun için nitel bir çalışmada amaç ifadesi ve araştırma soruları yer alır (Creswell, 2017).

Fenomoloji ise bir fenomen bilimidir. Esas olarak fenomen görünüşün aslıdır. Fenomoloji bir şeyin nasıl görüldüğü ile ilgilidir. İlk olarak 20. yüzyılda Edmund Husserl aracılığıyla bugünkü fenomenolojiye sistemli bir şekil verilmiştir (Lewis & Staehler, 2020). Fenomenolojik araştırma yöntem bilimini kullanan araştırmacılar, katılımcıların hayat boyu edindiği deneyimlerinin özünü anlamaya çalışırken fenomen hakkında egemen olan düşünme yolunu bir kenara koymaya çalışırlar (Flynn &

Korcuska, 2018). Fenomenoloji saf görmeyle birlikte ışıklandırarak, anlam belirleyerek, ayırım yaparak, düğümler, karşılaştırır, bağlantı kurar, bölümlere ayırır, öğelerine böler. Kuramsallaştırmaz (Husserl, 2010). Elde edilen sonuçlar bir konuya dair farklı bir bakış açısı oluşturur. Evrene genelleme yapılamaz.

Literatüre bakıldığında hermönetik ve soyut fenomonoloji olmak üzere iki çeşit fenomonolojik yaklaşımın olduğunu söyleyebiliriz. Hermönetik fenomonoloji yorumlayıcı bir süreç olarak karşımıza çıkarken, soyut fenomonoloji kişilerin deneyimlerinin tanımlanması üzerine zaman harcar. Fenomonolojik araştırmalarda var olan süreç diğer bütün bilimsel araştırmalarda yer aldığı gibi araştırma probleminin tayin edilmesi ile başlar. Çalışmanın amacının ortaya çıkması, verilerin toplanması, analizi ve ortaya çıkan sonuçların sunumu ile sonlanır. Araştırmacının çalışma süresince fenomen ile ilgili sahip olduğu önyargıları, deneyimleri ve bilgileri göz ardı ederek zamana bırakması çok önemlidir. Bu durum fenomen ile ilgili deneyimlerin olduğu gibi anlaşılması için yapılması gerekir (Güler vd., 2013). Bu araştırmada Ankara ilinde yaşayan çalışan göçmen kadınların annelik deneyimlerine dair izlenimlerin incelenmesi için olgubilim deseni kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni Ankara ilinde ikamet eden göç nedeniyle gelmiş, çalışan kadınlardır. Örneklem grubu ise Ankara'nın Altındağ ilçesinde yaşayan 22 kadın bireyden oluşmaktadır. Katılımcıların hepsi bir arada olmadığı için kartopu örneklem seçim tekniği kullanılarak kişilere ulaşılmıştır.

Kartopu örnekleme, sosyal bilimlerde özellikle hassas olayları, az rastlanan özellikleri, kişisel bağlantıları ve toplumsal ilişkileri anlamak için kullanılan bir yöntemdir (Kaplan vd., 1987). Kartopu tekniğinde katılımcılara ulaşmak güçtür. Daha çok kar yağdığında kartopunun büyümesi gibi, çözümlene için yeterli verilere erişene kadar bu teknikte örnekler artar. Bu yüzden bu tekniğe kartopu örnekleme denilmektedir (Bhardwaj, 2019). Kartopu örneklemede esas yöntem, ilk başta hangi özelliğe sahip kişilere ulaşmak isteniyorsa o özelliğe sahip birkaç kişiyi belirleyerek onlarla görüşme yapılması ya da onlara cevaplamaları için bir anket verilmesidir. Katılımcılara kendilerinin sahip olduğu özelliklere sahip kişilerin bilgileri sorularak birinden diğerine yönlendirme yapılacak biçimde katılımcı zinciri oluşturulur (Berg & Lune, 2015). Süreç devam ettikçe elde edilen durumlar ya da isimler kartopu gibi

büyüyerek devam ederken, belli bir süre sonra belli isimler öne çıkmaya başlayarak, araştırmacının görüşmesi gereken kişi sayısı veya durum sayısı azalmaya başlayacaktır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu şekilde önce ilk kişiye, sonra diğer kişilere ulaşılarak kartopunun büyümesi gibi araştırmanın bütününe ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada araştırma kriterlerine uyan ve gönüllü olan ilk katılımcılardan görüşmeye katılabilecek başka kişileri önermeleri istenmiştir. Böylece örneklem grubuna ulaşılmıştır.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Nitel bir çalışmada verilerin elde edilmesinde gözlem, derinlemesine görüşme ve odak grup tartışmaları kullanılır. Görüşmelerde açık uçlu sorular sorulurken, veriler ses kaydı, not alma ya da içerik analizi yöntemleri kullanılarak yapılır. Analizler kısmında oluşturulacak kodlar ve temalar çalışmanın bulgularını ortaya çıkarır (Özdemir, 2003). Görüşmede elde edilen verilerin kaydedilmesinde cihaz ile kaydetme ve not alma şeklinde kullanılan iki temel yöntem vardır. Kayıt cihazı ile kaydedilen görüşmeler, araştırmacının soru sorma ve dinleme işlevlerini daha etkili biçimde yerine getirmesini sağlar. Kayıt yapmanın imkansız olduğu durumlarda ise araştırmacı; çalıştığı konu hakkında bilgi edinmek için soru sorma, dinleme, not alma gibi işlevleri bir arada yapmak zorundadır. Bu durum, görüşmenin normal süresinin uzamasına ve notların eksik alınmasına neden olabilir. Kayıt yaparken sözel olmayan davranışların not edilmesi için kayıt ve not alma işleminin birlikte kullanılması daha uygun olacaktır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Görüşme türlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği bu çalışmada kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler bir kişi ile karşılıklı fikir alışverişi ya da soru cevap şeklinde olabileceği gibi birden fazla kişi ile grup olarak da gerçekleştirilebilir. Araştırmacı, bir kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme yaparken görüşme yaptığı kişinin verdiği bilgilere odaklanabilir. Böylece araştırma konusu hakkında derinlemesine bilgi sahibi olur. Araştırma yapan kişinin, çalışma yaptığı konu ile ilgili ayrıntılı ve doyurucu cevaplar alması için yeterli zaman ayırması gerekir. Görüşme yaptığı kişi ile daha önce sormayı unuttuğu ya da araştırmada geçen süre içinde ortaya çıkan yeni konuları tekrar sormak için görüşmeler gerçekleştirilmesi gerekebilir (Güler vd., 2013). Bu teknikte araştırmacı araştıracağı konu ile ilgili soruları görüşme öncesinde hazırlar. Katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevapların yetersiz olduğu anlarda tekrar soru sorma imkânı vardır. Böylece soru cevap yöntemi kullanılarak karşılıklı bir

iletişim gerçekleşmekte, cevaplar derinlemesine soru sorularak alınabilmektedir. Tüm çalışan annelerle, yarı yapılandırılmış soru formları ile görüşme sağlanmıştır. Görüşme yapılan katılımcıların kimi evlerinde, kimi çalıştıkları mekanda, kimisi çay bahçesinde görüşmeye gönüllü olmuştur. Bu görüşmeler esnasında katılımcıların bilgisi dahilinde ses kayıtları alınmıştır. Katılımcıların göç nedeniyle gelmeleri dil problemini beraberinde getirmiş, bu nedenle kimi görüşmeler tercüman eşliğinde gerçekleşmiştir. Bu araştırmada kullanılan verilerin toplanabilmesi için Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 07.04.2022 tarih ve 172124 sayılı karar numarası ile gerekli olan etik kurul izin belgesi alınmıştır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Bu çalışma Ankara iline göç nedeniyle gelmiş 22 kadın katılımcı ile annelik deneyimlerine dair yarı yapılandırılmış sorular yüz yüze sorularak 2022 yılında yapılmıştır. Bu kadınların çalışan olması tercih sebebidir. Katılımcılarla öncesinde ön görüşme yapılmış, araştırmanın kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Görüşme katılımcıların belirlediği gün, saat ve yer isteği doğrultusunda gerçekleşmiştir. Araştırmaya katılan kadınlara önce demografik sorular sorulmuştur. Akabinde açık uçlu sorulara geçilmiştir. Sorular onların tercih ettikleri ortamlarda ev, iş yeri, kafe gibi yerlerde 35-40 dk sürmüştür.

Tüm görüşmelerde sorulara geçilmeden önce etik kurallara uygun olarak araştırmanın yüksek lisans tez çalışması olduğu belirtilmiş, ilgili formlar imzalatılmıştır. Ayrıca ses kayıt cihazı kullanmak için izin alınmıştır. Sonrasında sohbet ortamı oluşturulmuş, katılımcıların güveni sağlandıktan sonra sorulara geçilmiştir. Görüşme isteği iletildiği halde razı olmayan katılımcılara hiçbir şekilde ısrarcı davranılmamıştır. Gönüllülük esasına öncelik verilmiştir. Görüşmeler 3 Eylül 2022-6 Kasım 2022 tarihleri arasında yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Fenomenoloji deseninde kullanılan görüşme tekniği önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada görüşmeler yorumlayıcı fenomenolojik analiz yöntemiyle gerçekleşmiştir. Katılımcı kadınların dil problemlerinden dolayı sorulara verdikleri cevapların daha iyi anlaşılır olması için bazı görüşmeler tercüman eşliğinde yapılmıştır. Katılımcıların söylediği kelime, cümle ve kavramların doğru anlaşılabilmesine özen gösterilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilen

veriler ses kayıtlarından bilgisayar ortamına aktarılmış, okuyucu için anlamlı hale dönüştürülmüştür. Yazıya aktarılan veriler detaylı şekilde birçok defa okunmuştur.

Olgubilim araştırmalarında yer alan veri analizi, yaşantıları ve anlamları ispat etmeye yöneliktir. Bu gaye ile yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tarif edecek asıl konunun ortaya çıkarılma gayreti vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatım tarzı ile takdim edilir ve sıklıa doğrudan alıntılara yer verilir. Bununla birlikte ortaya çıkan temalar ve örüntüler kapsamında elde edilen bulgular izah edilir ve yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Katılımcıların görüşme sırasında ifade ettiği sözcüklerin hem inandırıcılığı sağlamak hem açık bir şekilde katılımcı görüşünü yansıtmak için doğrudan alıntılanarak yorumlanmasına yer verilmiştir. Frekans analizleri yapılarak elde edilen veriler şekillerle gösterilmiş, açıklamaları yapılmıştır. Katılımcıların isimleri gizlilik gereği araştırmada kod kullanılarak ifade edilmiştir. Çalışmada, ortaya çıkan bulgular yorumlanarak sunulmuştur.

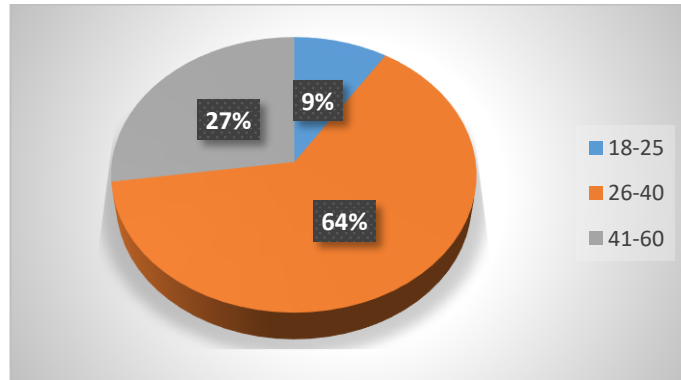
BÖLÜM IV

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölüm katılımcıların sosyodemografik verileri göz önüne alınarak hazırlanmıştır.

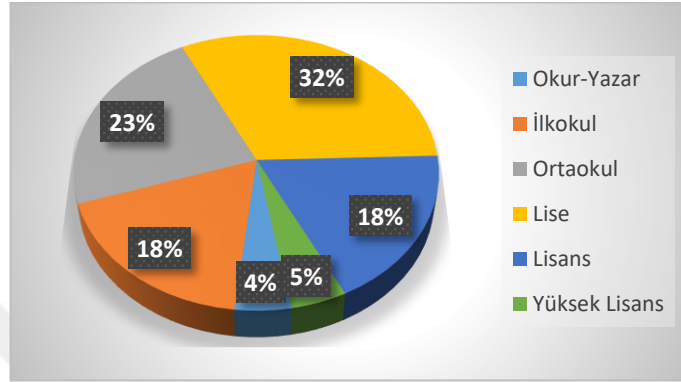
4.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Katılımcıların yaş, çocuk sayısı, mezuniyet durumu, kaç yıldır çalıştıkları, medeni durumları gibi bilgiler bu bölümde irdelenmiştir. Afganistan'dan gelen 2, Irak'tan gelen 2 ve Suriye'den gelen 18 çalışan kadın ile yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Annelik deneyimlerinin iş hayatına yeni başlayan kadınlar ile uzun yıllar iş hayatında olan kadınlar açısından nasıl değerlendirildiğini anlamak için kadınların kaç yıldır çalıştıkları ile ilgili belli bir sene sınırlaması getirilmemiştir. Yaş çizelgesine bakıldığında en genç katılımcı 22 yaşında iken en yaşlı katılımcının 60 yaşında olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına ilişkin verilere Şekil 3'te yer verilmiştir. Katılımcıların genel bilgilerine ilişkin bilgiler ise Ek 1'de yer almaktadır.

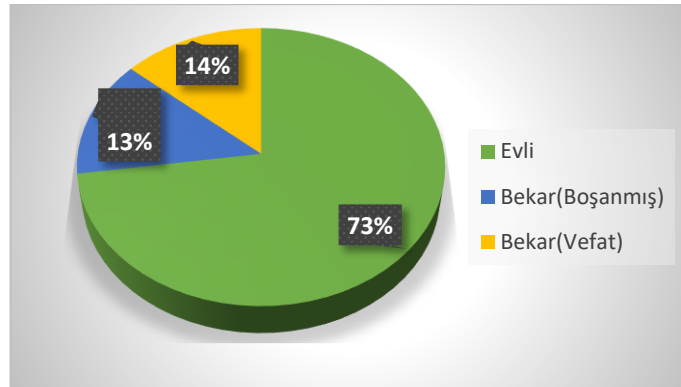
Şekil 3. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımı

18-25 yaş aralığında yer alan katılımcılar 2 kişi, 26-40 yaş arası katılımcılar 14 kişi olup, toplam katılımcıların %73'ünü oluşturmaktadır. 41-60 yaş arası katılımcılar ise 6 kişidir. Yaş aralığına bakıldığında 26-40 yaş aralığı ve 41-60 yaş aralığında bulunan katılımcıların ise toplam katılımcıların %92'sini oluşturduğu görülmektedir.

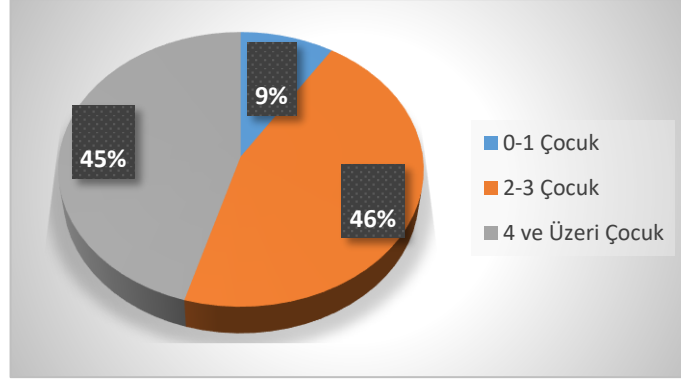
Şekil 4. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı

Katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin bulgulara Şekil 4'te yer verilmiştir. Araştırmaya katılan 22 katılımcıdan 7 kadın lise mezunu, 5'i ortaokul, 4'ü lisans, 4'ü ilkokul, 1'i yüksek lisans ve 1'i de okur-yazardır. Katılımcılar kamuda, kurumsal firmalarda, özel sektörde, vakıflarda ve kendi evlerinde çalışan kadınlar oldukları için eğitim seviyeleri farklılık göstermektedir.

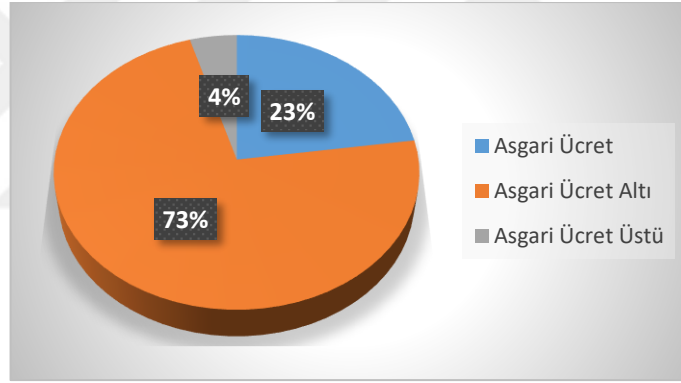
Şekil 5. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı

Katılımcıların medeni durumlarına ilişkin bulgulara Şekil 5'te yer verilmiştir. Araştırmada 16 evli, 3 bekâr (boşanmış) ve 3 bekâr (eşi vefat etmiş) kadın yer almaktadır. Boşanmış olan kadınlar Türkiye'ye göç ettikten sonra boşandıklarını ifade etmiştir. Eşi vefat eden 3 kadının eşi ülkelerindeki savaş sırasında vefat etmiştir.

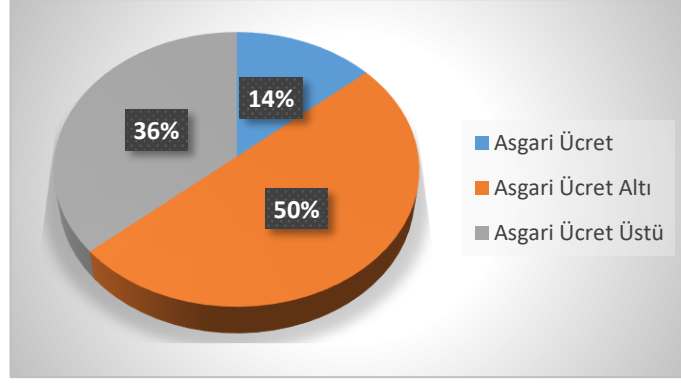
Şekil 6. Katılımcıların çocuk sayılarına göre dağılımı

Katılımcıların çocuk sayılarına ilişkin bulgulara Şekil 6'da yer verilmiştir. Katılımcılardan 1 çocuk sahibi olan 2 kişi, 2-3 çocuk sahibi olan katılımcı sayısı 10 kişidir. Yine, 4 ve üzeri çocuk sahibi olan katılımcılar 10 kişidir. En fazla 7 çocuk sahibi olan 44 yaşındaki katılımcı iken, en az çocuk sahibi olan katılımcı 22 yaşındadır. 1 çocuğu olan diğer katılımcı ise 39 yaşındadır.

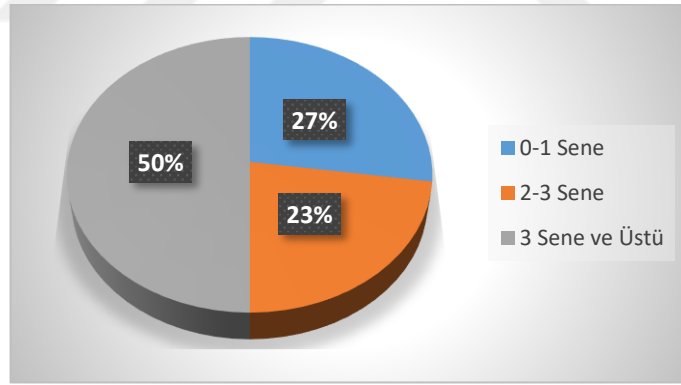
Şekil 7. Katılımcıların hane gelirine katkısına göre dağılımı

Katılımcıların hane gelirine katkısına ilişkin bulgulara Şekil 7'de yer verilmiştir. Katılımcılardan asgari ücret ile çalışan 5 kişi iken asgari ücretin üstünde çalışan kişi sayısı 1'dir. Görüşülen 16 kadın ise asgari ücretin altında gelir elde etmektedir. Asgari ücretin üstünde gelir elde eden katılımcı lisans mezunu ve hemşire olarak çalışmaktadır. Bu katılımcı göç ettiği ülkede çalıştığını ifade etmiştir. Görüşülen kişilere bakıldığında genel anlamda emek yoğun ve düşük ücretli sektörlerde, gıda ve imalat sektörlerinde, evde bakım hizmetlerinde, ev içi hizmetlerde, temizlikçi gibi enformel alanlarda çalıştıklarını belirtebiliriz. Yine, asgari ücretin altında gelir elde eden katılımcıların sigortasız çalıştıklarını ifade etmek gerekir.

Şekil 8. Katılımcıların toplam hane geliri dağılımı

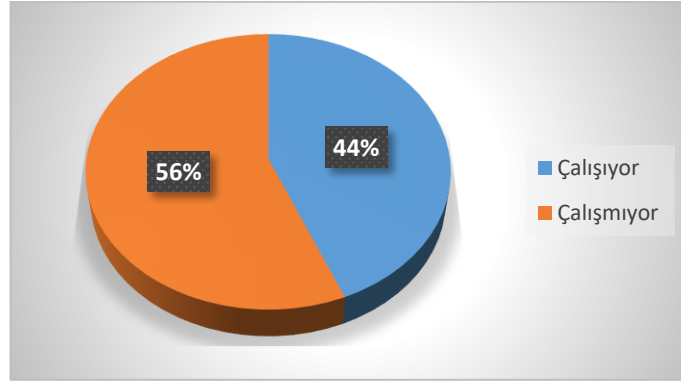
Katılımcıların toplam hane gelirine ilişkin bulgulara Şekil 8’de yer verilmiştir. Görüşülen katılımcılardan kendileri dışında evde çalışan eşleri ya da çocuklarının geliri ile birlikte bir takım farklılıkların olduğu ortaya çıkmıştır. Asgari ücretin altında gelir elde ettiklerini ifade eden 16 katılımcıdan 11’nin toplam hane geliri yine asgari ücretin altındadır. Geri kalan 5 kişiden 1 kişinin hane geliri asgari ücret seviyesine çıkarken, 4 kişinin ise hane gelirinin asgari ücretin üstüne çıktığı görülmüştür. 22 katılımcıdan %50’sinin toplam hane gelir dağılımı asgari ücretin altındadır.

Şekil 9. Katılımcıların kaç yıldır çalıştığının dağılımı

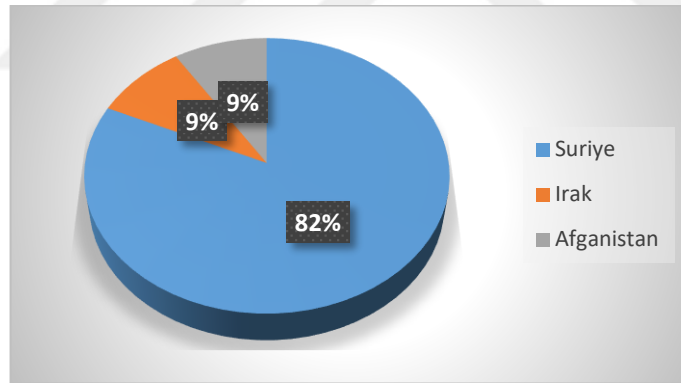
Katılımcıların kaç yıldır çalıştıklarına ilişkin bulgulara Şekil 9’da yer verilmiştir. Görüşülen katılımcılardan 6 kişi, 1 sene ya da daha az bir süre önce iş hayatına başladıklarını ifade etmişlerdir. 2-3 senedir çalışan kadın sayısı 5’dir. Katılımcıların %50’si 3 sene ve üzerinde iş hayatında yer aldıklarını ifade etmiştir. En uzun süre olarak 13 senedir çalışan katılımcı eşi savaşta vefat eden ilkokul mezunu kişidir. Terzilik yaptığı için zaman zaman evden çalıştığını, birlikte yaşadığı annesinin sağlık problemlerinden dolayı şu an evden çalışmaya devam ettiğini ifade etmiştir.

Görüşülen kadınlar, bekar olsalar bile ya da eşleri çalışsın ya da çalışmasın, çalışma hayatında yer alan kadınlardır.

Şekil 10. Katılımcıların eşlerinin istihdam durumları dağılımı

Katılımcıların eşlerinin istihdamına ilişkin bulgulara Şekil 10'da yer verilmiştir. Görüşülen 22 katılımcıdan 3'ünün eşi vefat etmiş, 3'ünün de boşandığı göz önünde bulundurulduğunda, geri kalan 16 katılımcının 7'sinin eşinin çalıştığı, 9'unun ise çalışmadığı sonucuna varılmıştır.

Şekil 11. Katılımcıların hangi ülkeden geldiğinin dağılımı

Katılımcıların hangi ülkeden geldiklerine dair bulgulara Şekil 11'de yer verilmiştir. Görüşülen 22 katılımcıdan 18'si Suriye, 2'si Irak ve 2'si Afganistan'dan geldiklerini belirtmişlerdir. Görüşülen tüm katılımcılar ülkelerinde bulunan savaş nedeniyle Türkiye'ye geldiklerini ifade ederken, Afganistan'dan gelen 1 katılımcı eşinin savaşta vefat ettiğini, kendisinin ya kayını ile evlenmek ya da çocuklarının eşinin ailesi tarafından elinden alınıp annesinin evine gönderilmek durumunda bırakıldığını ifade etmiştir. Düğünde takılan altınları yanına alıp, 3 çocuğuyla birlikte Türkiye'ye kaçak yollarla geldiğini, gidecek yeri olmadığı için ilk zamanlar parklarda kaldıklarını belirtmiştir.

4.2. Araştırmada Elde Edilen Veriler

4.2.1. Annelik Deneyimi

Günümüzde her kadın toplumu oluşturan aile için yegâne varlık olarak görülmektedir. Kadın için annelik doğurganlık ile mümkündür. Toplum ‐Yuvayı dışı kuş yapar.‑ sözüyle kadına daha evlenmeden farklı sorumluluklar yüklemektedir. Kadından yuva kurulduktan sonra anne olması beklenmekte, adeta annelik kadın olmak ile aynı kefeye koyulmaktadır. Çocuğun ana rahmine düştüğü andan itibaren kadın bedeninde meydana gelen hormonal değişiklikler doğumun gerçekleşmesi ile devam etmektedir. Gebelik, doğum ve doğum sonrasındaki süreç bir kadının hayatının en özel dönemlerindedir.

Annelik denilen olgu çok karakteristik davranış modelleri olan ve beyindeki nöral sistemler aracılığıyla faaliyet gösteren doğal bir süreçtir. Bu durumda bir annenin beynindeki bu gelişmeler onu kendi yavrusuna karşı son derece duyarlı hale getirmektedir. Annelik tutumu her ne kadar genetik ve hormonal faktörlerce tetiklenip sürdürülüyor olsa da bir annenin kendi yaşanmışlıklarının bunda etkisi vardır. Annelik tutumunun oluşmasında nörobiyolojik faktörlerin etkisi sayesinde yeni doğan bir bebeğin bir yetişkin tarafından korunması neslin devamının güvence altına alınmış olduğunu gösterir (Eşel, 2010). Bununla birlikte pek çok kadın gebelik ve doğum sırasındaki hormonal değişimleri benimserken, bazı kadınlarda duygulanım bozuklukları gerçekleşmektedir. Gebeliğin ilk zamanlarından itibaren yaşanan özellikle kaygı ve depresyon, gebelik sürecini ve doğum sırasında erken doğum, bebeğin düşük kiloda doğması gibi birtakım komplikasyonları artırmaktadır. Bu nedenle anne olan kişinin ruh sağlığının beden sağlığı kadar önemli olmasının hem doğacak bebek için hem de ailede yaşayan diğer fertler için önemli olduğunu belirtebiliriz (Dağlar vd., 2015).

Görüşülen katılımcılar anneliği evin çatısı, fedakârlık, cennet, deniz, dua kapısı, okul, dünya, huzur gibi kelimelerle ifade etmişlerdir. Bununla birlikte anneliğin omuzlarına yüklenen sorumluluklar nedeniyle zor olduğunu ifade eden katılımcılar da olmuştur.

İnsan kendi çocukluğunda etrafındaki insanlardan sevgi ile beslenirse ilerleyen süreçte bu durumu etrafındaki insanlara verebilir. Ancak bu durum her zaman geçerli değildir. Kimi anneler, çocukluk dönemlerinde her ne kadar acı tecrübeler

yaşamış olsalar da, çocuklarını bu acı tecrübelerden uzak tutmak için çaba harcarlar (Yavuz, 1991). Kadının “anne” olmasıyla kazandığı kimlik, geleneksel anlamda toplumsal yapının etkisiyle kadının birincil görevi olduğu kabul edilir. Kadının, anne olduğunda toplum içinde yer alan statüsü yükselirken kadınlığı onaylanmakta ve kutsallığı ortaya çıkmaktadır. Çocuk sahibi olmak her toplum için kendi dinamikleri içinde birtakım nedenlere dayanır (Ergül & Yıldız, 2021). Bununla birlikte anne olmanın kadınlar için nasıl bir anlamı olduğu, kadının kendi kimliğinde bu olgunun nasıl yer ettiğine bakmak gerekecektir. Katılımcılardan bir kısmı anneliği olumlu sözlerle ifade etmişlerdir.

Annelik hayatta her şey. En güzel duygu. Anne olmasaydım üzülürdüm (K-3, Anaokulunda Sorumlu, 24 yaşında, 2 çocuklu).

Hiçbir şeye benzemez (K-7, Lokanta, 60 yaşında, 3 çocuklu).

Annelik sevgi demek, deniz demek. Anneliğe bir baksan bir insan denizden çıkıp karaya çıkar ya çocuklarım olmadan o denizden çıkipta karaya çıkamam. O yüzden hep deniz derim (K-9, Tercüman, 44 yaşında, 7 çocuklu).

En güzel şey. Çocuklar benim hayatım (K-10, Mağaza Satış, 29 yaşında, 3 çocuklu).

Anne mama demek. Candır, dua kapısıdır (K-11, Vakıf Çalışanı, 52 yaşında, 4 çocuklu).

Her şeyden çok seviyorum (K-16, Unlu Mamulleri, 28 yaşında, 3 çocuklu).

Anne dünyadır, hayattır (K-20, Tercüman, 35 yaşında, 4 çocuklu).

Anne çok güzel bir şey. En güzel bir hayat (K-21, Tercüman, 38 yaşında, 3 çocuklu).

Hayat (K-22, Evde Bakım, 38 yaşında, 4 çocuklu).

Okul. Anne okul yani her şeyi anneden öğreneceksin (K-12, Hemşire, 41 yaşında, 3 çocuklu).

Çok büyük bir şey yani annelik demek dünya olarak büyük. Anne her şeyi kapatıyor, örtüyor (K-14, Unlu Mamulleri, 39 yaşında, 1 çocuklu).

Evin büyüğü, çadır gibi. Anne olmayınca hepsi bir yerde kalır. Anne olduğunda hepsi kanatların altında toplanır. Aynı çadır gibi. Evin çatısı gibi (K-2, Terzi, 36 yaşında, 4 çocuklu).

Toplumun yapı taşı olan aile içinde çocuğun yeri çok önemlidir. Çocuk yetiştirerek neslin devamını sağlamak ise ailenin en önemli görevidir. Bu hususta, çocuğun ilk öğretmenlerin anne-babalar olduğunu kabul etmek gerekir. Ailenin ve anne-babanın çocuğa karşı gösterdikleri davranışların çocuğun iyi ya da kötü bir birey olmasında hatta iyi bir dindar olarak yetişip yetişmemesinde etkisi büyüktür (Kimter, 2015). Özellikle toplum içinde sıkça duyduğumuz ve Hz. Peygamber’e atfedilen “Cennet annelerin ayakları altındadır.” hadisi kadına yapılan bir iltifat olmakla birlikte anneliğin zor ve sorumluluklar içermesi bakımından cenneti elde etmek için

katlanılması gerektiğini bize söylemektedir. Katılımcılardan biri anneliği, “Annelik bir kelime olmaz. Ama anne bir kelime söyleyeyim: Anne cennet demek (K-6, Tercüman, 31 yaşında, 2 çocuklu).” şeklinde yorumlamıştır.

Toplum tarafından anneden beklenen sorumluluklar zaman zaman ağır yük oluşturmaktadır. Kadın annedir ama her şeyden önce insandır. Bilişsel, duygusal ve fiziksel anlamda yorgunluk yaşaması muhtemeldir. Görüşülen kadınların bir kısmı anneliği fedakârlık, her şeyi veren, sorumluluk kavramları ile ifade etmiştir. Görüşmelerin yapıldığı kadınların verdikleri bu cevaplar aynı zamanda kendileri ile ilgili bize yol göstermektedir. Annelerin kendilerine olan güvenlerinin artması, benlik saygınlıklarının muhafaza edilmesi, yaşam doyumlarını yükselmesi için desteklenmelerine ihtiyaç vardır. Çünkü ev içi görülmeyen emek kişiyi zaman zaman çıkmaza sokmaktadır. Kadınların vakitlerinin büyük bir kısmını ev işlerine ayırması toplumsal cinsiyet kavramı açısından bakıldığında toplumun kadınlara yüklediği görevlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılardan bir kısmı anneliği şu şekilde ifade etmiştir.

Annelik yardımcı demek, yorgunluk demek (K-1, Evde Bakım, 38 yaşında, 2 çocuklu).

Anne çok zor (K-8, Evde Bakım, 49 yaşında, 6 çocuklu).

Yani çocuk hakkında her şey. Çocuk benden ne istiyorsa. Hepsi bir arada, her şey (K-13, Unlu Mamulleri, 39 yaşında, 6 çocuklu).

Huzur, sorumluluk. Çocuklara bakmak, onlara sevgi göstermek (K-15, Aksesuarci, 32 yaşında, 2 çocuklu).

Veren kişi demek, her şeyi veren (K-18, Evde Bakım, 40 yaşında, 6 çocuklu).

Fedakârlık, kurban vermek. Bunu da hiç kimse yapamaz. Bu işte maaşsız biz çalışıyoruz. 4 çocuğa bakıyorum. Çocuk bakımı maaşsız. Ev, temizlik maaşsız. Kendimize yabancıyız (K-4, Terzi, 43 yaşında, 4 çocuklu).

Annelik fedakârlıktır. Kendinden vazgeçersin çocukların hayatı için onları kendin gibi yaşatmayınca insanın kendisinden vazgeçmesi gerekiyor. Kendi hayatını sürmek isterseniz çocukların hayatı mahvolur. Ama çocuklarının hayatını düşünen insan kendinden vazgeçer (K-5, Temizlik, 35 yaşında, 3 çocuklu).

Annelik çok güzel bir şey aslında. Fedakârlık geliyor. Tüm hayat değişiyor anne olduktan sonra (K-17, Tercüman-Anaokulu Öğretmen, 22 yaşında, 1 çocuklu).

Anne, bir bireyin hayatı anlaması ve anlamlandırmasında önemli bir yere sahiptir. Adeta bahtiyarlığın ve sevincin merkezi olarak kabul görür. Anne çocuğu daha ana rahminde iken korumaya başlamıştır. Onun dünyaya geldiğinde masum ve temiz olmasını sağlamıştır. İnsan kendini koruyan bu yegâne varlığın sevgisine hayatı boyunca hep ihtiyaç duyar (Arslan, 2017). Annelik kutsaldır. Ve her insanın yaşı kaç

olursa olsun annesine gereksinimi vardır. Katılımcılardan biri “Anneliği tek kelime ile ifade edecek olsanız ne olurdu?” sorusunu duyunca ağlamaya başlayarak, “Anne –baba yok, abi yok. 7 senedir hiç görmedim. Annemin gelip, bana yardım etmesini istiyorum (K-19, Temizlik, 38 yaşında, 4 çocuklu).” diyerek duygulanmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Çocuk bakımını kimden öğrendiniz? Bu konuda daha önce bir yerden eğitim aldınız mı? Aldıysanız hangi kurumdan?” sorusuna pek çok katılımcı anneliği kendi annesinden, kayınvalidesinden, kız kardeşinden ya da kendi kendine öğrendiğini söylemiştir. Sadece 5 katılımcı seminer, kurum, okuduğu üniversite, internet yoluyla ve kitap okuyarak öğrenmeye çalıştığını ifade etmiştir.

Eğitim aldım. Türk Kızılay’ından. Annelik, terbiye nasıl verilir gibi konular vardı (K-10, Mağaza Satış, 29 yaşında, 3 çocuklu).

Zaten hemşirelik okuduğum için üniversitede bir yıl çocuk bakımını öğrettiler. İhtisasımı çocuk bakımı üzerinde yaptım (K-12, Hemşire, 41 yaşında, 3 çocuklu).

İnternette soruyorum sadece. Anne ve internet. Bazen kitap okuyorum. Nerede kurs var hiç bilmiyorum. Hamilelik döneminde çok isterdim. Nasıl geçirmem lazım. Annenden bilgi alırsın ama eksik bir şeyler vardır (K-17, Tercüman-Anaokulu Öğretmen, 22 yaşında, 1 çocuklu).

Annemden öğrendim ve birkaç yerde seminere katıldım (K-18, Evde Bakım, 40 yaşında, 6 çocuklu).

Birinci çocuğumda annem çok yardım etti. Ama sonra internette öğrendim. Orada bedava youtube izliyorum, okuyorum, öğreniyorum (K-3, Anaokulunda Sorumlu, 24 yaşında, 2 çocuklu).

Yine katılımcılara yöneltilen “Göç ettikten sonra çocuğunuzun hangi temel ihtiyacını karşılamakta zorlandınız?” sorusuna eğitim, barınma, giyim, yiyecek ve akrabalarından uzak yetiştirme cevapları verilmiştir. Katılımcılara yöneltilen “Geldiğiniz ülkedeki anneliğiniz ile Türkiye’deki anneliğinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna sadece Afganistan’dan gelen iki katılımcı Türkiye’de anneliğin daha kolay olduğunu ifade etmiştir.

Göçmen olarak burada zor. Yabancı ülkede çok zor. Afganistan’da ise daha zor, her şeyi anneye bırakıyorlar. Çocuk bakımı, eğitim, temizlik, misafir, kaynana, kayınbaba her şeyi geline bırakıyorlar. Gelin çocuk yapıyor, bazen dışarda çalışıyor. Devlet burada yardımcı oluyor. Orada şikayet hakkın yok. Sen kendin seçemiyorsun. Aile seçiyor (K-4, Terzi, 43 yaşında, 4 çocuklu).

Burada daha kolay, rahat. Komşularım çok iyi. Ev sahibim üstümde. Çok sahip çıkıyor, çok memnunum. Orda çok zor çocuk büyütme. Çamaşır elde yıkıyoruz. Hamur yapıyorum, ekmeği pişiriyoruz. Çay kaynatıyoruz. Kuma vardı, kayınpederler, kayınbiraderler vardı. Kocaman ev idi (K-5, Temizlik, 35 yaşında, 3 çocuklu).

Suriye’den ve Irak’tan gelen katılımcılar ise savaştan önce buldukları ülkede anneliğin daha kolay olduğunu, Türkiye’de ise zorlandıklarını ifade etmiştir.

Orda daha kolay. Annem yanımdaydı. Hem de kardeşlerim, ailem yanımdaydı. Burada ben hastalandığım günde çocuklarım aç kalabilirler. Çünkü yanımda kimse yok, zor oluyor (K-6, Tercüman, 31 yaşında, 2 çocuklu).

Geldiğim ülkede ben hep annelik yapıyordum zaten. Ev hanımıydım, çocuklarıma hep destek veriyordum, çocuklarımin hep yanımdaydım. Ağrılarında, sızılarında, her şeylerinde. Burada bazı şeylerde olamıyorum yanlarında. Suriye'deki anneliğim daha iyiydi bunun farkındayım (K-9, Tercüman, 44 yaşında, 7 çocuklu).

Orada daha rahat, evinle çocuğunla başka çalışma sorumluluğun yok. Burada çalışma konusunda zorlandım. Burada çalışma sorumluluğum olduğu için zorlandım. Günün yarısından çok dışarıdayım. Eve gelince eksikler oluyor. Eksikler olunca tartışmalar oluyor. Burada zorlandım. Çünkü ikiye bölünüyorsun. Orada sadece anneydim (K-14, Unlu Mamulleri, 39 yaşında, 1 çocuklu).

Yine katılımcılara yöneltilen “Anne olarak üstlendiğiniz rol ve sorumluluklar nelerdir?” sorusuna yemek, temizlik, çamaşır, hastane işleri, market, çocuklarının eğitimleri, okulları, ödevleri kısaca her şey diye cevap vermişlerdir. Yine katılımcılar çalıştıkları için çocuklarına zaman ayırmakta zorlandıklarını dile getirmişlerdir.

Bir hayalim vardı. Çocuklarımin eğitimlerinin üstünde durmak istiyordum. Eve geldiklerinde bir şey bilmediklerinde ben öğretmek istiyordum. Daha çok zaman ayırmak isterdim. Hayalim olmadı. Şimdi mesela akşamları saat 17:00'de eve geldiğimde çocuklarıma soruyorum. Ne sorunuz var okulda ne eksisiniz var. Ben çocuklar söylediğinde ertesi gün yerine getirmeye çalışıyorum. Elimden geldiği kadar yapmaya çalışıyorum. Bunlar ergenlik çağında onlara yardımcı olmaya çalışıyorum. Elimden geldiği kadar. Ama fazla zamanım yok (K-12, Hemşire, 41 yaşında, 3 çocuklu).

Zaman ayıramıyorum çocuklara. Aynı binada olunca gelinler destek veriyor (K-18, Evde Bakım, 40 yaşında, 6 çocuklu).

Görüşülen kadınlar çocuk sahibi olmanın kendileri için önemli olduğuna vurgu yapmıştır. Hatta bazı katılımcılar sadece çocuk sahibi olmanın değil erkek çocuk doğurmanın kendileri için önemli olduğunu söylemiştir. Ataerkil bir toplumda bir kadının anne olarak var olmasının bu şekilde kabul gördüğünü dile getirebiliriz.

4.2.2. Kadın ve Çocuk

Çocuklar, tüm toplumlar için geleceğin inşasında önemli yere sahip olan varlıklar olarak kabul edilmektedir. Toplumdan topluma farklar olsa da anne ve çevresindekiler için ortak nokta çocuğun sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesidir. Gebelik sürecinden itibaren bulunduğu kültür ile desteklenen kadının çocuk doğduktan sonra çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılaması beklenmektedir. İlk başta beslenmesi, altının temizlenmesi, uyku gibi temel ihtiyaçları olan çocuğun, zamanla beklentilerine duygusal anlamda sevgi, ilgi gibi ihtiyaçları değişerek artacaktır (Er, 2006). Anne ve babalar bilhassa erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayan

bireylerdir. Çocuklara en yakın kişiler olmalarından dolayı toplum tarafından birçok temel beceriyi kazanmasında yardımcı olmaları beklenir. Çocukların ailelerinin yanında kazandıkları kimlik ve gördükleri değer, eğitim hayatları sürecinde ve topluma uyum sağlamalarında önemlidir (Erdoğan & Zelyurt, 2016). Toplumun çekirdek yapısını oluşturan ailenin inşasında ilk adım olan evlilik tüm toplumlarda farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel, coğrafi, ekonomik sebepler başta olmak üzere pek çok farklı nedenler bu müesseseyi şekillendirmektedir. Katılımcılara yöneltilen “Çocuk sahibi olmaya sizi yönlendiren şey nedir?” sorusuna büyük bir kısmının ilk başta soruyu anlamakta zorlandıkları görülmüştür. Kimi katılımcı çocukları çok sevdiğini, çocuk olmadan yuva kurulamayacağını, kendi istekleri ile çocuk sahibi olduklarını dile getirmiştir.

Benim koca 10 çocuk istiyor. Ben de çok seviyorum. 13 yaşında evlendim. 18 yaşında 4 oğlan vardı. Bitti dedim. Geldim Türkiye'ye. Eşim istedi. Bana kalsa 2 çocuk. Niye çok. İki tamam (K-18, Evde Bakım, 40 yaşında, 6 çocuklu).

Ben zaten çocukları çok seviyorum. Büyük aile olmayı çok seviyorum (K-22, Evde Bakım, 38 yaşında, 4 çocuklu).

Görüşme yapılan Afganistan'dan gelen iki katılımcıdan biri 10 yaşında iken 46 yaşındaki bir adamın çocuğu olmadığı için çocuk doğurması için kuma olarak verildiğini ve 13 yaşında eşinin isteği ile anne olduğunu, anneliğin ne demek olduğunu bilmediğini ifade etti. 18 yaş altı evlilikler erken evlilik ya da çocuk evlilik olarak kabul edilmektedir. Kişinin kendisi çocukken bir çocuk dünyaya getirmesi hem kendisi, hem bebeği, hem de içinde bulunduğu toplum tarafından olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu durum ulusal ve uluslararası kanunlarda ele alınmasına rağmen, çocukların babası hatta dedesi yaşındaki erkeklerle çeşitli sebeplerden dolayı zorla evlendirilmesinin önüne geçilememektedir.

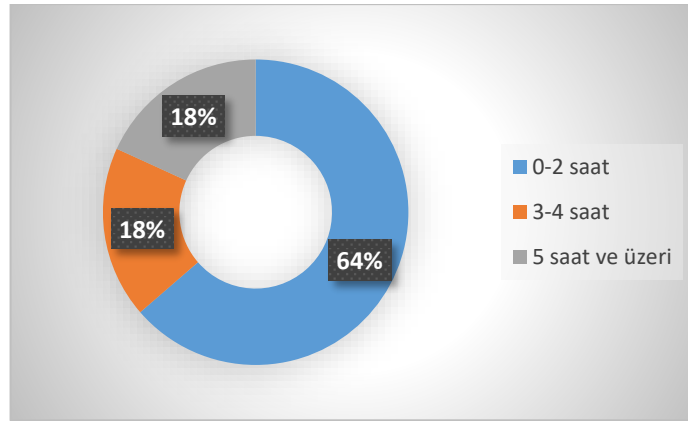
Erken yaş evlilikleri toplumun yapısı ile ilgili olup, birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bir bireyin yaşamını olumsuz etkileyen bu sorunların iyileştirilmesine yönelik olarak sosyoloji, psikoloji ve sağlık alanındaki mevcut çalışmalara hız verilmelidir (Şen & Kavlak, 2011). Bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimi tamamlanmadan yaptığı bu evlilikler tüm dünyada karşılaşılan önemli bir kadın ve çocuk sağlığı problemidir. Bu tip evliliklerde genellikle resmi nikâh olmadığı için rakamsal olarak bir şey söylemek zor olsa da istatistiklere bakıldığında, Türkiye'de yaklaşık her dört kadından birinin çocuk yaşta evlendirildiği ortaya çıkmıştır. Bu durum aynı zamanda çocuğun istismarı, kadına yönelik şiddet ve kadın erkek arasındaki güç eşitsizliği

bakımından değerlendirilmelidir. Aynı zamanda burada insan haklarının ihlali söz konusudur (Cevheroğlu & Kışlak, 2022).

Uluslararası sözleşmelere göre 18 yaşın altındaki bireyler çocuk kabul edilmektedir. Dolayısıyla 18 yaşın kritik bir yaş sınırı olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda erken yaşta evliliklere ilişkin mevcut literatüre bakıldığında 15 yaşın da kritik olarak kabul edildiğini ifade edebiliriz. Özellikle 15 yaşından önce erken yaşta ve zorla evlenen kız çocukları, daha travmatik bir hayat yaşamaktadır. Bu küresel sorunla ilgili olarak araştırmalar yapan UNFPA, UNICEF gibi uluslararası kuruluşların çalışmalarında erken evlilik istatistiklerine baktığımızda, “18 yaşından önce evlenmiş olma” ve “15 yaşından önce evlenmiş olma” gibi iki ayrı kısımda değerlendirildiğini görmekteyiz (Köroğlu, 2014). Yine UNICEF’in verilerine göre dünya genelinde her iki çocuktan birinin yaşama, eğitim, barınma gibi hakları ihlal edilmektedir. Ayrıca dünya genelinde yaşanan savaş, kıtlık, çevre sorunları, bulaşıcı hastalıklar gibi durumlardan en fazla etkilenen yine çocuklardır (Aydemir, 2011). Bu çocukların yaşadığı ataerkil toplumlara bakıldığında erkek çocuk sahibi olmanın kız çocuk sahibi olunmasından önce geldiğini ifade edebiliriz. Çocukluğunu yaşayamadan anne olan çocuklardan toplum tarafından bir de erkek çocuğu doğurması beklenmektedir. Katılımcılardan biri bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır.

İki sene çocuk sahibi olmadım. Dünya başıma yıkıldı. Her yerde kadın olmak çok zor ama Afganistan’da daha zor. Kendin seçemiyorsun. Başkaları sana emir veriyor. Ben kendim seçerek evlenmedim. Yeni bir aileye girdim. Yeni aile benden çocuk istiyordu. Afganistan’da çocuk sahibi olmayınca kocan başkasıyla evleniyor. O yüzden korktum. İki kızım oldu, kız olduğu için baskı altında kaldım. Erkek olmuyordu. Allah yardımcım oldu. Sonra çok şükür erkek dünyaya getirdim. Kurtuldum. Afganistan’da çocuk olmasa çok zor erkek çocuk olmasa çok çok zor (K-4, Terzi, 43 yaşında, 4 çocuklu).

Görüşme sırasında katılımcılara yöneltilen “Çocuğunuza ne kadar zaman ayırıyorsunuz?” sorusuna 14 kadın katılımcı 0-2 saat aralığında cevabını vermiştir. 4 kadın katılımcı 3-4 saat derken, 4 katılımcı 5 saat ve üstü zaman ayırdıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların çocuklarına ayırdığı günlük saat durumuna dair bulgulara Şekil 12’de yer verilmiştir.

Şekil 12. Katılımcıların çocuklarına ayırdığı günlük saat dağılımı

Yine katılımcılara yöneltilen “Evde sizden ve eşinizden başka birlikte yaşadığınız başka yetişkinler var mı? Varsa kim? Çocuğunuzun bakımında destek veriyorlar mı?” sorusuna 19 katılımcı hayır cevabını verirken, 3 katılımcı anne, baba ya da kayınvalide ile yaşadıklarını ve onlardan destek aldıklarını belirtmiştir. Görüşmeyi gerçekleştiren kişilerin savaş nedeniyle buldukları ülkeyi terk etmeleri, savaşın yıkıcı etkilerini beraberlerinde getirmelerine neden olmaktadır. Fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunlarla karşılaşan kadınlar, yeni geldikleri ülkeye entegre olmaya çalışırken sosyal destek almaları kendilerini daha iyi hissetmeleri açısından önemlidir. Aile insanlar için oldukça önemli bir sosyal destektir.

Yapılan araştırmalarda bireye sunulan sosyal desteğin, fiziksel ve ruhsal pek çok hastalık süreci ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Bireyler, karşılaştıkları stres verici olaylar ve bu olayların sonuçlarıyla baş etmede sosyal destekten faydalanabilirler. Bir bireyin beden ve ruh sağlığının yerinde olması için bu şarttır (Ardahan, 2006). Günümüzde toplumu oluşturan aileyi korumak veyahut aileye destek olmak için pek çok izlençe gerçekleştirilmektedir. Bu izlencelerden bazıları; aile danışmanlığı, aile terapisi, aile rehberliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan aile danışmanlığı altında öfke yönetimi, anksiyete, korkuyla baş etme, çocukluk ve ergenlik problemleri, aile içi şiddet ve cinsel istismar, yas ve kayıplar, yeme bozuklukları, ebeveynlik, travma ve sonrası ile baş etme gibi konular ele alınmaktadır (Özkan & Kılıç, 2013). İnsanın sosyal bir varlık olduğu ve beklenmeyen yaşam olaylarıyla başa çıkma konusunda çeşitli yolları denemesi gerektiği bilinmelidir.

4.2.3. İş Hayatında Kadın

İş hayatında yer alan kadınlar için anne olmak özellikle yanlarında bir yardımcı olmadığı sürece zorlu bir süreçtir. Annelik her ne kadar doğumdan sonra

dünyaya gelen bebeğin fiziksel ve psikolojik temel ihtiyaçlarını karşılmasını beraberinde getirirse de annenin bir insan olduğu çoğu zaman unutulmaktadır. Kadın, çocuklarının bakımının yanı sıra, iş hayatında çalışarak kendi ayakları üstünde dururken toplum tarafından kendisine atfedilen sözler ve ideal davranış kalıpları altında ezilmektedir.

Kadınların emek piyasasında yer edebilmek için verdikleri mücadele çok eskilere dayanmaktadır. Kadının iş hayatının mevcut aile yapısından ve toplumda meydana gelen değişimlerden etkilenmesi kaçınılmazdır. Sanayi devrimi ile birlikte daha çok adını duyduğumuz kapitalist sistemde sermaye sahipleri kurdukları işletmeler aracılığıyla yönetici ya da işveren olurken, sermayesi olmayan kesim yönetilenler ya da işçi sınıfında yer alır. Sermayesi olan kişiler diğerinden daha fazla kazanmak için rekabet konusunda girdikleri yarışlarda yönetilenlerden çok fazla emek beklerler. Para kazanmak kapitalist sistem için önemlidir. Toplumun kabul gördüğü roller dışında çalışma hayatına giren kadınların iş hayatında yer edinmeye çalışmaları pek çok konuda zorlanmalarına sebep olmuştur. Katılımcılara yöneltilen “Evlenmeden önce çalışıyor muydunuz?” sorusuna 22 kişiden 16’sı çalışmadıklarını ifade ederken 6’sı çalıştıklarını söylemiştir. Çalışan kadınlardan biri hemşire, biri anaokulu öğretmeni ve bir diğeri kuaför olarak geldikleri ülkede çalıştıklarını ifade etmiştir. Diğer katılımcıdan biri Türkiye’ye geldikten sonra anne olmuştur. Bir diğer katılımcı 60 yaşındadır. Diğer katılımcı ise Suriye’den 14 yaşında geldiğini ifade etmiştir. Görüşme gerçekleştirilen kadınlardan biri soru içinde verdiği cevapta geldikleri ülkede çalışma saatlerinin daha az olduğunu, Türkiye’de ise fazla olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir. “Suriye’de sabah 8.00’te çıkıyordum, saat 13.30’da evdeydim. Orada öğretilimdim. 5 saat sadece çalışıyordum. Burada saat 07.30’da çıkıyorum. 18.00-18.30 gibi geliyorum (K-22, Hemşire, 38 yaşında, 4 çocuklu).”

Sanayi devriminin, kadını ev dışında çalışmaya yöneltmesi ile birlikte geleneksel rol ayrımının etkileri, diğer taraftan, toplumdaki sosyo-kültürel yapı değişikliklerinin etkilerinin olması, bununla birlikte toplumsal kurum niteliğinin kadına yüklenen sorumlulukları aza indirecek gelişmeleri sağlayamaması, kadının mevcut toplumsal pozisyonunun iyileşmesini sekteye uğratmıştır. Kadının istediği mesleki kariyeri kazanması zaman almıştır. Bununla birlikte bir meslek şuurunun teşekkül etmesi güç haline gelmiştir (Budak vd., 1991). İş hayatında yer alan kadınların, iş ve ev yaşamlarında verimliliklerinin ve motivasyonlarının azalmasının

nedenlerinden biri toplumsal dayatmalarının bir sonucu olan “iş kadını” ve “ev kadını” rollerini bir arada yapmaya çalışmalarının oluşturduğu problemlerdir (Acuner, 2019). Kadın öncelikli olarak toplum tarafından kendisine uygun görünen ev kadınlığını ve bununla birlikte annelik görevinin kutsallığını kabul etmiştir. Daha çocuk yaşta evcilik oynayarak anneliğe hazırlanan kadınlar zamanla bu durumu kanıtsamıştır. Kadın ev işleri, çocuk ve muhtaç durumda olan aile büyüklerine bakma gibi sorumlulukları üstlenmektedir. Evde yapılan işlerle ilgili olarak herhangi bir ücretlendirme yapılmazken, çalışan kadının kazandığı ücret aile bütçesine katkı olarak görülmektedir.

Sanayi devriminden sonra özellikle 1950’li yıllardan itibaren çalışma hayatında kadın istihdamının artışı beraberinde birtakım sorunları getirmiştir. İş hayatında yer alan kadınların hem ev kadını hem de anne olarak var olmaya çalışmaları onların sorumluluğunu artırmaktadır. Bunun yanı sıra olumsuz çalışma koşulları ve toplumsal tahakkümle başa çıkmak durumunda kalmaktadırlar (Güner, 2008). Kadınların vasıfsız işlerde uzun zaman dilimlerinde ve sosyal güvencesiz olarak düşük ücretlerle çalıştırılması, kadınların istihdam oranının artmasına neden olmaktadır. Kadınlar genelde tarım sektörü, aile içi hizmetler gibi sektörlerde çalışmaya itilmiş, ev içinde görünen ya da görülmeyen işlerin emekçisi olarak kabul edilmiştir.

Bununla birlikte kadınların bir ücret karşılığında çalışması hane içinde yapması gereken ev işlerini daha sınırlı bir zaman diliminde yapmak zorunda bırakmaktadır. Erkeğin ücretli bir işte çalışmadığı zamanlarda dahi ev işlerinde işbölümüne yanaşmaması kadınların yoğunluğunu artırmaktadır (Ciğerci & Özmen, 2016). Katılımcılara yöneltilen “Doğumdan sonra çalışma hayatınıza ara verdiniz mi? Evetse ya da hayırsa neden?” sorusuna 18 katılımcı hayır derken, 4 katılımcı evet demiştir. Yine “Çalışan kadın olarak evdeki günlük işlerle kim ilgileniyor? (Temizlik, yemek, çocuk bakımı..)” sorusuna tüm katılımcılar kendilerinin yaptığını ifade ederken, 4 katılımcı eşlerinden destek aldığını, 5 katılımcı kız çocuklarından destek aldığını, 1 katılımcı hem eşinden hem de kızından destek aldığını, 1 katılımcı (60 yaşında) iki haftada bir temizlik için yardımcı aldığını ifade etmiştir. Yine 4 katılımcı aile desteği aldıklarını söylemiştir. Özellikle dar gelirli ailelerde hem çocuk bakımı, hem evde bir yaşlı varsa onun bakımı ve rutin ev işleri gibi parametrelerle birlikte kadının düşük ücretle çalışıyor olması yardımcı için bütçe ayrılmasını zorlaştırmaktadır. Kadın ile erkek arasında ev içinde var olan eşitsizlik, kadını yalnız bırakmaktadır. Kadın eşinden

destek göremediği zamanlarda erkek çocuklarından ziyade kız çocuklarından destek alması bu eşitsizliğin göstergesidir diyebiliriz.

Kadınların erkeklere oranla iş yaşamına katılma oranları daha düşüktür. Eğitim durumundaki dengesizlik bunun en önemli nedenleri arasında olsa da toplumun kadına yüklediği roller, cinsiyete dayalı işbölümü gibi etkenler kadınların iş hayatına katılma durumlarını etkilemektedir (Adak, 2007). Kadının çalışma hayatında yer alması aynı zamanda aile dinamiklerini etkilemektedir. İş ve aile hayatında denge kurmak toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamadığı toplumlarda oldukça zordur. Katılımcıların büyük bir kısmı çalışmadıkları dönemlerde çocuklarına ve ailelerine daha çok zaman ayırdıklarını ifade etmişlerdir. “Çocukların bakımı ile sorumluluklarınız iş hayatınızı nasıl etkiliyor? Anlatır mısınız?” sorusuna katılımcılardan bazıları şu şekilde cevap vermiştir.

Bir kadın olarak hem çalışacağım, hem ev işlerini yapacağım, hem çocuklara bakacağım çok zor. Bazen çocuklar kalıyor, bazen iş kalıyor. 7.sınıfa giden çocuğum biraz hasta, tedavisi var. Ödev yapmıyorlar, küçük çocuklar dersten kaçıyor, ödev yaptırmak lazım, vaktim yok. Derslerine yardımcı olmam gerekiyor. Bazen okuldan şikayet geliyor, bir anne olarak gerçekten yorulduğum. Temizlik işini haftada bir gün yaparım. Para kazanmam lazım. Akşam gideceğim buradan evde çalışmam lazım, akşam 22.00'ye kadar evde çalışmam gerek. Dikiş makinasının birini eve götürdüm. Eşim yemek hazırlıyor. Biz iki çeşit üç çeşit yemek yapmıyoruz. Salata, pilav tarzı şeyler yapıyoruz. Kolay şeyler, bir çeşit (K-4, Terzi, 43 yaşında, 4 çocuklu).

Çok etkileniyor. Okulda toplantı var, bazen katılmıyorum. İşteyim, çalışıyorum. İşten izin almak gerekiyor, bazen vermiyorlar. Bazen hastalanıyorlar. Burada olduğum için kime bırakacağım çocuklarımı, etkileniyorlar (K-6, Tercüman, 31 yaşında, 2 çocuklu).

Okul yönünden sıkıntı yaşıyorum. Irkçılık yapıyorlar. İkinci kızım okuldan nefret ediyor. Zorla gönderiyorum. Öğretmen iyi değil, hem arkadaş iyi değil. Kızın okulu iş yerinin yanında. Değiştiremiyorum (K-12, Hemşire, 41 yaşında, 3 çocuklu).

Türkiye'deki kadın istihdamının ayrıntılarına baktığımızda; işgücüne katılımın kadınlarda daha düşük oranda olduğunu görmekteyiz. Bunun yanı sıra göç nedeniyle Türkiye'ye gelen göçmenler istihdam dışı kalmaktadır. Ayrıca eğitim düzeyleri yeterli olmadığı için ücret bakımından daha düşük olan iş kollarında konumlanmaktadır. Şehirlerde kayıt dışı sektörlerde daha az ücret karşılığında çalışan kadınlar evde düzensiz ve aynı zamanda sosyal güvencesiz olarak çalışmaktadırlar (Şener, 2012). Kadının iş hayatına yer etmesi ekonomik anlamda birine muhtaç olmayıp, bağımsızlığını kazanıyor olması kendine olan güven ile birlikte kendi ayakları üzerinde durması bakımından önemlidir. Kadın bu sayede hem sosyal çevre edinmekte hem de ekonomiye katkı sağlamaktadır.

Çalışan kadınların çalışmayan kadınlara göre ev işlerinin zamanında değişiklik yaptıkları bilinmektedir. Gün içinde evde olunmadığı için işten geldikten sonra yemek, temizlik, çocuk bakımı gibi işlere zaman ayırmaya çalışmakta olan kadınlar psikolojik açıdan olumsuz etkilenmektedir. Sürekli bir yerlere yetişme telaşı kadının kendine zaman ayırmasını zorlaştırmakta, zamanla kendini değersiz görmesine neden olmaktadır. Aile ilişkisinde işbölümü yapılan durumlarda bu durum aza inmektedir. Katılımcılardan biri daha küçük yaşta çocuklara sorumluluk verdiğini şu cümlelerle ifade etmiştir. “Çocuklar alıştı zaten, küçükken çocuklara öğrettim. Nasıl yemek yapılır, nasıl kendine iyi bakılır, kıyafet nasıl giyilir. Yani biliyorlar, küçükken öğrendiler (K-1, Evde Bakım, 38 yaşında, 2 çocuklu).” Kadınlar yaşadıkları zorlukların üstesinden gelebilmek için bakmakta yükümlü olduğu çocuklarından kimi zaman yaşlarının gösterdiği davranış kalıplarından daha fazlasını göstermelerini beklemektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Aile kurumunun en etkili üyesi olan kadının üstlendiği sorumlulukların belki de en önemlisi toplumun kadına attığı anneliktir. Kadınların annelik deneyimlerine dair yapılan bu araştırma Ankara'ya göç nedeniyle gelen Afganistan, Irak ve Suriyeli 22 çalışan kadın ile yüz yüze yapılan görüşme ile sınırlıdır. Nitel bir araştırmadır. Annelerin annelik deneyimlerine ilişkin farklı ve benzer yönler üzerinde yoğunlaşmıştır. Annelerin kendilerinden ziyade çocuklarını düşünerek ülkelerini terk ettikleri ve çocuklarını kendilerinden daha çok öncelikli tuttıkları görülmüştür. Çalışan kadınlar olarak hem annelik hem de çalışma hayatının yükünü omuzlayabilmek için kadınların toplum tarafından kendilerine biçilmiş rolleri benimsedikleri, ancak bu rolleri yerine getirmede zorlandıkları gözlenmiştir.

Eğitim öncelikli olarak ailede başlamaktadır. Toplumsal cinsiyet algısı aile içinde yaşayan bireylerin davranışları ve tutumları ile şekillenir. Çocuklara daha küçük yaşlarda kadın ya da erkek olarak değil, insan olarak belli davranışların yerleştirilmesinin toplumsal cinsiyet eşitliğine olumlu bir katkısı olacağı düşünülmektedir.

Çalışma hayatında yer alan kadının aynı zamanda anne olması birtakım zorluklar yaşamasına neden olmaktadır. Özellikle çocuk sahibi olduktan sonra bir kadının iş hayatı ve aile ilişki dinamikleri değişmekte, ev içi yaptığı işler, çocukların bakımı, çalışma hayatında aktif olarak yer alması gibi durumlar aynı zamanda yıpranmasına sebebiyet vermekte, kariyeri ve hedefleri bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. İyi bir eş, iyi bir anne, iyi bir çalışan, iyi bir evlat olma gibi durumlarla

karşı karşıya gelen kadının her şey olması beklenirken bunları tam yapamadığı için bu durum kendisini eksik hissetmesine neden olmaktadır. Erkeklerin bu konuda kadınlara yardımcı olmaları yeterli seviyede değildir. Kadın ev, çocuk, iş ve kendisi arasında sıkışıp kalmaktadır. Bu çalışmada göç eden kadınların çalışma hayatı ve aile yaşamı içindeki annelik deneyimlerinde geldikleri ülke ile farklılıkların olduğu görülmüştür.

Annelik ve iş hayatı arasında yaşanan problemlerin önüne geçmek için toplum tarafından kadınlara yüklenen rollerin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Toplumsal rol olarak sunulan anneliği benimseyen kadınların sorumluluk alma, fedakâr olma, korumacı olma, zorluklara katlanma gibi davranışları sergiledikleri görülmüştür. Bu duruma göç olgusu eklendiğinde kadınları zorlu bir süreç beklemektedir.

Çocuk sahibi olmak bir kadın için çok önemli iken aynı zamanda özgürlüğünü kısıtlayan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kısıtlama toplumun anneliğe yüklediği anlam ile bağlantılıdır. Ve en önemlisi hangi coğrafyada yaşanırsa yaşansın anne olunduktan sonra kişinin yaşamında gerçekleşen değişimler kaçınılmazdır. Hatta çoğu zaman çocuk eğitimi, bakımı gibi konularda bir eğitimin alınmasına bile ihtiyaç duymadan çocuklarını yetiştiren kadınların sayısının fazla olması annelik olgusunun görerek ve yaşayarak deneyimlenen bir durum olduğunu bize göstermektedir.

5.2. Tartışma

Kadınların iş hayatında aktif rol oynamasının pek çok nedeni vardır. Maddi sebepler, kariyer sahibi olmak, yaşam standartlarını yükseltmek, göç nedeniyle geldiği ülkede ayaklarının üstünde kalmak istemesi bunların bazılarıdır. Annelik deneyimleri ile ilgili alan araştırmalarında farklı çalışmalara rastlanmıştır. Alanyazında göçmen annelerle ilgili yapılan araştırmalardan biri olan Kemik'in (2020) yaptığı çalışma, çocuklarına daha iyi bir hayat sunabilmek için çocuklarını Filipinler'de bırakıp göç eden Filipinli göçmen kadınların uzaktan nasıl annelik yaptıklarını ve onlara işveren kadınların ise yakından nasıl annelik yaptığını konu almaktadır. Filipinli kadınlar, çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanması ve onların iyi bir eğitim almaları için göç etmeyi iyi annelik olarak görmektedir. Kadın işverenler ise çocuklarını hayatlarının merkezine alıp, göçmen yardımcıların desteği ile onları büyütmektedir. Bu çalışma Suriye, Irak ve Afganistan'dan çocuklarını yanlarına alarak gelen göçmen kadınlarla ilgili bir araştırma yapmama katkı sağlamıştır. Benim tezimde görüşmeye katılan kadınlarında genelde ev işleri, temizlik ve bakım sektöründe çalışmakta olması

çalışma sektörü açısından benzerlik göstermektedir. İş hayatının ağır yükü ile birlikte anne olmak kadının sorumluluklarını daha da artırmaktadır. Aynı durum erkekler açısından ise eşit değildir. Kadının çalışma hayatında erkekler ile aynı işi yapması beklenirken çocuk bakımı konusunda sadece kadından sorumluluk beklenmektedir. Öztekin'in (2019) yapmış olduğu araştırmada, Ankara'da çalışan kadınların annelik ile kamusal ve özel alan yaşamları arasındaki deneyimlerine yer verilmiştir. Bu tez çalışmasında çalışan göçmen kadınların annelik algılarını araştırmak istememde katkı sağlamıştır.

Çoban'ın (2021) yaptığı çalışmada ise çocuklarını tek başına büyüten ebeveynlerin daha çok kadınlardan oluştuğu ve her şeyin üstesinden tek başlarına gelmelerinden dolayı yaşadıkları sorunlar Türkiye ve Almanya karşılaştırması ile ele alınmıştır. Yapılan çalışma tek ebeveynli göçmen Türkiyeli kadınlar üzerine yapılmış bir çalışmadır. Tezde bu sorunlarının çözümünde sosyal politikaları kapsayan yasalarda düzenlemelerin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Benim çalışmamda göçmen kadınların çoğu eşleri ile beraber yaşamaktadır. Göçmen kadınlar için sosyal politikaların geliştirilmesi gerçekten çok önemlidir. Bununla birlikte sosyal politikaların artırılması gerektiğine dair Gürbüz'ün (2017) mevsimlik tarım işçisi kadınların annelik algılarına yönelik yaptığı çalışmada katılımcıların toplumun kadınlara atfettiği annelik olgusunu içselleştirmesi tezimle benzerlik göstermektedir. Kadının güçlendirilmesi son derece önemlidir. Yine Bozkurt'un (2019) sınıfsal farkları olan annelerin annelik deneyimleri üzerinde durduğu çalışması, Balıkesir ilinde yaşayan 2 yıllık annelik deneyimi olan kadınlar ile yapılmıştır. Çalışan ve çalışmayan kadınlarla yapılan araştırmada sosyal medya hesaplarının çocuk bakımına etkisi konusuna da değinilmiştir. Benim tezim farklı kültürlerde annelik algılarını içermesi bakımından ve sadece çalışan kadınlarla yapılması bakımından ayrılmaktadır.

Alanyazında Karaymirza'nın (2019) yaptığı çalışmada ele aldığı konuların tezime katkısı olmuştur. Gaziantep'te yaşayan üç kuşak ile yapılan görüşmelerde kız çocuklarının ev içinde, erkek çocuklarının ise ev dışında yer edindiği, kadınların ataerkil bir toplumda anneliği sorgulasalar bile kabullendikleri ifade edilmiştir. Bu durum benim tezimle benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda çalışan kadınların iş hayatında daha fazla yer edinmesi için sürdürülebilir politikaların bir sonuca ulaşması gerektiği bu tezde yer almaktadır. Yine Yılmaz'ın (2023) Manisa özelinde yaptığı araştırmasında üç nesil anne olan kadınlarla annelik deneyimleri konu alınmıştır.

Kuşaklar arası anneliğin farklılıklarının ve benzerliklerinin analiz edildiği çalışmada toplumun kadından beklediği ideal annelik, erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu tahakküm, cinsiyete dayalı işbölümü gibi konular ele alınmıştır. Tezimden farklı olarak emzirme, nesiller arası farklılıklar gibi konular ele alınmıştır.

Bununla birlikte Gaziantep ili ile sınırlı olan Özdemir'in (2021) çalışmasında çalışan anne olan kadınların annelik ve iş hayatı deneyimleri ele alınmıştır. Çalışan kadınların annelik ile sorumluluğunun arttığı belirtilen çalışmada devlet destekli politikaların olması gerektiği değerlendirilmiştir. Yine Barış Şahbudak'ın (2022) doktora tezinde Türkiye'den İngiltere'ye göç etmiş olan kadınların hem Türkiye'deki hem de İngiltere'deki annelik deneyimlerini karşılaştırarak sosyo-kültürel etkenlerin etkisinin araştırıldığı çalışmasında, farklı bir kültürle karşılaşma, göçten sonra iş ve sosyal ekonomik statü gibi kayıpların yaşandığı konular ele alınmıştır. Bütün bu araştırmalar annelik deneyimleri ile ilgili bakış açımı şekillendirmiştir.

Alanyazında annelik deneyimlerinin farklı boyutlarının ele alındığı gözlenmiştir. Bunlardan biri Keser'in (2023) yaptığı çalışmadır. Bu çalışma görünür bir engelliliği bulunan fiziksel engelli kadınların annelik algılarının ortaya çıkması için yapılan nitel bir araştırmadır. Bu çalışmada hem ataerkil bir toplumda kadın olmanın hem de fiziksel engelli kadın olarak toplum içinde engelli olmanın zorlukları ile birlikte annelik deneyimleri ele alınmıştır. Aslında annelik deneyimlerini etkileyen bir çok neden vardır. Tezimde yer alan göçmen kadınlar açısından bakıldığında toplumun annelik ile ilgili beklediği rol ve sorumluluklar konusunda benzerlik görülmektedir. Ayrıca sosyal politikalar ve sosyal hizmetlere yönelik bu konuda çalışmaların yapılması önerilmiştir. İleride engelli göçmen kadınlar üzerinde benzer bir çalışma yapılması, literatüre annelik deneyimleri ile ilgili farklı bir bakış açısı getirecektir. Yine literatür taramasında Ladge ve Greenberg'in (2015) ilk kez anne olan ve yakın zamanda işe dönen kadınların yeniden sosyalleşmesinde bireyin benlik kavramını nasıl etkilediğini ortaya koymak için yaptığı çalışmada katılımcıların Kafkasyalı olması ve yüksek sosyoekonomik geçmişleri olması benim tezimle farklılık göstermektedir. Özellikle savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalan kadınların entegrasyon süreçlerinin sağlıklı olması için sosyalleşme döneminin kolaylaştırılması gerekmektedir. Alanyazında annelik deneyimleri ile ilgili çalışmalardan bir diğeri ise Shama ve Kochal'ın (2008) İsrail'deki hapisanedeki mahkum kadınların annelik deneyimlerini ve mahkumiyet süresi dolduktan sonra anneliklerinin mahkumiyet

süresinden nasıl etkilendiğine dair yapılan çalışması ilginçtir. Cezaevindeki kadınlar için rehabilitasyon sürecinin önemli olduğu belirtilen çalışmada, anneler mahkumiyetleri boyunca çocuklarından ayırır. Bu çalışma, çocuklarıyla ilişkisini korumak isteyen kadınların annelik deneyimlerine farklı bakış açısı getirmektedir. Rehabilitasyon ister hapisane sürecinde, ister göç nedeniyle ülkesini terk eden tüm kadınlar için uygulanmalıdır.

İsrail’de, Finzi-Dottan ve arkadaşlarının (2012) boşanmış ya da boşanma sürecinde olan kadınların çocuklarından en az birinin anneleriyle teması reddetmesi sonucunda yabancılaşmış annelerin annelik deneyimlerini kendi bakış açılarından anlamak için yaptığı çalışmada önemlidir. Özellikle çocuğun babayla yaşadığı durumlarda, kayınvalide ve anneler arasındaki çocuk üzerinden oluşan mücadele konusuna ışık tutması bakımından, mühim bir çalışma olduğunu düşünmekteyim. Benim tezimde, boşanmış olan göçmen kadınların çocukları anneleri ile birlikteydi. Böyle bir mücadelenin göç olgusu içinde araştırılması literatüre katkı sağlayacaktır. Trepal ve Stinchfield’in (2012) danışman eğitimcilerin annelik ve akademi deneyimleri yönünden incelenmesini konu aldığı çalışma annelik algılarını danışman eğitim fakültesi ile araştıran ilk çalışma olarak bilinmektedir. Kariyer sahibi olmanın çocukların varlığı ile ilişkili olduğuna değinilen araştırmada, katılımcılar anne ve danışman eğitimci olma deneyimleri üzerine araştırmaya dahil olmuşlardır.

Yine Lamar ve Forbes’ın (2020) yaptığı araştırmada, çalışan annelere yüksek beklentiler yükleyen bir kültürde kariyerlerine nasıl bir yol verdiklerini anlamak için yapılmıştır. Bu çalışmada yer alan çalışan annelerin yaşadığı zorluklar ile toplumun kadınları anne olmaya itmesi konuları önemlidir. Yapılan tüm bu çalışmalar bize annelik deneyimlerinin ne kadar önemli ve geniş bir perspektife sahip olduğunu göstermektedir. Toplumu oluşturan ailenin en önemli parçası olan kadının anneliğine dair yapılan çalışmalardan her biri kendi içinde çok kıymetlidir.

5.3. Öneriler

Annelik kavramının toplum tarafından çok önemli olduğu düşünüldüğünde birtakım kurum ve kuruluşlara bazı görevlerin düşmesi beklenmektedir. Özellikle göçmenler ile ilgilenen Sivil Toplum Kuruluşları, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitime bağlı Halk Eğitim Merkezleri ve yerel yönetimlerde annelik ile ilişkili konularda eğitimlerin yaygınlaşması gerekmektedir. Dil probleminden dolayı bu

eğitimlerin farklı dillerde verilmesi, yine farklı dillerde kitapçıkların, videoların, web sayfalarının oluşturulmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Eşlerin ve hatta evde yaşayan çocukla ilgilenen diğer yetişkinlerin çocuk bakımı, çocuk eğitimi gibi konularda bilinçlendirilmesi ve farkındalık kazandırılması için eğitimlerin verilmesi sağlıklı bir toplumun oluşması için kaçınılmazdır. Bu perspektifle göçmen kadınlarla ilgili yapıcı sosyal politikaların geliştirilmesi elzemdir. Özellikle göçmen kadınların çalıştıkları iş yerlerinde verilecek olan psikososyal destek programları entegrasyon sürecine katkı sağlayacaktır.

Ayrıca çalışan kadınlar açısından çocuğun bakımı en önemli problemlerden biridir. Çalışan ve anne olan kadınların özellikle küçük yaş grubunda çocukları olanlar için çalışma saatlerinde yapılacak olan düzenlemenin bir an önce uygulanması yerinde olacaktır. Bununla birlikte göçmen kadınların dil problemleri, iş imkanları, sağlığa erişim gibi konularda kurumların ortaklaşa projeler yapmaları gerekmektedir.

İş hayatında yer alan kadınların yaşadıkları problemlerin çözümü konusunda çevresinden gördüğü destek bu sorunları en aza indirmektedir. Toplumunu oluşturan ailenin sürdürülebilirliğinde önemli katkısı olan kadınların güçlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması sağlam toplumların oluşması için gereklidir. Sistem tarafından oluşturulan annelik olgusu yine sistem tarafından değişime uğrayabilir.

Annelik deneyimleri ile ilgili, Ankara ili dışında farklı şehir ve hatta ülkelerde benzer araştırmaların yapılması daha genel bir sonuca ulaşılması için şarttır. Bu çalışmada göçmen kadınların annelik deneyimleri ele alınmıştır. Anneliğin her durumda ömür boyu devam eden bir iş olarak kadının omuzlarına yüklendiği ve kadının zorluklarla mücadele ettiği gözlenmiştir. Kadınların annelik deneyimleri üzerinde farklı alanlarda çalışmaların yapılması literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acuner, Ş. A. (2019). Kadın çalışanların kariyer geliştirme sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (23), 35-52. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.456582>
- Adak, N. (2007). Kadınların ikilemi: İş ve aile yaşamı. *Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskay'a Armağan Özel Sayısı (Hakemsiz)*, (17).
- Akarsu, B., & Akarsu, B. (2019). *Bilimsel araştırma tasarımı* (1.baskı). Cinius Yayınları.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 58-83.
- Aksu, H., & Sevil, Ü. (2010). Göç ve kadın sağlığı. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 133-138.
- Akşit, G., Bozok, M., & Bozok, N. (2016). Zorunlu göç, sorunlu karşılaşmalar: Hisar Köyü, Nevşehir'deki Suriyeli göçmenler örneği. *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 93-112.
- Aktaş, A. (2016). Göç ve modernleşme bağlamında Siirt'te değişen kent kimliği. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 79-100.
- Aktaş, M. T. (2014). Göç Olgusu ekonomik kalkınmada itici güç olabilir mi?. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-48.
- Aldemir, E. (2008). *Kentleşme ve göçün suç olgusu üzerine etkileri*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.31583.00169>
- Alptekin, D. (2014). Çelişik duygularda toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sorgusu: üniversite gençliğinin cinsiyet algısına dair bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 203-211.
- Altınöz, B., & Öztürk, S. (2021). *Uluslararası göçe etki eden faktörler: Çekici güçler yaklaşımı* (Tez no. 693062)[Doktora tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ardahan, M. (2006). Sosyal destek ve hemşirelik. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 68-75.

- Arslan, F. (2017). Attila İlhan'ın şiir kadınlarında annelik biçimleri: Sığınma, doğurgan, sevgili. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 29-41. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-05-09-02>
- Aydemir, E. (2011). *Evlilik mi evcilik mi? Erken ve zorla evlilikler: Çocuk gelinler*. (1. baskı). USAK Yayınları.
- Aydemir, S., & Şahin, M. C. (2017). Tek tanrılı dinlerde göç olgusuna sosyolojik bir yaklaşım: Göç teorileri açısından bir analiz. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 28(3), 359-71.
- Aydın, E. (2010). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı: Hacettepe Üniversitesi Mühendislik ve Edebiyat Fakültesi örneği* (Tez no. 288243)[Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aydoğan, T. (2019). *Yeni süper annelik rolünün medyadaki yansımaları: Facebook'ta süper annelik* (Tez no. 594304)[Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ayhan, B. (2019). *Göç, göçmen ve yerel basın. Konya Kitabı XVII* (1.Cilt), 1 Konya Ticaret Odası Yayınları, s.91.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Badinter, E. (2011). *Kadınlık mı annelik mi?* (A. Ekmekçi, Çev.). İletişim Yayıncılık.
- Barış Şahbudak, S. (2022). *An interpretative phenomenological research on the mothering experiences of migrant women from turkey in the uk* (Tez no. 736757)[Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Barnowski-Geiser, W., & Geiser-Heinrichs, M. (2019). *Zor anneler yetişkin kızlar ve oğullar için rehber kitap* (E.Özbek, Çev.). İletişim Yayıncılık.
- Başak, S. (2010). Genelleşmiş güven ve toplumsal cinsiyet. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 53-71.
- Başel, H. (2006). İç göçün sonuçları ve işgücüne etkileri. *Journal of Social Policy Conferences*, 51, 287-321.
- Bayer, A. (2020). Modernleşme sürecinde aile: Değişen annelik ve babalık. *Tevilat*, 1(1), 35-60. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4414805>
- Bayraktar, R. (2013). Zorunlu Göç'ten ulus-ötesi yurttaşlığa. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(24), 109-126. <https://doi.org/10.14395/jdiv117>
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (H.Aydın, Çev.). Eğitim Yayınevi.

- Beyaz, Ö. G. D. (2017). Samsun'dan Kocaeli'ye göç eden ailelerin doğum ve doğum sonrası inanışları. O. Köse (Ed.) *Geçmişten Günümüze Göç II* içinde (s.841-846). Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Beyenal, S. (2019). Kamuda çalışan annelerin ev-iş-sosyal yaşamı üzerinde etkili olan dinamikler. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 228-240.
- Bhardwaj, P. (2019). Araştırmada örnekleme türleri. *Kardiyovasküler Bilimler Uygulama Dergisi*, 5(3), 157.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 108-114. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.36760>
- Bostan, H. (2017). Türkiye'de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler, meydana getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri. *Coğrafya Dergisi*, (35), 1-16. <https://doi.org/10.26650/JGEOG330955>
- Bozkurt, A. (2019). *Annelik deneyimleri üzerine nitel bir araştırma* (Tez no. 580257)[Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Budak, G., Doğan, H. Z., & Harlak, A. G. H. (1991). Çalışan kadınların sorunları: Bir toplumsal değişme araştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Budak, H., & Küçükşen, K. (2018). Türkiye'nin sosyal transformasyon sürecinde Y kuşağının "Toplumsal Cinsiyet Rolü" tutumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 561-576. <https://doi.org/10.17755/esosder.335865>
- Burç, P. E. (2015). Popüler kültür ve annelik: Anneliğin farklı görünüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 1-15.
- Cevheroğlu, B. A. & Kışlak, Ş. (2022). *Erken evlilik yapan kadınların evli kadın rolünü deneyimleme sürecine ilişkin nitel bir araştırma*. AYN Klinik Psikoloji Dergisi, 9(1), 207-233. <https://doi.org/10.31682/ayna.910951>
- Chesley, M. Ç. (2020). Mülteci Hakederliği ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Kırılganlık Arasındaki İlişkiyi Anlamak: Uluslararası Koruma Altındaki Mülteciler İçin Sosyal Yardımlar Örneği. *Türkiye'de Göç Araştırmaları*, 143-163.
- Ciğerci U. N., & Özmen Y. D. (2016). Kamu sağlık sektöründe çalışan taşeron kadın işçiler: Samsun ve Ordu ili örneği. *Çalışma ve Toplum*, 48(1), 87-114.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(24), 129-142.
- Çatalbaş, G. K., & Yazar, Ö. (2015). Türkiye'deki bölgeler arası iç göçü etkileyen faktörlerin panel veri analizi ile belirlenmesi. *Alphanumeric Journal*, 3(1), 99-117. <https://doi.org/10.17093/aj.2015.3.1.5000113446>

- Creswell, J. W. (2017). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi* (S.Kardaş, Çev.). Edam Yayıncılık.
- Çoban, M. N. (2021). *Tek ebeveyn olarak annelik deneyiminin sosyal politika yaklaşımı çerçevesinde incelenmesi: Türkiye- Almanya karşılaştırması* (Tez no. 709468)[Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Dağlar, G., Nur, N., Bilgiç, D., & Kadioğlu, M. (2015). Gebelikte duygulanım bozukluğu. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 27-40.
- Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 23-62. <https://doi.org/10.20493/bt.78101>
- Deniz, T. (2014). Uluslar arası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.
- Efe, H. (2018). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de yaşanan göçler ve etkileri. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 16-27.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22. <https://doi.org/10.20493/bt.71783>
- Emin, M. N. (2018). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştığı sorunlar Ankara ili örneği* (Tez no. 511086)[Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Er, M. (2006). Çocuk, hastalık, anne-babalar ve kardeşler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49(2), 155-168.
- Erdoğan, Ö. & Zelyurt, H. (2016). Anne-baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (36), 9-34. <https://doi.org/10.21560/spcd.60151>
- Ergül, G., & Yıldız, S. (2021). Sosyal medyada sosyal annelik: Instagram anneliği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 611-627.
- Ersöz, A. G. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 167-182.
- Ertan, A. K., & Ertan, B. (2017). Türkiye'nin göç politikası. *Contemporary Research In Economics and Social Sciences*, 1(2), 7-39.
- Eşel, E. (2010). Anneliğin nörobiyolojisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 68-78.
- Finzi-Dottan, R., Goldblatt, H., & Cohen-Masica, O. (2012). Yabancılaşmış anneler için annelik deneyimi. *Çocuk ve Aile Sosyal Hizmeti Dergisi*, 17(3), 316-325. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2011.00782.x>

- Flynn, S. V., & Korcuska, J. S. (2018). Güvenilir fenomenolojik araştırma: Karma yöntemler çalışması. *Danışman Eğitimi ve Denetimi Dergisi*, 57(1), 34-50. <https://doi.org/10.1002/ceas.12092>
- Gökkaya, V. B. (2011). Türkiye’de kadına yönelik ekonomik şiddet. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(2), 101-111.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., & Taşgın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (1.baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Günay, E., Atılğan, D., & Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.
- Gündüz, Ş. (2017). Kariyer basamaklarında kadının düşmanı olarak kendisi: süper anne sendromu, görünmez kadın sendromu ve külkedisi sendromu. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 35(35), 84-94.
- Güner, A. (2008). *Üniversitede çalışan kadınların “Kadının Çalışma Yaşamındaki Sorunları”na yönelik algıları* (Tez no. 221464)[Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gürbüz, E. B. (2017). *Mevsimlik tarım işçisi kadınların annelik deneyimleri: Şanlıurfa, Cihanbeyli ve Çarşamba örneğinde bir panel araştırması* (Tez no. 469300)[Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gürhan, N. (2010). *Toplumsal cinsiyet ve islami feminist söylem. Contemporary Perceptions of Islam in the Context of Science, Ethics, and Art*, International Symposium (pp. 365-383).
- Husserl, E. (2010). *Fenomenoloji üzerine beş ders* (H. Tepe, Çev.). BilgeSu Yayıncılık
- Kaçar, Ö. (2007). *Toplumsal Cinsiyet ve kadının konumu: Türkiye’de yakın zamanlardaki değişimi anlamak* (Tez no. 209028)[Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kalem, A. S. (2021). Göç ve annelik: Ulusaşırı göçmen kadınların annelik pratikleri. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 5(2), 86-105.
- Kantemur, Z. (2020). Zorunlu göç ve değişim: Çerkeslerde geleneksel thamadelik ve sivil toplum kuruluşları önderliği. *Geçmişten Bugüne Gelenek: Kültürel Değişme Ulusal Sempozyumu Bildiri Kitabı*, s.92-99.
- Kaplan, C. D., Korf, D., & Sterk, C. (1987). Temporal and social contexts of heroin-using populations an example of the snowball sampling technique. *The Journal Of Nervous and Mental Disease*, 175(9), 566.
- Kaplan, H. (2021). *Ailenin adı yok ya da neden feminist değilim?* (1.baskı). Turkuaz Haberleşme ve Yayıncılık.

- Kaplan, M. Z. (2018). *Annelik sosyalizasyonu ve sosyal medya: Instagram örneği* (Tez no. 509719)[Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Karakaya, H. (2020). Türkiye’de göç ve etkileri. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 93-130.
- Karaman, E. D., & Doğan, N. (2018). Annelik rolü üzerine: Kadının “Annelik” kimliği üzerinden tahakküm altına alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1475-1496. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.443214>
- Karaymirza, E. (2019). *Kuşaktan kuşağa annelik: Gaziantep örneği* (Tez no. 610102) [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kasımoğlu, A. (2015). Milliyetçiliğe dair çözümlenmelerde toplumsal cinsiyet olgusu. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 241-273. <https://doi.org/10.17828/yasbed.73593>
- Kesen, H. (2019). *Feminist teori ve annelik: Feminist politika (2009-2015) ve amargi dergilerinde (2006-2015) annelik olgusu* (Tez no. 552970)[Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Keser, D. (2023). *Feminist sosyal hizmet perspektifinden fiziksel engelli kadınların annelik deneyimleri* (Tez no. 774083)[Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Keskinel, B., & Çoşkun, D. (2020). Göç, çokkültürlülük ve toplumsal uyum. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(02), 51-58.
- Kemik, D. (2020). Hong kong’da yaşayan filipinli ev işi ve bakım çalışanları ile kadın işverenlerin annelik deneyimleri. *Fe Dergisi*, 12(1), 82-95. <https://doi.org/10.46655/federgi.745825>
- Kılıç, E. (2019). Evcimenlik kültüründen çalışan anneye: Annelik ideolojileri üzerine bir değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 17-36. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.595096>
- Kimter, N. (2015). İlgili-seven anne-baba tutumları ile din ve dindarlık arasındaki ilişki üzerine. *Dini Araştırmalar*, 18(46), 9-44. <https://doi.org/10.15745/da.69845>
- Korkmaz, S. A., & Allmer, A. (2013). Mekânın DNA'sı: Toplumsal cinsiyetin mekânsal kalıplarının sorgulanması. *Kadın/Woman*, 14(1), 107-133.
- Köroğlu, A. D. (2014). *En az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde erken yaşta evliliklerle mücadele ve Türkiye uygulamaları* (Uzmanlık tezi), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, s. 14.
- Küçük, M. A. (2020). İşlevsellik bağlamında türk mitlerinde “Annelik Olgusu”. *Milli Folklor*, 32(126), 27-39.

- Ladge, J. J., & Greenberg, D. N. (2015). Becoming a working mother: managing identity and efficacy uncertainties during resocialization. *Journal of Human Resources Management*, 54(6), 977-998. <https://doi.org/10.1002/hrm.21651>
- Lamar, M. R., & Forbes, L. K. (2020). A phenomenological investigation into the career experiences of working mothers. *Journal of Consultant Leadership and Advocacy*, 7(2), 147-162. <https://doi.org/10.1080/2326716X.2020.1753596>
- Lecaj, F. (2019). *Yeni nesil annelik ve yeni medya ilişkisi blogger anneler örneği* (Tez no.562784)[Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Lewis, M., & Staehler, T. (2020). *Fenomenoloji* (O.Baran Kaplan, Çev.). Fol Kitap.
- Lecaj, F. (2019). *Yeni nesil annelik ve yeni medya ilişkisi blogger anneler örneği* (Tez no. 562784)[Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Mavili, A. (2015). *Ben ve ailem* (2.baskı). Atlas Akademi Yayıncılık.
- Memisoglu, F., & Yiğit, C. (2019). Uluslararası göç ve kalkınma: Teori ve güncel meseleler. *Yıldız Social Science Review*, 5(1), 39-62. <https://doi.org/10.51803/yssr.595809>
- Mısırlı, S. M. (2019). *Göçün kadınlaşması bağlamında uluslararası göç hareketleri: Avrupa Birliğine etkileri ve kadın mültecilerin entegrasyon politikası* (Tez no. 572496)[Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Miller, T. (2010). *Annelik duygusu: mitler ve deneyimler* (G. Tunçer, Çev.). İletişim Yayıncılık.
- Milwood, M.(2020). *Annelik, evlilik ve modern kadın bilmecesi* (S.Yalnız, Çev.). Sola Unitas Yayıncılık.
- Önder, N. (2013). Türkiye'de kadın işgücünün görünümü. *Çalışma Dünyası Dergisi*, 1(1), 35-61.
- Öngen, B., & Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (48), 1-18.
- Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 21-39.
- Özdemir, E. (2021). *Çalışan kadınların annelik ve iş hayatı deneyimleri: Gaziantep örneği* (Tez no. 656177)[Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özdemir, M. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. *Aile Hekimliği Literatürü ve Akademik Süreç Yönetimi Dergisi*, 1.baskı, 27-30.

- Özensel, B. (2004). Türk toplumunda çocuğun yetiştirilmesinde annenin rolü: Konya ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), 77-96.
- Özkan, Y., & Kılıç, E. (2013). Ailenin psiko-sosyal destek ihtiyacını karşılamada yeni bir model önerisi: Aile sağlığı merkezlerinde aile psiko-sosyal destek birimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(30), 25-44.
- Öztekin, M. (2019). *Ankara'da çalışan kadınlarda kadın ve annelik algısının tezahürleri* (Tez no. 594764)[Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Sabahoğlu, Ö. (2022). *Şiddete maruz kalan kadınların, annelik deneyimlerinin incelenmesi* (Tez no. 728390)[Yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
- Sankır, H. (2010). Eril tahakküm ve üstün erillik olgusunun plâstik sanatlar alanında toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumuna etkileri üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 28, 1-17.
- Saraç, S. (2013). *Toplumsal cinsiyet ve yansımaları*. L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung ve A. Şimşek (Ed.), Atılım Üniversitesi Yayınları, 1-14.
- Sayıl, M., Güre, A., Uçanok, Z., & Pungello, E. P. (2009). Çalışan ve ilk kez anne olan kadınların bebeklerinin bakımı ve işe geri dönme süreci: İleriye dönük çoklu etkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(64), 1-14.
- Sever, M. (2015). Kadınlık, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth Badinter'den kadınlık mı annelik mi?, Tina Miller'dan annelik duygusu: Mitler ve deneyimler ve Corinne Maier'den no kid üzerinden bir karşılaştırmalı okuma çalışması. *Fe Dergi*, 7(2), 71-86. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000144
- Shamai, M., & Kochal, R. B. (2008). ‘‘Motherhood starts in prison’’: The experience of motherhood among women in prison. *Journal of Family Process*, 47(3), 323-340. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2008.00256.x>
- Soğancı, E. (2019). *Annelik statüsünün bir güç kaynağı olarak şiddet uygulamaya etkisi* (Tez no. 556956)[Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Solgun, C., & Durat, G. (2017). Göç ve ruh sağlığı. *Journal of Human Rhythm*, 3(3), 137-144.
- Stern, D. N., Aydoğdu, M., Freeland, A., & Bruscheiler-Stern, N. (2013). *Bir annenin doğuşu: annelik deneyimi sizi sonsuza dek nasıl değiştirir* (M. Aydoğdu, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 146-151.
- Şen, S., & Kavlak, O. (2011). Çocuk gelinler: Erken yaş evlilikleri ve adölesan gebeliklere yaklaşım. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 25(25), 35-44.

- Şencan, M. N. (2013). *Türkiyeye göç eden Bulgaristan Türkü kadınların göç hikayeleri* (Tez no. 349000)[Doktora tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Şener, Ü. (2012). Kadın yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*, 36(4), 51-67.
- T.C. Başbakanlık. (2008). *Toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planı 2008-2013*. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2016). *Türkiye göç raporu (2016)*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara, 29-58.
- Tamer, M. (2020). Göç, göçün nedenleri ve uluslararası göç üzerine kavramsal bir analiz. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), 2808-2818. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2070>
- Timurturkan, M. (2019). Annelik, söylem ve iktidar: Eleştirel bir tartışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(47), 64-78. <https://doi.org/10.35237/sufesosbil.630546>
- Tonay, G. (2019). *Çalışan kadınların annelik tecrübeleri üzerine sosyolojik bir çalışma* (Tez no. 549872)[Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç yazınındaki düzenli ve düzensiz göç kavramları: İnsan hakları temelinde bir kavramsal sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20.
- Trepal, H. C., & Stinchfield, T. A. (2012). Experiences of motherhood in counselor education. *Journal of Consultant Training and Supervision*, 51(2), 112-126. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6978.2012.00008.x>
- Tuğrul, Y. G. (2018). Dindar kadınların annelik algısı: Reçel blog ve müslüman anneler blogunun karşılaştırmalı analizi. *Fe Dergi*, 10(2), 70-84.
- Tuğrul, Y. G. (2019). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların annelik deneyimleri üzerine bir saha çalışması. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (3), 71-90.
- Turan, R., & Ünal, F. (2020). Düzensiz göç kapsamında AB ilerleme raporlarının Türkiye üzerindeki etkileri. *Journal Of Awareness*, 5(4), 601-616. <https://doi.org/10.26809/joa.5.040>
- Tuzcu, A., & Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 56-67. <https://doi.org/10.5455/cap.20140503020915>
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2022). Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 23.11.2022
- Türkdoğan, Ö. (2015). Ana akım medyada annelik miti. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (13)

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2020). Uluslararası Göç İstatistikleri, 2019. *Haber Bülteni*, Sayı:33709 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2019-33709> Erişim Tarihi: 12.02.2023
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2022). Dünya Nüfus Günü, 2022. *Haber Bülteni*, Sayı:45552, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552> Erişim Tarihi: 10.01.2023
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2022). İç Göç İstatistikleri, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=G%C3%B6%C3%A7%20etme%20nedenine%20g%C3%B6re%20illerin%20ald%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20g%C3%B6%C3%A7> Erişim Tarihi: 05.01.2023
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2022). İşgücü İstatistikleri, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=N%C3%BCfusun%20i%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC%20> Erişim Tarihi: 12.01.2023
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2023). İstatistiklerle Kadın, 2022. *Haber Bülteni*, Sayı: 49668 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2022-49668> Erişim tarihi: 07.03.2023
- Uğurlu, E. G. (2013). Annelik rolünün öğrenilme sürecinde medyanın yeri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(34), 1-24.
- Urk, M. (2010). *Göç olgusu bağlamında mülteciler, sığınmacılar ve insan hakları* (Tez no. 278731)[Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Uysal, M., & Aktaş, S. (2011). Sıralı regresyon analizi ile Türkiye'deki iç göçleri etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 191-200.
- Ünal, F., Tarhan, S., & Köksal, E. Ç. (2017). Toplumsal cinsiyet algısını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolü. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 6(1), 227-236. <https://doi.org/10.14686/buefad.287496>
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası göç kavramı ve uluslararası göçün ülke ekonomileri üzerinde muhtemel etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (18), 50-61.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.
- Yalçın, G. E., & Öcal, F. (2016). Kırsal göç ve tarımsal üretime etkileri. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 20(2), 154-158. <https://doi.org/10.29050/harranziraat.259106>
- Yavuz, K. (1991). Anne ve çocuk. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 12-19.

- Yıllancıoğlu, S. S. (2015). Günümüzün göç edebiyatı nedir?. G. Şeker (Ed.) *Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings* içinde (pp. 512-519). Transnational Press.
- Yıldırım, A., & Şimsek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8.baskı). Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, A. (2008). *Göç sürecinde kadın: Aile içi konumu üzerine bir araştırma* (Tez no. 265559)[Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, B. S. (2009). *Çift kariyerli ailelerde sosyal rol değişimi: Kültürel bir değerlendirme* (Tez no. 265559)[Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, N.A. (2023). *Annelik deneyimlerinin nesiller arası karşılaştırılması: Manisa örneği* (Tez no. 774549)[Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, S. (2018). Toplumsal cinsiyet rollerinin günlük hayattaki yansımaları: Çorum/Alaca örneği. *İmgelem*, 2(2), 59-79.
- Yücebaş, S. (2019). Kadının imkânsız tamlığı olarak annelik: Reklamlarda anneler. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (31), 577-600. <https://doi.org/10.31123/akil.460441>
- Yüksel, M. (2014). Cinsiyet ve spor. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(19), 663-684. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh581>
- Yüksel, N. A. (1999). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'deki toplumsal cinsiyet kalıplarının televizyon dizilerindeki yansımaları. *Kurgu*, 15(1), 65-79.

EKLER

EK 1: Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri

Adı	Yaşı	Çocuk Sayısı	Mezuniyeti	Mesleği	Kaç Yıldır Çalıştığı	Maaşı / Asgari Ücret Üzerinden	Aylık Eve Giren Tutar / Asgari Ücret Üzerinden	Medeni Durumu	Eşinin İstihdam Durumu
K- 1	38	2	Lise	Evde Bakım	7	Altı	Altı	Dul (Boşanmış)	-
K- 2	36	4	İlkokul	Terzilik	13	Altı	Altı	Dul (Vefat)	-
K- 3	24	2	Ortaokul	Anaokulunda Sorumlu Müdür	6 ay	Altı	Altı	Evli	Çalışmıyor
K- 4	43	4	Yüksek Lisans	Terzilik	6	Altı	Asgari Ücret	Evli	Çalışıyor
K- 5	35	3	Okur-Yazar	Temizlik	1	Altı	Altı	Dul(Vefat)	-
K- 6	31	2	Lise	Tercüman	4	Altı	Üstü	Evli	Çalışıyor
K- 7	60	3	Lise	Lokanta	8 ay	Altı	Altı	Dul (Vefat)	-
K- 8	49	6	Lise	Evde Bakım	4	Asgari Ücret	Asgari Ücret	Evli	Çalışmıyor
K- 9	44	7	Ortaokul	Tercüman	7	Asgari Ücret	Üstü	Evli	Çalışmıyor
K- 10	29	3	Lise	Mağaza Satış	4	Altı	Üstü	Evli	Çalışıyor
K- 11	52	4	Ortaokul	Vakıfta Manti, Yemek İşi	1	Altı	Altı	Dul (Boşanmış)	-
K- 12	41	3	Lisans	Hemşire	4	Üstü	Üstü	Evli	Çalışıyor

K- 13	39	6	İlkokul	Satış Sorumlusu/ Unlu Mamulleri	2,5	Altı	Altı	Evli	Çalışmıyor
K- 14	39	1	İlkokul	Unlu Mamulleri	2	Altı	Altı	Evli	Çalışmıyor
K- 15	32	2	Ortaokul	Sitelerde Aksesuarıcı	1	Altı	Üstü	Evli	Çalışıyor
K- 16	28	3	Lisans	Unlu Mamulleri	6 ay	Altı	Altı	Evli	Çalışmıyor
K- 17	22	1	Lise	Tercüman/ Anaokulu Öğretmen	2	Altı	Üstü	Evli	Çalışıyor
K- 18	40	6	Lise	Evde Bakım	4	Asgari Ücret	Üstü	Evli	Çalışmıyor
K- 19	38	4	Ortaokul	Temizlik	2	Altı	Altı	Evli	Çalışmıyor
K- 20	35	4	İlkokul	Tercüman	6	Altı	Altı	Dul (Boşanmış)	-
K- 21	38	3	Lisans	Tercüman	8	Asgari Ücret	Asgari Ücret	Evli	Çalışmıyor
K- 22	38	4	Lisans	Evde Bakım	2	Asgari Ücret	Üstü	Evli	Çalışıyor

EK 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

YARI YAPILANDIRILMIŞ DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU		
Formun Doldurulduğu Tarih:	 /..... / 2022
Görüşme Saati:	
Demografik Bilgiler		
1	Adınız-Soyadınız	
2	Yaşınız?	18-25 ()
		26-40 ()
		41-60 ()
3	Kaç çocuğunuz var?	0-1 çocuk ()
		2-3 çocuk ()
		4 çocuk ve üzeri ()
4	Mezuniyet durumunuz?	Okur-yazar değil ()
		Okur-yazar ()
		İlkokul Mezunu ()
		Ortaokul Mezunu ()
		Lise Mezunu ()
		Önlisans Mezunu ()
		Lisans Mezunu ()
Yüksek Lisans Mezunu ()		
Doktora Mezunu ()		
5	Şu an yaptığımız iş mesleğiniz mi?	
6	Kaç yıldır çalışıyorsunuz?	0-1 sene ()
		2-3 sene ()
		3 sene ve üstü ()
7	Ne kadar maaş alıyorsunuz?	Asgari ücretin altı
		Asgari ücret
		Asgari ücretin üstü
8	Aylık olarak eve giren toplam geliriniz nedir?	Asgari ücretin altı
		Asgari ücret
		Asgari ücretin üstü
9	Medeni durumunuz nedir?	Evli ()
		Bekar ()
10	Eşinizin İstihdam durumu?	Çalışıyor ()
		Çalışmıyor ()
11	Hangi ülkeden hangi sebeple geldiniz?	
İş Hayatına Dair Sorular		
12	Evlenmeden önce çalışıyor muydunuz?	Evet ()
		Hayır ()
13	Doğumdan sonra çalışma hayatınıza ara verdiniz mi? Evetse ya da hayırsa neden?	Evet ()
		Hayır ()
14	Çalışan kadın olarak evdeki günlük işlerle kim ilgileniyor? (Temizlik, yemek, çocuk bakımı..)	Kendim ()
		Ücretli Yardımcı ()
		Aile Desteği ()
		Eşim ()
Diğer ()		
15	Çocukların bakımı ile sorumluluklarınız iş hayatınızı nasıl etkiliyor? Anlatır mısınız?	
Çocuğın/Çocuklarınızın Durumuna Dair Sorular		

16	Çocuk sahibi olmaya sizi yönlendiren şey nedir?	
17	Evde sizden ve eşinizden başka birlikte yaşadığınız başka yetişkinler var mı? Varsa kim? Çocuğunuzun bakımında destek veriyorlar mı?	Evet ()
		Hayır ()
18	Çocuğunuza ne kadar zaman ayırıyorsunuz?	0-2 saat ()
		3-5 saat ()
		5 saat üstü ()
Annelik Deneyimi ile İlgili Sorular		
19	Anne olarak üstlendiğiniz rol ve sorumluluklar nelerdir?	
20	Çocuk bakımını kimden öğrendiniz? Bu konuda daha önce bir yerden eğitim aldınız mı? Aldıysanız hangi kurumdan?	
21	Anneliği tek bir kelimedede ifade edecek olsanız ne olurdu?	
22	Göç ettikten sonra çocuğunuzun hangi temel ihtiyacını karşılamakta zorlandınız?	
23	Geldiğiniz ülkedeki anneliğiniz ile Türkiye'de ki anneliğinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	
24	Ekleme, söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?	

EK 3: Katılımcıların Tanıtıcı Bilgileri**Katılımcı 1**

38 yaşındaki katılımcı, dul (boşanmış) ve 2 çocuk annesidir. Çocukları 13 ve 15 yaşlarındadır. Katılımcı lise mezunudur. Evlenmeden önce çalışmadığını ifade eden katılımcı 7 senedir çalışmaktadır. Evde bakım işi yapan katılımcı asgari ücretin altında kazanmaktadır. Çocukların bakımı ve sorumlulukları konusunda herhangi bir destek almamaktadır. Ev işlerini kendisi yapmaktadır. Çocukları çok sevdiğini söyleyen katılımcı 10 sene önce Suriye'deki savaştan dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye'de savaş öncesi anne olmanın daha kolay olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı 2

36 yaşında olan katılımcı, dul (vefat) ve 4 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 8, 9, 14 ve 16'dır. İlkokul mezunudur. 13 senedir çalışan katılımcı yatalak olan annesine bakmaktadır. Bu sebepten dolayı terzilik işini evden yapmaktadır. Katılımcı asgari ücretin altında kazanmaktadır. 7 sene önce Irak'taki savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalmıştır. Evlenmeden önce çalışmayan katılımcı ev işlerini kendisi yapmaktadır. Irak'ta anne olmanın daha kolay olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcı 3

24 yaşındaki katılımcı, evli ve 2 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 3 ve 5'tir. Bir anaokulunda kayıt alan katılımcı bir seneden az süredir çalışmaktadır. Çocukları ile işe gitmekte olan katılımcı, asgari ücretin altında kazanmaktadır. Eşi hasta olduğu için çalışmamaktadır. Katılımcı açık lise öğrencisidir ve evlenmeden önce çalışmadığını dile getirmiştir. Halep'ten 9 yıl önce savaş nedeniyle gelmiştir. Suriye'de anne olmanın daha rahat olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı 4

43 yaşındaki katılımcı, evli ve 4 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 9, 11, 14 ve 16'dır. Yüksek lisans mezunudur. Terzilik yapmaktadır. 6 senedir çalışmakta olup, asgari ücretin altında almaktadır. Eşi de kendisi ile terzilik yapmaktadır. Aylık eve giren toplam gelir asgari ücrettir. 8 sene önce Afganistan'dan savaş nedeniyle göç etmek durumunda kalmıştır. Evlenmeden önce çalışmayan katılımcı, ev işlerinde destek almamaktadır. Bir göçmen olarak Türkiye'de anneliğin zor olduğunu, Afganistan'da ise anne olmanın çok daha zor olduğunu söylemiştir.

Katılımcı 5

35 yaşındaki katılımcı, dul (vefat) ve 3 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 12, 13 ve 15'tir. Bir lokantada temizlik işleri yapmaktadır. Mezuniyeti okur-yazardır. 1 senedir çalışan katılımcı asgari ücretin altında almaktadır. Afganistan'dan 5 sene önce savaş nedeniyle gelmiştir. Evlenmeden önce çalışmayan katılımcı, 10 yaşında ikinci eş olarak çocuk doğurması için zorla evlendirilmiştir. Ev işleri konusunda kızından destek alan katılımcı Afganistan'da anne olmanın daha zor olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'de ise anneliğin daha kolay olduğunu söylemiştir.

Katılımcı 6

31 yaşındaki katılımcı, evli ve 2 çocuk annesidir. Tercümanlık yapan katılımcının çocuklarının yaşları; 8 ve 10'dur. Lise mezunudur. 4 senedir çalışmaktadır. Asgari ücretin altında almaktadır. Eşi çalıştığı için aylık olarak eve giren toplam gelir asgari ücretin üstüdür. Suriye'den savaştan dolayı gelmiştir. 2013'ten beri Türkiye'de yaşamaktadır. Evlenmeden önce çalışmayan katılımcı evdeki günlük işlerde eşinin destek olduğunu ifade etmiştir. Suriye'de anne olmanın daha kolay olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı 7

60 yaşındaki katılımcı, dul (vefat) ve 3 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 30, 34 ve 35'tir. Lise mezunudur. 8 aydır bir lokantada meyve suyu kısmında çalışmaktadır. Asgari ücretin altında almaktadır. 2016 yılında Suriye'den savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalmıştır. Yalnız yaşayan katılımcının bir çocuğu savaşta vefat etmiştir. Diğer çocuklarından biri Dubai'de diğer çocuğu ise Türkiye'de evlidir. Katılımcı Suriye'de iken çocuklarının yanında olduğunu, savaş sonrası hepsinin başka yerlere gittiğini söylemiştir. Evlenmeden önce de çalışmaktadır.

Katılımcı 8

49 yaşındaki katılımcı, evli ve 6 çocuk sahibidir. Çocuklarının yaşları; 17, 22, 26, 28, 30 ve 32'dir. Mezuniyeti lisedir. Evde bakım işi yapan katılımcı 4 senedir çalışmaktadır ve asgari ücret almaktadır. Eşi hasta olduğu için çalışmayan katılımcının aylık eve giren toplam geliri asgari ücret tutarındadır. Suriye'den savaş nedeniyle 9 sene önce gelmiştir. Evlenmeden önce çalışmadığını dile getiren katılımcı ev işlerini kendisi yapmaktadır. Suriye'de yaşamının daha iyi olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcı 9

44 yaşında olan katılımcı, evli ve 7 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 16, 18, 18, 19, 21, 23 ve 24'tür. Mezuniyeti ortaokuldur. 7 senedir tercümanlık yapmaktadır. Asgari ücretin altında maaş alan katılımcı Suriye'den 9 sene önce savaş nedeniyle gelmiştir. Evlenmeden önce çalışmamaktadır. Çocukları çalıştığı için aylık eve giren gelir asgari ücretin üstüdür. Suriye'de anneliğinin daha iyi olduğunu ifade etmiştir. Ev işlerine eşi destek olmaktadır.

Katılımcı 10

29 yaşında olan katılımcı, evli ve 3 çocuk sahibidir. Çocuklarının yaşları; 2, 4 ve 7'dir. Lise mezunu olan katılımcı mağazada satış yapmaktadır ve özel ders vermektedir. 4 senedir çalışmakta olan katılımcı asgari ücretin altında almaktadır. Eşi de çalışan katılımcının aylık eve giren toplam geliri asgari ücretin üstüdür. Suriye'den 7 sene önce savaş nedeniyle gelmiştir. Evlenmeden önce çalışmamaktadır. Ev işlerinde aile desteği almaktadır. Çocukları Türkiye'de doğmuştur.

Katılımcı 11

52 yaşında olan katılımcı, dul (boşanmış) ve 4 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 10, 20, 21 ve 24'tür. Mezuniyeti ortaokuldur. 1 senedir yardım vakfında çalışmakta olan katılımcı asgari ücretin altında kazanmaktadır. Suriye'den savaş nedeniyle gelmiştir. Evlenmeden önce çalışmayan katılımcı ev işlerinde kızından az da olsa destek almaktadır. Katılımcıya göre Suriye'de anne olmak daha kolaydır.

Katılımcı 12

41 yaşındaki katılımcı, evli ve 3 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 9, 14 ve 16'dır. Lisans mezunudur. Hemşirelik yapmakta olan katılımcı 4 senedir çalışmaktadır. Asgari ücretin üstünde kazanan katılımcının eşi de çalışmaktadır. Suriye'den 9 sene önce savaştan dolayı gelmiştir. Evlenmeden önce çalışan katılımcı ev işlerini kızlarının desteği ile yapmaktadır. Suriye'deki anneliğinin daha iyi olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcı 13

39 yaşındaki katılımcı, evli ve 6 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 8, 11, 13, 18, 22 ve 23'tür. Mezuniyeti ilkokuldur. Unlu mamullerinde satış sorumlusu olarak 2,5 senedir çalışmaktadır. Asgari ücretin altında kazanmaktadır. Eşi çalışmayan katılımcı evlenmeden önce kendisinin çalışmadığını dile getirmiştir. Evdeki günlük işleri

kızının desteği ile yapmaktadır. Suriye’de anne olmanın daha kolay olduğunu dile getirmiştir.

Katılımcı 14

39 yaşındaki katılımcı, evli ve 1 çocuk annesidir. Çocuğunun yaşı 15’tir. Mezuniyeti ilkokuldur. 2 senedir unlu mamullerinde çalışmaktadır. Irak Türkmen’i olan katılımcı savaş yüzünden geldiğini ifade etmiştir. Evlenmeden önce çalışmadığını ifade eden katılımcı, eşinin Türkiye’de çalışırken iş kazası geçirdiğini ve çalışmadığını dile getirmiştir. Ev işlerini kendisi yapmaktadır. Irak’ta anneliğin daha rahat olduğunu, orada çalışmadığını, çocuğuyla ve eviyle daha fazla ilgilendiğini ifade etmiştir.

Katılımcı 15

32 yaşındaki katılımcı, evli ve 2 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 13 ve 14’tür. Ortaokul mezunudur. 1 senedir eşiyle birlikte aksesuarcıda çalıştığını ifade etmiştir. Asgari ücretin altında kazanan katılımcı, eşinin çalışması ile aylık gelirlerinin asgari ücretin üstü olduğunu söylemiştir. Suriye’den 10 sene önce savaş nedeniyle gelmiştir. Evlenmeden önce çalışmadığını ifade etmiştir. Ev işlerinde biraz da olsa eşinin desteği olduğunu söylemiştir. Türkiye’de anne olmanın zor olduğunu, Suriye’de daha kolay olduğunu dile getirmiştir.

Katılımcı 16

28 yaşındaki katılımcı, evli ve 3 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 4, 7 ve 8’dir. Lisans mezunu olan katılımcı, yaklaşık 1 senedir unlu mamullerinde part-time çalıştığını ifade etmiştir. Asgari ücretin altında maaş alan katılımcının eşi çalışmamaktadır. Suriye’den 6 sene önce savaş nedeniyle gelmiştir. Evlenmeden önce çalışmadığını ifade etmiştir. Ev işlerinde eşinin biraz da olsa desteği olduğunu söylemiştir. Savaş öncesi eşinin psikolojik rahatsızlığının olduğunu ve çalışmadığını ifade etmiştir. Suriye’de anneliğin daha rahat olduğunu söylemiştir.

Katılımcı 17

22 yaşındaki katılımcı, evli ve bir çocuk annesidir. Çocuğunun yaşı 2’dir. Mezuniyeti lisedir. Anaokulunda Türkçe-Arapça dersi vermektedir. Daha önce tercümanlık yaptığını, özel ders verdiğini anlatmıştır. 2 senedir anaokulunda çalışmaktadır. Asgari ücretin altında kazanmaktadır. Eşi çalıştığı için aylık eve giren toplam gelir asgari ücretin üstüdür. Suriye’den 9 sene önce savaş nedeniyle gelmiştir. Evlenmeden önce

de çalışan katılımcı, ev işlerinde aile desteği aldığını söylemiştir. Türkiye’de anne olan katılımcı, Suriye’de annesinin ve kaynanasının olduğunu, orada daha iyi anne olabileceğini ifade etmiştir.

Katılımcı 18

40 yaşındaki katılımcı, evli ve 6 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 4, 8, 19, 20, 23 ve 24’tür. Mezuniyeti lisedir. Asgari ücretin altında maaş alan katılımcı 4 senedir çalışmaktadır. Evde bakım işi yapmaktadır. Eşi çalışmayan katılımcı, Suriye’den savaş nedeniyle 9 sene önce gelmiştir. Çocuklarından çalışan olduğu için aylık eve giren gelir asgari ücretin üstüdür. Evlenmeden önce kuaförlük yaptığını söyleyen katılımcı ev işlerini kendisi yapmaktadır. Türkiye’de anneliğin daha zor olduğunu söylemiştir. Dil öğrenmekte çok zorlandığını ifade etmiştir.

Katılımcı 19

38 yaşındaki katılımcı, evli ve 4 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 5, 8, 15 ve 16’dır. Mezuniyeti ortaokuldur. Katılımcı 2 senedir ev işleri yaptığını ve asgari ücretin altında maaş aldığını ifade etmiştir. Katılımcı evlenmeden önce çalışmadığını dile getirmiştir. Eşi çalışmayan katılımcı Suriye’den 7 sene önce savaştan dolayı gelmiştir. Kayınvalidesi ile birlikte yaşayan katılımcı ev işlerinde kendisine destek olduğunu söylemiştir. 7 senedir anne-babasını görmediğini ifade eden katılımcı onları çok özlediğini söylemiştir.

Katılımcı 20

35 yaşındaki katılımcı, dul (boşanmış) ve 4 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 11, 14, 16 ve 18’dir. Mezuniyeti ilkokuldur. 6 senedir tercümanlık yapmaktadır. Asgari ücretin altında alan katılımcı Suriye’den 9 sene önce savaş nedeniyle gelmiştir. Eşi çalışmamaktadır. Evlenmeden önce çalışma hayatında olmayan katılımcı ev işlerini kendisi yapmaktadır. Suriye’de anneliğin daha iyi olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcı 21

38 yaşında olan katılımcı, evli ve 3 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 2, 4, 5 ve 7’dir. Lisans mezunudur. Daha önce öğretmenlik yapan katılımcı 8 yıldır bir okulda tercümanlık yapmaktadır. Asgari ücret alan katılımcının eşi düzenli çalışmamaktadır. Suriye’den 9 sene önce savaştan dolayı geldiklerini ifade etmiştir. Evlenmeden önce

de çalışan katılımcı, ev işlerini kendisi yapmaktadır. Kendisi Türkiye’de anne olmuştur.

Katılımcı 22

38 yaşındaki katılımcı, evli ve 4 çocuk annesidir. Çocuklarının yaşları; 5, 10, 11 ve 13’tür. Lisans mezuniyeti anaokulu öğretmenliği olmasına rağmen evde bakım işi yapmaktadır. 2 senedir çalışan katılımcı asgari ücret almaktadır. Eşi de çalıştığı için aylık eve giren gelir asgari ücretin üstüdür. Büyük kızı savaşta atılan bomba nedeniyle vefat edince diğer çocuklarına bir şey olmasın diye Suriye’den 6 sene önce geldiklerini söylemiştir. Evlenmeden önce çalıştığını dile getiren katılımcı, Suriye’de anne olmanın daha kolay olduğunu ifade etmiştir. Ev işlerini kendisi yapmaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

1997 yılında Ankara Tevfik İleri İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. Newport International University, Edebiyat Fakültesi, Davranış Bilimlerinden 2007 yılında mezun oldu. 1998 yılında kazandığı Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünü kılık, kıyafet yönetmeliği nedeniyle bırakmak zorunda kaldı. 2011 öğrenci affı ile yatay geçiş yaptırdığı Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünü 2014 yılında bitirdi. 2018 yılında ise Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aile ve Evlilik Danışmanlığı tezsiz yüksek lisansından mezun oldu. 2005-2015 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bimtaş'ta İnsan Kaynaklarında görev yaptı. Akabinde Cumhurbaşkanlığı Halkla İlişkiler Başkanlığı (CİMER) de bakanlık ve kurum koordinatörü olarak çalıştı. Aile Bakanlığının çıkarttığı Sevgi Bir Kuş Çocuk Dergisi'nde danışma kurulu üyesi olarak bir süre görev aldı. Serap DOĞAN ÖZGÜN orta derecede İngilizce bilmektedir. Evli ve iki kız çocuk annesidir. 2015 yılından beri Cumhurbaşkanlığında uzman olarak çalışmaktadır.

VITAE

She graduated from Ankara Tevfik İleri İmam Hatip High School in 1997. She graduated from Newport International University, Faculty of Literature, Behavioral Sciences in 2007. In 1998, she had to drop out of Sakarya University, Faculty of Education, Department of Preschool Teaching due to the dress code. In 2014, she graduated from Anadolu University, Faculty of Distance Education, Department of Preschool Teaching, which she transferred with the 2011 student amnesty. In 2018, she graduated from Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Health Sciences, Family and Marriage Counselling master's degree without thesis. Between 2005-2015, she worked in Human Resources at Istanbul Metropolitan Municipality Bimtaş. Subsequently, he worked as a ministry and institution coordinator at the Directorate of Public Relations of the Presidency of the Republic of Turkey (CIMER). She worked for a while as a member of the advisory board in the "Love is a Bird" Children's Magazine published by the Ministry of Family. Serap DOĞAN ÖZGÜN speaks intermediate English. She is married and has two daughters. Since 2015, she has been working as an expert at the Presidency.